



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΝΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ
ΑΓΩΓΗΣ: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

Αθανασία Μπαγλατζή (ΑΜ 347)

Ελένη Ντομοτσίδου (ΑΜ 353)

Επιβλέπουσα:
Βασιλική Καραβίδα
Επίκουρος Καθηγήτρια
Αγωγής & Φροντίδας Βρεφών Και Νηπίων

Ιωάννινα, Φεβρουάριος, 2022



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΙΜΗ
ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΒΝΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ
ΑΓΩΓΗΣ: ΟΙ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΩΝ

Αθανασία Μπαγλατζή (ΑΜ 347)

Ελένη Ντομοτσίδου (ΑΜ 353)

Επιβλέπουσα:
Βασιλική Καραβίδα
Επίκουρος Καθηγήτρια
Αγωγής & Φροντίδας Βρεφών Και Νηπίων

Ιωάννινα, Φεβρουάριος, 2022

THE EDUCATION ENVIRONMENT IN THE PRESCHOOL
SETTING – THEORIES AND PRACTICES: THE VIEW OF
EDUCATORS

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Ιωάννινα, 10/2/2022

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

1. Επιβλέπουσα

Βασιλική Καραβίδα

Επίκουρος Καθηγήτρια

Αγωγής & Φροντίδας Βρεφών Και Νηπίων

2. Μέλος επιτροπής

Ελένη Τύμπα

Επίκουρος Καθηγήτρια

Αγωγής & Φροντίδας Βρεφών Και Νηπίων

3. Μέλος επιτροπής

Ελένη Κανελλοπούλου

Πανεπιστημιακή Υπότροφος

Αγωγής & Φροντίδας Βρεφών Και Νηπίων

Η Πρόεδρος του Τμήματος

Ελένη Αρετούλη

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Νευροψυχολογίας στη Βρεφική & παιδική ηλικία

Μπαγλατζή Αθανασία, 2022

Ντομοτσίδου Ελένη, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνουμε υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μας ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για τη συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Μπαγλατζή Αθανασία

Ντομοτσίδου Ελένη

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε την υπεύθυνη καθηγήτρια κ Καραβίδα για την βοήθεια και την καθοδήγηση που μας προσέφερε καθώς και τις σημαντικές παρατηρήσεις της πάνω στο θέμα μας. Επίσης, την ευχαριστούμε για τις ωφέλιμες συμβουλές που μας έδωσε, για το χρόνο της, καθώς και την αδιάκοπη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που μας παρείχε όλη την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μας.

Επιπλέον, ευχαριστούμε τα μέλη της επιτροπής για το χρόνο που διέθεσαν κατά την διάρκεια της παρουσίας της πτυχιακής εργασίας.

Επίσης, ευχαριστούμε το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, όλους τους καθηγητές και τις καθηγήτριες που μας μετέδωσαν τις γνώσεις τους για να καταφέρουμε να ολοκληρώσουμε τις σπουδές μας.

Τέλος, ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζουμε στις οικογένειες μας για όλα όσα μας παρείχαν τα φοιτητικά μας χρόνια και μας υποστήριξαν σε κάθε μας επιλογή.

Συνοψίζοντας, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους παιδαγωγούς των Παιδικών σταθμών (Βόλου, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων), για την αμέριστη και ουσιαστική βοήθεια τους που μας παρείχαν στην άντληση πληροφοριών για την έρευνα μας στην πτυχιακή εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Η εκπαίδευση των παιδιών προσχολικής ηλικίας επιτυγχάνεται μέσα από τον συνδυασμό πολλών παραγόντων. Βασικός παράγοντας είναι ο χώρος και το περιβάλλον της τάξης μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική πράξη, καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη των παιδιών πολύπλευρα. Για να έχει ο χώρος αυτή θετική επίδραση στην ανάπτυξη των παιδιών πρέπει να έχει οργανωθεί ορθά και να εμπεριέχει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις. Εκτός των κτηριακών προϋποθέσεων, οι οποίες οφείλουν να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των παιδιών και στη διατήρηση της ασφάλειας, υπάρχουν και προδιαγραφές που αφορούν τον τρόπο οργάνωσης του εσωτερικού και εξωτερικού χώρου. Η ολοκληρωμένη οργάνωση του χώρου ενισχύει την ανάπτυξη των παιδιών σε πολλούς τομείς ανάπτυξης, όπως στον γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό αλλά παράλληλά συμβάλλει στην απόκτηση νέων ικανοτήτων που αφορούν την αυτοεξυπηρέτηση, την ανεξάρτητη διαβίωση την κινητικότητα και τη δημιουργία διαπροσωπικών σχέσεων.

Στόχος: Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να μελετηθεί η άποψη των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας για τους χώρους του βρεφονηπιακού σταθμού καθώς και τη συμβολή του παιχνιδιού στις γωνιές για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

Μεθοδολογία: Η διεξαγωγή της έρευνας διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου που διανεμήθηκε ηλεκτρονικά σε παιδαγωγούς προσχολικής ηλικίας, που εργάζονταν σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς στη Θεσσαλονίκη, το Βόλο και τα Ιωάννινα.

Αποτελέσματα: Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας παρατηρήθηκε πως η διαμόρφωση του χώρου του ΒΝΣ διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο και το παιχνίδι στις γωνιές διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες των παιδιών.

Συμπεράσματα: Τα συμπεράσματα που αποκομίσαμε από την έρευνα μας είναι ότι οι γωνιές δραστηριοτήτων είναι σημαντικό μέρος της παιδαγωγικής διαδικασίας διότι τα παιδιά παίζοντας σ' αυτές αναπτύσσονται ολόπλευρα και έχουν την δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματά τους μέσα από το παιχνίδι. Διαπιστώθηκε επίσης ότι κάθε γωνιά επιδρά με τον δικό της τρόπο σημαντικά στην ανάπτυξη των παιδιών για αυτό και είναι πολύ σημαντική η κατάλληλη διαμόρφωση τους.

Λέξεις κλειδιά: χώρος, εσωτερική οργάνωση, εξωτερική οργάνωση

ABSTRACT

Introduction: The education of pre-school children is achieved through a combination of many factors. A key factor is the classroom space and environment in which the educational act takes place, as it contributes to the development of children in many ways. In order for this space to have a positive effect on children's development, it must be properly organised and contain all the necessary conditions. In addition to the building requirements, which must meet the needs of the children and maintain safety, there are also requirements relating to the way in which the indoor and outdoor areas are organised. The integrated organisation of the space enhances children's development in many areas of development, such as cognitive, social and emotional development, but also contributes to the acquisition of new skills relating to self-care, independent living, mobility and the establishment of interpersonal relationships.

Aim: The aim of this research project is to study the views of preschool teachers on the spaces of the nursery and the contribution of play in the corners for the all-round development of children.

Methodology: This was followed by the research part in which preschool teachers working in nurseries and kindergartens in Thessaloniki, Volos and Ioannina participated.

Results: According to the results of the research, it was observed that the design of the VNS space plays a key role and playing in the corners broadens children's intellectual horizons.

Conclusion: The conclusions that we drew from our research is that activity corners are an important part of the pedagogical process because children playing in them develop all-round and have the opportunity to express their feelings through play. It was also found that each corner in its own way has a significant impact on children's development, which is why it is very important to design them appropriately.

Key words: space, internal organisation, external organisation

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
1. Οργάνωση του χώρου στο πλαίσιο της αγωγής	14
1.1 Έννοια του χώρου	14
1.2 Παιδαγωγική Διάσταση του Χώρου	16
1.3 Η προσέγγιση του χώρου από διάφορα προγράμματα προσχολικής αγωγής.....	19
1.3.1 Το Πρόγραμμα Montessori	19
1.3.2 Πρόγραμμα Reggio Emilia.....	22
1.3.3 Το πρόγραμμα υψηλών στόχων (High Scope).....	24
1.4 Έννοια και Σκοπός Οργάνωσης.....	26
1.4.1 Η οργάνωση του Β/Σ με βάση τις ανάγκες των παιδιών	27
1.4.2 Ο ρόλος του παιδαγωγού Προσχολικής Ηλικίας στην οργάνωση του χώρου.....	30
2. Διατάξεις και αρχές σχεδιασμού του ΒΝΣ.....	33
2.1 Επιλογή και κριτήρια του χώρου	33
2.2 Αρχιτεκτονική του ΒΝΣ	34
2.3. Οργάνωση και διαμόρφωση του Βρεφικού και Νηπιακού τμήματος.....	35
2.4 Ψυχοπαιδαγωγικό υλικό για βρέφη και νήπια	38
3. Η διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου του ΒΝΣ στο πλαίσιο του παιχνιδιού	42
3.1 Προϋποθέσεις για την επιτυχία του σχεδιασμού του εσωτερικού χώρου	42
3.2 Η έννοια και ο σκοπός των γωνιών	43
3.4 Οργάνωση γωνιών του Βρεφονηπιακού Σταθμού	44
3.4.1 Γωνιά Βιβλιοθήκης	45
3.4.2 Γωνιά παρατήρησης- συζήτησης	46
3.4.3 Γωνιά μουσικής.....	46
3.4.4 Γωνιά κουκλοθεάτρου / μεταμφιέσεων.....	47
3.4.5 Γωνιά κουκλόσπιτου	48

3.4.6 Γωνιά εικαστικών	49
3.4.7 Γωνιά εξερεύνησης και επιστημών	50
3.4.8 Γωνιά Τεχνολογίας- Ηλεκτρονικών υπολογιστών	50
3.4.9 Γωνιά οικοδομικού υλικού.....	51
3.4.10 Γωνιά παιδαγωγικού υλικού.....	52
3.4.11 Φυσική γωνιά	52
3.4.12 Γωνιά επαγγελμάτων/ κομμωτηρίου	53
3.4.13 Γωνιά μανάβικου/ μαγαζάκι.....	53
4. Εξωτερικός χώρος του ΒΝΣ.....	55
4.1 Διαμόρφωση και εξοπλισμός της αυλής.....	55
4.2 Είδη εξοπλισμού	56
4.3 Οργάνωση γωνιών του εξωτερικού χώρου	59
4.3.1 Γωνιά νερού	59
4.3.2 Γωνιά άμμου.....	60
4.3.3 Γωνιά μικρών ζώων.....	61
4.3.4 Γωνιά κήπου.....	61
4.3.5 Παιδική χαρά.....	63
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	65
Βιβλιογραφία	82

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η οργάνωση του βρεφονηπιακού σταθμού αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην παιδαγωγική διαδικασία. Ο βρεφονηπιακός σταθμός είναι ένας χώρος όπου παρέχει ασφάλεια στο παιδί. Συνεπώς η οργάνωσή του είναι σημαντικό να γίνει με τέτοιο τρόπο, ώστε τα παιδιά να αυτοεξυπηρετούνται, να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες και να γίνουν υπεύθυνα. Παράλληλα θα πρέπει να παρέχει ελευθερία για κίνηση, γνώση, μάθηση και δράση. Το παιδί στον χώρο του προσχολικού ιδρύματος μαθαίνει να συναναστρέφεται με συνομήλικους, να μοιράζεται τα αντικείμενα ή τα παιχνίδια του, να υπακούει σε κανόνες, να σέβεται τα άτομα που βρίσκονται γύρω του, να εντάσσεται στην ομάδα και να παίζει ομαδικά.

Θέμα τις παρούσας εργασίας είναι η οργάνωση του βρεφονηπιακού σταθμού στο πλαίσιο της αγωγής. Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος έγινε με σκοπό να εντοπιστούν και να καθοριστούν οι ανάγκες των παιδιών έτσι ώστε ο βρεφονηπιακός σταθμός να οργανωθεί με τον σωστό τρόπο.

Στο πρώτο κεφάλαιο ορίζεται η έννοια του χώρου και η έννοια της οργάνωσης και αναφέρεται η προσέγγιση του χώρου μέσα από κάποια βασικά προγράμματα προσχολικής αγωγής τα οποία εφαρμόζονται ακόμη και σήμερα στους ΒΝΣ. Το δεύτερο κεφάλαιο επεξεργάζεται τον σχολικό χώρο μέσω των διαφόρων παραμέτρων που το επηρεάζουν, όπως τα κριτήρια επιλογής του χώρου, η αρχιτεκτονική του κτηρίου, η οργάνωση των τμημάτων και τέλος η επιλογή κατάλληλου ψυχοπαιδαγωγικού υλικού για βρέφη και νήπια. Ακολουθεί, το τρίτο κεφάλαιο το οποίο αναλύει την διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου του ΒΝΣ στο πλαίσιο του παιχνιδιού και ορίζεται η έννοια και ο σκοπός των γωνιών. Στη συνέχεια το παρόν κεφάλαιο αναφέρεται στην οργάνωση γωνιών του ΒΝΣ και γίνεται εκτενή παρουσίαση αρκετών γωνιών δραστηριοτήτων. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στον εξωτερικό χώρο του ΒΝΣ, στην διαμόρφωση αλλά και τα είδη εξοπλισμού της αυλής, καθώς και στην οργάνωση των γωνιών. Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται και μερικές γωνιές του εξωτερικού χώρου.

Στον επίλογο της εργασίας καταγράφονται και τα συνολικά συμπεράσματα της έρευνας που προέκυψαν από την έρευνα μας, όπου διαπιστώσαμε πόσο σημαντικές είναι οι γωνιές για τα παιδιά. Το παιδί μέσα από τις γωνιές ενισχύει την φαντασία του, κοινωνικοποιείται, προάγει τη λογικομαθηματική σκέψη, παίζει ομαδικά, καλλιεργεί τον προφορικό λόγο, εκφράζει τα συναισθήματα του, προβάλλει την σκέψη του αλλά εξασκεί και τον οπτικοκινητικό

συντονισμό. Αυτό που αποκομίσαμε από την έρευνα μας είναι ότι πρέπει να θέτουμε όρια και κανόνες στα παιδιά. Τέλος αντιληφθήκαμε ότι όλες οι γωνιές δραστηριοτήτων είναι σημαντικό να υπάρχουν μέσα στις τάξεις και να οργανώνονται με σωστό τρόπο, διότι τα παιδιά καθώς παίζουν εκεί αναπτύσσουν την φαντασία τους, αποκτούν ερεθίσματα, αναπτύσσουν τις ικανότητες και δεξιότητες τους και έχουν την δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματά τους μέσα από το παιχνίδι.

1. Οργάνωση του χώρου στο πλαίσιο της αγωγής

Ο χώρος και τα υλικά αποτελούν σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν την καθημερινή ζωή των παιδιών στο σχολικό πλαίσιο. Το φυσικό περιβάλλον δημιουργεί δυνατότητες συμμετοχής που μπορεί να είναι ζωτικής σημασίας για την εμπειρία της ζωής των παιδιών. Σε εθνικό και διεθνές επίπεδο αυξάνεται η προσοχή που δίνεται σε θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες δίνουν έμφαση στο νόημα των αλληλεπιδράσεων μεταξύ υποκειμένου και ουσιαστικότητας. Ο χώρος είναι τόσο ορατός, όπως το φυσικό περιβάλλον που δημιουργείται από την αρχιτεκτονική όσο και αόρατος, όπως ένας κοινωνικός χώρος που περιέχει μια αίσθηση κοινού νοήματος καθώς και τα συναισθήματα του ανήκειν. Οι χώροι δεν είναι ουδέτεροι. Ο φυσικός και κοινωνικός χώρος παρουσιάζει μια σειρά προσδοκιών τόσο για παιδιά όσο και για ενήλικες (Nordtomme, 2012).

1.1 Έννοια του χώρου

Σύμφωνα με την ελληνική και τη διεθνή βιβλιογραφία, υπάρχουν αρκετοί ορισμοί που περιγράφουν την έννοια του χώρου. Πολλοί έχουν προσπαθήσει να ορίσουν τον χώρο, ο καθένας από διαφορετική οπτική γωνία, δίνοντας βάση στην διάσταση του χώρου που τους αφορούσε. Οι πρώτες προσπάθειες ξεκίνησαν από την αρχαιότητα. Κατά τον Πλάτωνα «ο χώρος δεν θεωρείται ως ουσία αλλά ορίζεται ως “χώρα” στην οποία εμφανίζονται όλα τα αισθητά αντικείμενα που είναι είδωλα, απομιμήσεων των Ιδεών». Ο Αριστοτέλης «συλλαμβάνει το χώρο ως το όριο που περιλαμβάνει όλα τα όντα, δηλαδή θα μπορούσε να είναι το σύνολο όλων των τόπων όπου θα ήταν δυνατό να βρίσκεται ένα σώμα». Ο Νεύτων υποστήριζε ότι «ο χώρος είναι κάτι ανεξάρτητο από το περιεχόμενο του, μια ιδιότητα του απόλυτου όντος, το οποίο υπάρχει ανεξάρτητα από τα αντικείμενα ή τα γεγονότα που συμβαίνουν μέσα σ' αυτό» (Ζησοπούλου, 2018, σ.12).

Ο χώρος, είναι μια πολυδιάστατη πραγματικότητα που συνεχώς αναδιοργανώνεται για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες όσων κινούνται μέσα σε αυτό, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις ιδέες της νεότερης σκέψης. Για τον χώρο υπάρχει ο γεωμετρικός και ο φυσικός χώρος. Ο γεωμετρικός χώρος είναι συνεχόμενος, απεριόριστος και όλες οι διευθύνσεις έχουν τις ίδιες ιδιότητες. Από την άλλη μεριά, ο φυσικός χώρος απαρτίζει το σχήμα της τάξης και των φυσικών πραγμάτων. Το παιδιά αντιλαμβάνονται και αξιοποιούν το χώρο με εντελώς διαφορετικό τρόπο και γι' αυτό είναι σημαντικό να δίνουμε έμφαση στους χώρους από την οπτική γωνία των παιδιών. Ο χώρος μπορεί να διαφέρει μεταξύ των ατόμων και να έχει

διαφορετική ερμηνεία. Οι απόψεις αυτές φαίνεται να συμφωνούν και με τις αντιλήψεις του Γερμανού (2004), που θεωρεί ότι ο χώρος είναι τα θεμέλια πάνω στα οποία το παιδί θα βασιστεί και θα διαμορφώσει την δική του γνώμη για έναν τόπο. Δίνοντας έναν ορισμό για την έννοια του χώρου, τον προσεγγίζουμε γύρω από τρεις κατηγορίες παραγόντων:

- Τα δεδομένα του υλικού περιβάλλοντος, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα κτίρια, τα κινητά αντικείμενα και οι διαμορφώσεις του υπαίθριου χώρου, τα οποία συμβάλουν στην δημιουργία της υλικής βάσης αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο άτομο και το περιβάλλον.
- Τα δεδομένα του κοινωνικού περιβάλλοντος, που περιλαμβάνονται οι συμπεριφορές και η αισθητική που υποδηλώνει ένας χώρος, οι οποίες μας υποδεικνύουν διάφορες πληροφορίες όπως αξίες, ήθη, έθιμα, πεποιθήσεις της συγκεκριμένης εποχής.
- Τα δεδομένα του υποκειμένου, όπου ανήκουν τα προσωπικά χαρακτηριστικά του ατόμου συνδεδεμένα με τις μορφές συμπεριφοράς και τους ρόλους που αναπτύσσονται στον χώρο (Συγκολίτου, 2006· Chappell & Craft, 2001).

Σύμφωνα με τα παραπάνω ο Γερμανός (2004) αναφέρει ότι η έννοια του χώρου οργανώνεται γύρω από τέσσερις κατηγορίες: α) από τα υλικά του στοιχεία που έχουν γεωμετρικά χαρακτηριστικά και υποδηλώνουν τις αντιλήψεις τόσο για τις αρχές οργάνωσης όσο και για τον τρόπο χρήσης του β) από τα κοινωνικοοικονομικά και πολιτισμικά δεδομένα, στο πλαίσιο των οποίων ο χώρος δημιουργήθηκε και χρησιμοποιείται, γ) από τον τρόπο που χρησιμοποιείται ο χώρος με συγκεκριμένο σκοπό και που παραπέμπει στα συστήματα επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης στις παιδαγωγικές πρακτικές που υιοθετούνται μέσα σ' αυτόν αλλά και τα είδη της και δ) από τον τρόπο που βιώνεται ο χώρος, από το παιδί ή την ομάδα που τον μεταχειρίζονται. Οι παραπάνω παράγοντες διαμορφώνουν δυο ποιότητες χώρου, α) το χώρο των αντικειμένων και β) τον «βιωματικό» χώρο. Η πρώτη ποιότητα περιέχει τα υλικά στοιχεία του περιβάλλοντος και τις κατασκευές που χαρακτηρίζονται από γεωμετρικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά ενώ η δεύτερη ποιότητα περιλαμβάνει τους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες που συσχετίζουν το υποκείμενο με το κοινωνικό του περιβάλλον (Γερμανός, 2002).

Εξετάζοντας την έννοια του «χώρου» από την πλευρά της Κοινωνικής Ψυχολογίας, ο Γάλλος κοινωνιολόγος Paul-Henry Chombart de Lauwe (1982) διέκρινε τρία επίπεδα χώρου. Ο πρώτος είναι ο *χώρος-αντικείμενο* που αφορά τον υλικό χώρο με τα αρχιτεκτονικά

χαρακτηριστικά, τα οποία χαρακτηρίζονται τόσο από τα γεωμετρικά τους γνωρίσματα όσο και από τις κοινωνικές τους αξίες. Ο δεύτερος χώρος είναι ο *χώρος-αναπαράστασης*, που αποτελείται από το σύνολο των συμβόλων και των σημάτων τα οποία βοηθούν το υποκείμενο να αναπαραστήσει νοητικά τον χώρο-αντικείμενο. Τέλος, ο τρίτος είναι ο *χώρος-δράση*, ο οποίος σχετίζεται με τα στοιχεία του πρώτου χώρου-αντικειμένου και θεωρείται ως πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας Παράλληλα, ο Hall (1966) τονίζει δυο κύρια χαρακτηριστικά του χώρου. Τα δομημένα που αποτελούνται από τις πόρτες, τα παράθυρα, το μέγεθος του δωματίου και τα ημιδομημένα χαρακτηριστικά που περιέχουν τα έπιπλα, τα χαλιά και τον υπόλοιπο εξοπλισμό. Επίσης, ο Jacob von Unexkull (1965) σύνδεσε τον χώρο με τον τρόπο που τον συνειδητοποιεί το άτομο. Πρόκειται για μια προσέγγιση της ψυχολογικής διάστασης του χώρου. Σύμφωνα, με την προσέγγιση αυτή, το υποκείμενο και το περιβάλλον του συνδέονται με σχέσεις λειτουργικής αλληλεξάρτησης (Γερμανός, 2002).

Η έννοια χώρος (space) γενικά ορίζεται «ως μια απεριόριστη τρισδιάστατη έκταση στα πλαίσια της οποίας αντικείμενα και γεγονότα λαμβάνουν χώρα και έχουν εξαρτημένη θέση και κατεύθυνση» (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014, σ. 27).

Σύμφωνα, με τον Γερμανό (2004), η έννοια του χώρου προσεγγίζεται και με τον όρο «περιβάλλον» που σημαίνει «καταστάσεις, αντικείμενα ή συνθήκες από τις οποίες κάποιος περιβάλλεται». Η έννοια «περιβάλλον» καθορίζει τον περίγυρο ενός ανθρώπου και περιλαμβάνει το περιβάλλον της φύσης, το τεχνητό και κοινωνικό περιβάλλον. Το τεχνητό περιβάλλον είναι προϊόν της ανθρώπινης εργασίας και του πολιτισμού του ενώ το κοινωνικό περιβάλλον σχετίζεται με τις κοινωνικές σχέσεις (Bourdieu, 2018).

1.2 Παιδαγωγική Διάσταση του Χώρου

Ο χώρος σε ένα προσχολικό ίδρυμα αποτελεί το υλικό περιβάλλον που φιλοξενεί την εκπαιδευτική διαδικασία. Η παραδοσιακή παιδαγωγική μελετούσε τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών με άτομα που συναναστρέφονται καθημερινά. Τα σύγχρονα εκπαιδευτικά συστήματα υπογραμμίζουν την σημασία που έχει η σχέση του παιδιού με το περιβάλλον. Ο χώρος μπορεί να συσχετιστεί με την ανάπτυξη και την μάθηση και να αναδειχθεί σε πεδίο αγωγής. Το σχολικό περιβάλλον, έχει ιδιαίτερη σημασία για το παιδί, καθώς το βοηθάει να προσαρμοστεί σε έναν διαφορετικό χώρο από το οικογενειακό του περιβάλλον. Επίσης, το σχολείο, διαμορφώνει τη συμπεριφορά των παιδιών, συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση

τους, δημιουργεί μια αλληλεπίδραση μεταξύ του παιδιού και του/της παιδαγωγού και διαμορφώνει τις σχέσεις των παιδιών μεταξύ τους (Ζησοπούλου, 2015).

Τα παιδιά που βρίσκονται σε ένα κατάλληλο οργανωμένο περιβάλλον έχουν πολλές ευκαιρίες να σκεφτούν και να χρησιμοποιήσουν τα υλικά που βρίσκονται στον χώρο. Ο τρόπος με τον οποίο ο χώρος οργανώνεται είναι αρκετά σημαντικός, διότι τα παιδιά βρίσκονται καθημερινά στον συγκεκριμένο χώρο και είναι σημαντικό να είναι δημιουργικός. Δεδομένου ότι η παραμονή των παιδιών σε ένα προσχολικό ίδρυμα είναι μεγάλη σε καθημερινή βάση, η οργάνωση αυτού θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αισθάνονται καλοδεχούμενα, να καλύπτουν τις φυσικές και κοινωνικές τους ανάγκες, να συμμετέχουν ενεργά στη μάθηση τους και να αισθάνονται ικανά και άξια. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως πεδίο αγωγής, αφού προσφέρει δυνατότητες για αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, που οδηγούν σε απόκτηση δεξιοτήτων αλλά και σε δυνατότητες για ενεργή μάθηση (Πυργιωτάκη & Αλπέντζου, 2011).

Η ορθή οργάνωση του χώρου είναι καθοριστική για την διαμόρφωση της συμπεριφοράς των ανθρώπων. Ο χώρος παρέχει αξίες, πληροφορίες και βοηθάει το άτομο να αναπτύξει την συμπεριφορά του, έτσι ώστε να προσαρμοστεί σε αυτόν. Αντίθετα, το κάθε άτομο διαμορφώνει το χώρο ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του (Mäkinen, Kivimäki, Elovainio & Virtanen, 2003). Ο χώρος του βρεφονηπιακού σταθμού πρέπει να εξυπηρετεί τους σκοπούς της προσχολικής αγωγής και να παρέχει δυνατότητες εφαρμογής των παιδαγωγικών μεθόδων. Η αρχιτεκτονική μπορεί να συμβάλλει στην μετάδοση αξιών, στη δημιουργική ανάπτυξη και στην ευχαρίστηση. Ο σχεδιασμός του εσωτερικού χώρου, η επιλογή και η διεύθυνση των επίπλων, αποτελεί σημαντικό παράγοντα του χώρου για να εκφράσει αξίες και κανόνες. Επιπλέον, η ποικιλία των χρωμάτων και των ήχων που υπάρχουν στο χώρο, βοηθούν στις αισθητηριακές εμπειρίες των παιδιών. Έτσι, οι τοίχοι για παράδειγμα, θα πρέπει να είναι βαμμένοι με απαλούς χρωματισμούς. Επίσης, ο βρεφονηπιακός σταθμός θα πρέπει να βρίσκεται σε μέρος χωρίς οχλαγωγία για να μην κουράζει τα παιδιά. Θα πρέπει να υπάρχει συνοχή ανάμεσα στον εσωτερικό και στο εξωτερικό χώρο, η οποία κατορθώνεται με την ύπαρξη χαμηλών παραθύρων σε απόσταση 50-60 εκατοστών (Γκλούμπου, 2014).

Κατά την άποψη του Γερμανού (2004), η διαμόρφωση του χώρου δίνει στο παιδί ένα πεδίο δραστηριοτήτων μέσα στο οποίο σκέφτεται, παίζει, επικοινωνεί και αλληλοεπιδρά κατά την

ώρα του παιχνιδιού. Η αξία του χώρου είναι σημαντική ήδη από την βρεφική ηλικία και θεωρείται το φυσικό και τεχνητό περιβάλλον.

Όπως αναφέρει ο Bullard (2009), ο Piaget θεωρούσε ότι το παιδί θα πρέπει να έχει την δυνατότητα να μεταμορφώσει το χώρο. Τονίζει τη σημαντική επίδραση που ασκεί ο χώρος στην πνευματική, γνωστική και ψυχική ανάπτυξη του παιδιού. Επιπλέον, ο χώρος επιδρά στην οργάνωση της λογικής σκέψης και στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του. Το εκπαιδευτικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι ανθρωπιστικό και να εστιάζει στις ατομικές ανάγκες των παιδιών.

Ένας διαρρυθμισμένος χώρος βοηθάει στην μείωση των ανεπιθύμητων συμπεριφορών. Οι καλά οργανωμένοι χώροι διαθέτουν χώρους απομόνωσης, στους οποίους τα παιδιά μπορούν να καταφύγουν για να απελευθερώσουν τα συναισθήματά τους. Ο παιδαγωγός μπορεί να σχεδιάσει και να οργανώσει το σχολικό χώρο με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτρέψει τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές. Επομένως, δίνει στα παιδιά την αίσθηση του ελέγχου και μειώνει τις ανεπιθύμητες συμπεριφορές, όπως για παράδειγμα την επιθετικότητα (Ρέντζου, 2011).

Ακόμη, ο βρεφονηπιακός σταθμός πρέπει να εξυπηρετεί τόσο τις ανάγκες του παιδιού, όσο και την παιδαγωγική διαδικασία. Ο χώρος πρέπει να δημιουργεί ένα αίσθημα εμπιστοσύνης και ασφάλειας στο παιδί. Ένα όμορφο και αρμονικό περιβάλλον βοηθάει το παιδί να το σεβαστεί και να το αγαπήσει. Ανάλογα με τον τρόπο που είναι οργανωμένος, μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο ότι ο χώρος θεωρείται βασικός συντελεστής μάθησης, ούτε είναι τυχαίο ότι έχει χαρακτηριστεί ως τρίτος παιδαγωγός σύμφωνα με τον Reggio Emilia, καθώς έχει την δυνατότητα να επηρεάσει την μάθηση των παιδιών και τον τρόπο που αυτά μαθαίνουν (Strong et al., 2007 στο Ντολιοπούλου, 2006).

Σήμερα, κυριαρχεί η παιδοκεντρική εκπαίδευση, δηλαδή στο κέντρο της παιδαγωγικής διαδικασίας βρίσκονται το παιδί και οι ανάγκες του. Τα βασικά χαρακτηριστικά της διαμόρφωσης του χώρου του βρεφονηπιακού σταθμού με βάση την παιδοκεντρική κατεύθυνση είναι ο διαχωρισμός του εσωτερικού χώρου σε γωνίες δραστηριοτήτων, με σκοπό την ενίσχυση της ελεύθερης έκφρασης και δημιουργικότητας των παιδιών αλλά και η ενίσχυση του χώρου με καινούργιο υλικό έτσι ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες των παιδιών. Έτσι, η σχέση του παιδιού με τον χώρο αποκτά παιδαγωγική διάσταση καθώς τα

χαρακτηριστικά της οργάνωσης και της χρησιμοποίησης του χώρου μπορούν να αποτελέσουν τον πυρήνα της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Γερμανός, 2018).

1.3 Η προσέγγιση του χώρου από διάφορα προγράμματα προσχολικής αγωγής

Η έννοια του χώρου στο προσχολικό περιβάλλον αποτελεί παράγοντα επιρροής της διδασκαλίας και της καθημερινής ζωής παιδιών και παιδαγωγών. Το μέγεθος, η διαρρύθμιση καθώς και τα αντικείμενα που εμπεριέχονται σε αυτόν δημιουργούν δυναμικές σχέσεις μεταξύ των ατόμων και επηρεάζουν την αλληλεπίδραση τους με τον χώρο (Κογκούλης, 2004). Η σχέση αλληλεπίδρασης παιδιών και χώρου και η συμβολή του χώρου στην εκπαιδευτική διαδικασία απασχόλησε πολλούς ερευνητές κατά χρονικές περιόδους οι οποίοι έδωσαν μια διαφορετική διάσταση στον χώρο μέσα από το πρίσμα των παιδαγωγικών τους προγραμμάτων.

1.3.1 Το Πρόγραμμα Montessori

Η μέθοδος της Μαρίας Μοντεσσόρι βασίστηκε στην παρατήρηση και την καταγραφή των αυτόνομων δράσεων και αντιδράσεων των παιδιών στην αίθουσα. Αυτή η μέθοδος δίνει την ελευθερία στο παιδί να επιλέξει μόνο του με τι θα ασχοληθεί και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να εκπαιδευτεί μόνο του. Επιπλέον, ήθελε τα παιδιά να αναπτύξουν κινητικές και συναισθηματικές λειτουργίες. Αναφέρεται πως η εκπαίδευση των παιδιών πραγματοποιείται σε έναν χώρο που είναι ειδικά σχεδιασμένος για παιδιά, όμορφα διαμορφωμένος και διακοσμημένος, έτσι ώστε να κεντρίσει το ενδιαφέρον τους. Παρέχεται πλούσιο παιδαγωγικό υλικό για κάθε ηλικία ξεχωριστά σε ένα περιβάλλον που ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών (Aljabreen, 2020). Η Μαρία Μοντεσσόρι είχε τοποθετήσει στην αίθουσα μικτές ηλικίες παιδιών και ήταν η πρώτη γυναίκα που το είχε εφαρμόσει. Με αυτή την πράξη διαπίστωσε πως όταν βρίσκονται παιδιά διαφόρων ηλικιών σε μια αίθουσα προσχολικής αγωγής, δημιουργείται ένα κλίμα αλληλοβοήθειας και αλληλεπίδρασης μεταξύ τους (Montessori, 2017· Siaviki et al., 2021).

Η Μαρία Μοντεσσόρι πέρα από την μεγάλη αγάπη που είχε για τα μικρά παιδιά έδινε μεγάλη σημασία στον χώρο και στη συμβολή του για την ανάπτυξη και την εκπαίδευση του παιδιού. Πίστευε πως ο χώρος όπου βρίσκονται τα παιδιά θα πρέπει να είναι άνετος, καλοσχεδιασμένος, με φυσικά χρώματα, έτσι ώστε τα παιδιά να απελευθερώνονται να νιώθουν άνετα, ασφαλή και ανεξάρτητα. Ακόμη, ένας καλοσχεδιασμένος και

διαμορφωμένος χώρος διευκολύνει τις δραστηριότητες των παιδιών και αναπτύσσει τις δεξιότητες τους (Siaviki et al., 2021).

Η θεωρία της βασιζόταν στην παραδοχή πως το μυαλό ενός παιδιού είναι σαν σφουγγάρι διότι απορροφά οτιδήποτε βλέπει, ακούει ή μαθαίνει από το οικογενειακό ή το εκπαιδευτικό του περιβάλλον. Είχε τεράστιο σεβασμό προς τα παιδιά και αυτό την οδήγησε να οργανώσει ένα κατάλληλο περιβάλλον για εκείνα. Το οργανωμένο σχολικό περιβάλλον είναι πολύ βασικό στη Μοντεσσοριανή εκπαίδευση, καθώς ενισχύεται το παιδί πνευματικά. Τα έπιπλα μέσα σε μία Μοντεσσοριανή τάξη θα πρέπει να είναι κατάλληλα για το ύψος των παιδιών, έτσι ώστε να διευκολύνονται να πραγματοποιήσουν όλες τις δραστηριότητες. Επίσης, η σχολική αίθουσα πρέπει να δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν τις δεξιότητες τους με τον δικό τους ρυθμό. Τέλος, μέσα σε μια Μοντεσσοριανή τάξη πραγματοποιείται βιωματική μάθηση (Tympa et al., 2020). Το πρόγραμμα Μοντεσσόρι δίνει τεράστια σημασία στην πολύπλευρη ανάπτυξη του κάθε παιδιού, γεγονός που έχει θετική επίδραση στον χώρο. Έδωσε επίσης μεγάλη σημασία στο εκπαιδευτικό υλικό και στην αυτοκατευθυνόμενη μάθηση, δημιουργώντας πολλά παιδαγωγικά παιχνίδια που συμβάλλουν στη νοητική ανάπτυξη (Marshall, 2017).

Οι βασικές αρχές της Μοντεσσοριανής μεθόδου κινούνται γύρω από αξίες και στάσεις που αφορούν την ανθρώπινη ύπαρξη. Πρώτη αρχή θεωρείται ο σεβασμός στην ανάπτυξη του παιδιού για την διαμόρφωση μια διευρυμένης προσωπικότητας. Τα παιδιά για να αναπτυχθούν πρέπει να είναι ανεξάρτητα και αυτόνομα. Όταν ένα παιδί δημιουργεί μία κατασκευή ή αλληλεπιδρά με ένα παιχνίδι είναι απαραίτητο να μην παρεμβαίνουν άλλα άτομα με καθοδηγητικό τρόπο. Γι' αυτό λοιπόν οι παιδαγωγοί είναι σημαντικό να δίνουν χώρο και χρόνο στην φύση του παιδιού, να αναπτυχθεί στο σωστό ρυθμό και χωρίς να πιέζουν την μάθηση. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί μέσω της καθημερινής παρατήρησης του παιδιού, το βοηθούν να έρχεται κοντά στις ανάγκες του και να αναπτυχθεί με τα σωστά εργαλεία (Marshall, 2017). Βασική αρχή στην παρούσα προσέγγιση αποτελεί η ελευθερία, καθώς χωρίς αυτή δεν μπορούμε να αναφερόμαστε σε μια ολόπλευρη ανάπτυξη. Οι παιδαγωγοί πρέπει να αφήνουν το παιδί να κινείται ελεύθερα μέσα στον χώρο και να του επιτρέπουν να διαλέξει μόνο του τη δραστηριότητα με την οποία επιθυμεί να ασχοληθεί. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσουν να καταλάβουν την προσωπικότητα του παιδιού και τα ενδιαφέροντα του (Brown, 2020).

Η πειθαρχία, η οποία αποτελεί βασικό πυλώνα της μεθόδου Μοντεσσόρι, δεν έχει τη μορφή τιμωρίας. Πρόκειται για ενίσχυση της αυτοπειθαρχίας, τον έλεγχο του εαυτού αλλά και των συναισθημάτων του. Η μορφή της πειθαρχίας που ακολουθείται στο συγκεκριμένο πρόγραμμα πηγάζει από το ίδιο το άτομο και όχι από τον εκπαιδευτικό ή άλλους εξωτερικούς παράγοντες (Montessori, 2004). Επιπρόσθετα, βασική αρχή ορίζεται και η ανεξαρτησία, η οποία είναι το κλειδί της επιτυχίας για την Μοντεσσόρι. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε πως για να είναι ένα μικρό παιδί αυτόνομο πρέπει να περάσουμε αρκετό χρόνο μαζί του δείχνοντας του τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο κόσμος. Χρειάζεται αρκετή υπομονή και σεβασμός στον χρόνο που θα δώσουμε στα παιδιά για να κατακτήσουν ορισμένες δεξιότητες, ωστόσο είναι σαφές πως οι δεξιότητες που δεν υποδεικνύονται αλλά μαθαίνονται μέσω της ανακαλυπτικής μεθόδου αφομοιώνονται ευκολότερα (Aljabreen, 2020).

Τέλος, ως αρχή του προγράμματος θεωρείται η ατομική διδασκαλία. Το κάθε παιδί μαθαίνει αυθόρμητα, επιλέγει το παιχνίδι που επιθυμεί και παίζει μόνο του. Εάν ένα παιδί θέλει να παίζει με το παιχνίδι που ασχολείται εκείνη την στιγμή ένας συμμαθητής του θα πρέπει ή να περιμένει ή να πάρει κάποιο άλλο παιχνίδι. Τα παιχνίδια είναι περιορισμένα. Τα μόνα παιχνίδια που παίζονται ομαδικά στο σύστημα της Μοντεσσόρι είναι η γυμναστική, το τραγούδι, και το παιχνίδι χαλάρωσης (Νικολάκη κ. συν., 2013).

Η Μαρία Μοντεσσόρι εφαρμόζοντας τις αρχές της στην πράξη, δημιούργησε ένα πλάνο που εξυπηρετεί και βοηθάει τα παιδιά να αναπτυχθούν νοητικά και να εξελιχθούν πολύπλευρα. Το πλάνο αυτό εμπεριέχει εκπαιδευτικά υλικά και πρακτικές που βασίζονται στην ανάπτυξη του εγκεφάλου του παιδιού. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω δραστηριοτήτων αριθμητικής, μουσικής, κινητικότητας κ.α. Ένα σωστά σχεδιασμένο και διαμορφωμένο πρόγραμμα ενισχύει τη λογική μαθηματική σκέψη στην προσχολική ηλικία. Το παιδαγωγικό της υλικό στοχεύει στην κινητική, στην αριθμητική, στην κοινωνική και στην γλωσσική εκπαίδευση (Tymra et al., 2020).

Οι πρακτικές της μεθοδολογίας της Μοντεσσόρι διακρίνονται σε έξι κατηγορίες οι οποίες είναι η κινητική, αισθητηριακή και γλωσσική εκπαίδευση, η ανάγνωση, η γραφή και η αριθμητική (Mendoza, Escamilla & Romero, 2021).

Κινητική εκπαίδευση: Στην κινητική εκπαίδευση τα παιδιά αναπτύσσουν όλες τις κινητικές τους δεξιότητες μέσω εφαρμογής καθημερινών δραστηριοτήτων που ενισχύουν την αδρή και τη λεπτή κινητικότητα. Οι δραστηριότητες μπορεί να βασίζονται σε καθημερινές

ανάγκες όπως να δένουν τα κορδόνια τους, να τακτοποιούν τα παιχνίδια τους ή σε δραστηριότητες έξω στην αυλή και γυμναστικές ασκήσεις. Σκοπός της κινητικής εκπαίδευσης είναι τα παιδιά να διαθέτουν καθημερινά όρεξη και να εξελίξουν τις ικανότητες τους.

Αισθητηριακή εκπαίδευση: Στην αισθητηριακή εκπαίδευση τα παιδιά εξελίσσουν τις αισθήσεις τους και μαθαίνουν να τις χρησιμοποιούν. Αυτό γίνεται με ποικίλους τρόπους. Είτε μέσω απλής παρατήρησης εικόνων, διάκρισης διαφορών, αναγνώρισης αντικειμένων είτε μέσω χρήσης άλλων αισθήσεων όπως η αφή, η όσφρηση, η ακοή ή ακόμα και η γεύση. Πρόκειται για μια πολυαισθητηριακή προσέγγιση η οποία προσπαθεί να συνδυάσει τις αισθήσεις, να τις καλλιεργήσει και να συμβάλλει στην ολοκληρωμένη ανάπτυξη των παιδιών.

Γλωσσική εκπαίδευση: Στην γλωσσική εκπαίδευση ο/η παιδαγωγός στοχεύει να ενισχύσει τον προφορικό λόγο των παιδιών και τις γλωσσικές τους ικανότητες μέσα από διάφορες δραστηριότητες.

Ανάγνωση-Γραφή: Τα παιδιά μέσα από τις δραστηριότητες ανάγνωσης και γραφής μαθαίνουν να διαβάζουν και να γράφουν.

Αριθμητική: Σύμφωνα με την μέθοδο της Μοντεσσόρι τα παιδιά μέσα από τις δραστηριότητες τις αριθμητικής μαθαίνουν τους αριθμούς, να μετράνε και να υπολογίζουν μικρές πράξεις (Mendoza, Escamilla & Romero, 2021).

1.3.2 Πρόγραμμα Reggio Emilia

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Reggio Emilia δίνει έμφαση στην προσχολική και στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο Loris Malaguzzi, ο ιδρυτής του συγκεκριμένου προγράμματος, δημιούργησε ένα πρόγραμμα στην περιοχή Reggio Emilia στην Ιταλία, το οποίο προωθεί την ελευθερία και την δημιουργικότητα των παιδιών. Η προσέγγιση του έγινε γνωστή κυρίως για την προσχολική αγωγή και ακόμη και σήμερα εφαρμόζεται το πρόγραμμα του σε πολλά σχολεία της χώρας μας.

Το πρόγραμμα του επικεντρώνεται στη νοητική, συναισθηματική, κοινωνική ανάπτυξη αλλά και στις δυνατότητες των παιδιών. Στηρίζεται στην αυθόρμητη ανάγκη των παιδιών για εξερεύνηση και αλληλεπίδραση. Η αλληλεπίδραση είναι βασική, καθώς το ένα παιδί μαθαίνει από το άλλο. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα που εφάρμοσε ο Malaguzzi ενθαρρύνει τα παιδιά να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν τον χώρο μέσα από ένα πρόγραμμα

σπουδών. Βέβαια, το σημαντικότερο στο πρόγραμμα Reggio Emilia είναι ότι είναι ευέλικτο και είναι βασισμένο στις αρχές του σεβασμού και της ευθιγής. Με αυτό τον τρόπο δεν είναι αναγκαίο τα παιδιά να αποκτήσουν γρήγορα γνώσεις, αλλά τους δίνεται χρόνος έτσι ώστε να εμπεδώσουν και να κατακτήσουν τις γνώσεις. Το πρόγραμμα δεν είναι προκαθορισμένο αλλά αναδύεται καθώς είναι ολιστικό, κυκλικό και αναδυόμενο (Ντολιοπούλου, 2006).

Η παιδαγωγική θεωρία της προσέγγισης Reggio Emilia είναι ο κοινωνικός αλληλεπιδραστικός κονστρουκτιβισμός. Είναι γνωστό ότι, τα σχολεία στο Reggio Emilia δεν είχαν ποτέ κάποιο συγκεκριμένο πρόγραμμα που θα έπρεπε να εφαρμόζουν οι παιδαγωγοί στα παιδιά, αλλά το κάθε σχολείο εφαρμόζει ακόμη και σήμερα κατάλληλα σχέδια εκπαιδευτικής δράσης που μερικές φορές μπορεί να είναι βραχυπρόθεσμα και άλλες φορές μακροπρόθεσμα (McNally & Slutsky, 2017). Ένα σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης ξεκινάει συνήθως από ένα γεγονός ή μια δραστηριότητα που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον των παιδιών και ολοκληρώνεται όταν τα παιδιά σταματήσουν να δείχνουν το ενδιαφέρον τους για το θέμα που ξεκίνησε το σχέδιο εκπαιδευτικής δράσης (Edwards & Gandini, 2018).

Τα παιδιά που φοιτούν στο Reggio Emilia δεν είναι παθητικοί δέκτες έτοιμων γνώσεων, αλλά αντίθετα μέσω της κοινωνικοποίησης, της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας επιτυγχάνουν την ανάπτυξη και την καλλιέργεια των κοινωνικών, γνωστικών και νοητικών δεξιοτήτων (Edwards et al., 2008).

Το πρόγραμμα στο Reggio Emilia ξεκινά από την συγκέντρωση όλων των παιδιών, όπου γίνονται διάφορες συζητήσεις καθώς και παρουσιάσεις των σχεδίων εκπαιδευτικής δράσης. Στη συνέχεια δίνεται στα παιδιά αρκετός χρόνος για ελεύθερο παιχνίδι, δραστηριότητες και σχέδια εκπαιδευτικής δράσης. Έπειτα αφού ολοκληρώσουν το παιχνίδι και τις δραστηριότητες κατευθύνονται στα τραπέζια τους για να απολαύσουν το μεσημεριανό τους γεύμα. Μετά το γεύμα ακολουθεί η ανάπαυση και τέλος τα παιδιά μπορούν να ασχοληθούν με το ελεύθερο παιχνίδι, να συνομιλήσουν με τους συμμαθητές τους ή ακόμη να ακούσουν ένα παραμύθι ή και μία ιστορία από τον/την παιδαγωγό τους (Fernandez-satin & Feliu-Torruella, 2020).

Η έννοια του χώρου στο πρόγραμμα Reggio Emilia έχει την ικανότητα να λειτουργεί για τους μαθητές ως τρίτος δάσκαλος. Όπως αναφέρει ο Gandini (2012), το περιβάλλον λειτουργεί ως δοχείο που εμπεριέχει εκπαιδευτικό περιεχόμενο, δηλαδή ιδέες, αξίες, συμπεριφορές και κουλτούρες των ανθρώπων που ζουν σε αυτό. Σύμφωνα με τις αρχές του

συγκεκριμένου προγράμματος οι εκπαιδευτικοί, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των μαθητών, συμβάλλουν στη δημιουργία ενός χώρου μέσα στον οποίο θα καλλιεργείται η συνεργασία και θα προωθούνται αξίες μέσω της ανακαλυπτικής μεθόδου. Το σχολείο αποτελείται από μαθησιακά περιβάλλοντα τα οποία έχουν επικοινωνιακές, πολιτιστικές, κινητικές και οπτικό-ακουστικές πτυχές. Ο μαθησιακός χώρος επηρεάζει τα μαθησιακά αποτελέσματα και δημιουργεί δεσμούς που ευνοούν τη σωματική και ψυχική ευημερία (Blackmore et al., 2011).

Το φυσικό περιβάλλον των σχολείων που έχουν σχεδιαστεί σύμφωνα με τις αρχές του Reggio Emilia είναι ιδιαίτερα αισθητικό και ελκυστικό για τα παιδιά. Ο στόχος του σχεδιασμού των βρεφονηπιακών σταθμών είναι να δημιουργήσουν ευχάριστους χώρους οι οποίοι εγγυόνται την ευημερία των παιδιών και των εκπαιδευτικών καθώς κατασκευάζουν τη μάθηση μαζί. Για το σκοπό αυτό, οι χώροι έχουν σχεδιαστεί για να υποδέχονται οικογένειες και να γίνονται σημεία αναφοράς για την κοινότητα, για συναντήσεις και άλλες εκδηλώσεις. Υποδηλώνουν τη σύνθετη αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητών και περιβάλλοντος, καθώς αποκλίνουν από την άποψη ότι η αρχιτεκτονική των εσωτερικών χώρων είναι μια απλή σχεδίαση και συγκλίνουν σε μια ολοκληρωμένη φιλοσοφία συνεργασίας (Miller, 2019).

1.3.3 Το πρόγραμμα υψηλών στόχων (High Scope)

Το πρόγραμμα προσχολικής εκπαίδευσης υψηλών στόχων βασίζεται στην ενεργητική μάθηση (Ντολιοπούλου, 2003). Το High scope στοχεύει στην εξέλιξη και διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών μέσα από εξατομικευμένες δραστηριότητες και εργασίες και είναι ένα αξιόπιστο και έγκυρο πρόγραμμα που περιλαμβάνει, σύμφωνα με τον Schweinhart όλα τα συστατικά που το καθιστούν υψηλής ποιότητας πρόγραμμα (Schweinhart et al, 2004).

Σύμφωνα με το High Scope ο χώρος παίζει σημαντικό ρόλο στην ενεργητική μάθηση. Το μέγεθος της αίθουσας καθορίζει την ανάπτυξη των παιδιών. Ο χώρος είτε μέσα σε μία σχολική αίθουσα-τάξη είτε μέσα στο σπίτι θα πρέπει να προσφέρει άνεση, ασφάλεια και ευχαρίστηση στα παιδιά, έτσι ώστε να εξυπηρετούνται οι ανάγκες και τα ενδιαφέροντα τους. Επίσης, είναι απαραίτητο σε μια αίθουσα να υπάρχει όσο το δυνατόν περισσότερος χώρος να τοποθετηθεί και να διαμορφωθεί σωστά ο εκπαιδευτικός εξοπλισμός. Ο εξοπλισμός θα πρέπει να τοποθετηθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε τα παιδιά να μπορούν να μετακινηθούν με άνεση μέσα στον χώρο και να μπορούν να εφαρμόσουν με ασφάλεια όλες τους τις δραστηριότητες (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014). Ακόμη, ο εσωτερικός χώρος είναι

απαραίτητο να είναι οργανωμένος σε επιμέρους περιοχές με διαφορετικά χαρακτηριστικά. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθούν χώροι για μεγάλες και μικρές ομάδες αλλά και χώροι για μεμονωμένες δραστηριότητες.

Επιπλέον, χρειάζεται να υπάρχουν χώροι φύλαξης και τακτοποίησης πραγμάτων-υλικών, όπου θα μπορούμε να τοποθετήσουμε τα προσωπικά αντικείμενα των παιδιών, τις δημιουργίες τους αλλά μπορούμε επίσης να τοποθετήσουμε και ενημερωτικά φυλλάδια για τους γονείς. Οι χώροι αυτοί πρέπει να είναι προσβάσιμοι για τα παιδιά και όλα τα έπιπλα να είναι στις κατάλληλες διαστάσεις για το ύψος των παιδιών, έτσι ώστε το κάθε παιδί να έχει την δυνατότητα να πάρει κάτι που χρειάζεται. Είναι σημαντικό είναι όλα τα έπιπλα να δημιουργούνται από ξύλο και να μην χρησιμοποιούνται καθόλου τεχνητά υλικά και χρώματα (Ντολιοπούλου, 2003· Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Οι στόχοι του προγράμματος είναι οι εξής: Όλα τα παιδιά μέσα από το πρόγραμμα High score και την ενεργητική μάθηση να μπορούν να αλληλοεπιδρούν και να συμμετέχουν με τα άτομα, υλικά, περιστάσεις και ιδέες. Το παιδί να γίνει αυτόνομο και ανεξάρτητο με τρόπους, αξίες και να είναι έτοιμο για την ζωή. Το παιδί να μπορεί συζητάει με τους συμμαθητές τους για αυτά που μαθαίνουν στο σχολείο, να εφαρμόζει δραστηριότητες και να παίρνει την πρωτοβουλία να προγραμματίσει μια δραστηριότητα. Το παιδί μέσα από το πρόγραμμά να αποκτήσει γνώσεις και δεξιότητες (Parks, 2000).

Ο ρόλος του παιδαγωγού στο πρόγραμμα High score είναι να βρίσκεται πάντα δίπλα στα παιδιά, να τα βοηθάει και να τα κάνει να αισθάνονται άνετα και ασφαλή μέσα στον χώρο του παιδικού σταθμού. Επίσης, πολύ βασικό είναι να αλληλεπιδρά με τα παιδιά, να τα ενθαρρύνει σε όλες τους τις δράσεις ή σε όλες του τις προσπάθειες, έτσι ώστε να καταφέρει το παιδί να δημιουργήσει κάτι ευχάριστο και όμορφο. Ένας παιδαγωγός δεν πρέπει ποτέ να σταματήσει να δείχνει την αγάπη του για τα παιδιά και συνεχώς είναι απαραίτητο να τα ψυχαγωγεί. Πράγματι, σε έναν χώρο όπου βρίσκονται παιδιά πρέπει να επικρατεί ένα κλίμα ευχάριστό, δημιουργικό και πάνω από όλα ασφαλές. Οι παιδαγωγοί αυτό που πρέπει να αναπτύξουν στα παιδιά για να καλλιεργήσουν τις δεξιότητες της γραφής και της ανάγνωσης είναι να εφαρμόζουν καθημερινά δραστηριότητες έτσι, ώστε τα παιδιά να εξασκηθούν σε αυτό (Hohmann, 2002).

1.4 Έννοια και Σκοπός Οργάνωσης

Σύμφωνα με πηγές, η οργάνωση μπορεί να εκφραστεί με διαφορετικούς ορισμούς, καθένας από τους οποίους δίνει βαρύτητα σε διαφορετικά χαρακτηριστικά. Από την οπτική της Υδρία (1987), η οργάνωση είναι το σύνολο των διαδικασιών για την συστηματική λειτουργία μιας ομάδας ή υπηρεσίας, ώστε να υπάρχει συντονισμός και αλληλεξάρτηση μελών και συνόλου για την επίτευξη ενός σκοπού. Είναι το σύνολο των κανόνων και των ενεργειών, με τις οποίες επιδιώκεται ο συντονισμός της εργασίας.

Σύμφωνα με την Παπανικολάου (1998), «οργάνωση είναι ένα σύνολο διαδικασιών ή ενεργειών που συγκροτούν τις σχέσεις των μερών. Η οργάνωση είναι η συστηματική διάταξη, διευθέτηση των μερών ενός συνόλου έτσι ώστε να αποτελέσει ένα καλά οργανωμένο σύνολο»(σ.19). Επίσης συμπληρώνει πως ακόμη πιο απλά μπορούμε να πούμε ότι η οργάνωση είναι ένα σύστημα εργασίας, όπου με λίγη προσπάθεια και εξοικονομώντας δυνάμεις και χρόνο πετυχαίνει κανείς μεγαλύτερα και καλύτερα αποτελέσματα (Παπανικολάου, 1998· Καρτασίδου κ. συν., 2001).

Ο Γερμανός (2002) αναφέρει ότι η οργάνωση του χώρου εκφράζει την τάξη που επικρατεί στο χώρο των πραγμάτων και αντανακλά τις αξίες και τα πρότυπα συμπεριφοράς που θεωρούνται αποδεκτά από το κοινωνικό περιβάλλον. Εκτός απ' αυτά η οργάνωση δεν είναι μια μεμονωμένη ενέργεια ενός ατόμου αλλά επηρεάζεται από τρία στοιχεία: α)τον χώρο, β) τα υλικά- αντικείμενα και γ) την προσωπικότητα των ατόμων που κινούνται μέσα στο χώρο (Καρτασίδου κ. συν., 2003).

Η σημασία της καλής οργάνωσης είναι τεράστια καθώς αυτή αποτελεί τη δυνατότητα για τη σωστή λειτουργία του χώρου, εκπληρώνοντας τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των ανθρώπων που κινούνται στο χώρο. Η καλή οργάνωση είναι ένα σημαντικό στοιχείο στην τάξη. Ο χώρος πρέπει να διαθέτει τάξη για να επιτυγχάνεται η συγκέντρωση των παιδιών τόσο στην εργασία όσο και στην χαλάρωση και ξεκούραση, που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την επιτυχία όλων των δραστηριοτήτων που γίνονται στον παιδικό σταθμό (Παπανικολάου, 1999). Καθοριστικό ρόλο παίζει και ο εξοπλισμός, καθώς θα πρέπει να «προσκαλεί» τον άνθρωπο για άνετη παραμονή, ξεκούραση και εργασία.

Παρότι, οι παραπάνω ορισμοί δίνουν ιδιαίτερη σημασία σε ποικίλους τομείς, γίνεται κατανοητό ότι η οργάνωση βοηθάει στην εκπλήρωση των στόχων καθώς προσφέρει την δυνατότητα σωστής λειτουργίας ενός χώρου προκειμένου να δημιουργήσουν ένα σύνολο. Επιπλέον, η διαμόρφωση ενός άνετου κλίματος και οικείας ατμόσφαιρας σε ένα

οικογενειακό και εργασιακό χώρο συγκροτεί βασικό στοιχείο της ήρεμης συμβίωσης διαφορετικών ατόμων. Προκειμένου να υλοποιηθεί αυτή η ατμόσφαιρα είναι υποχρεωτική η καλή οργάνωση του χώρου, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ατόμων που κινούνται σ' αυτό το χώρο. Επιπλέον, είναι απαραίτητο να υπάρχουν στοιχεία σταθερότητας, οικειότητας και θαλπωρής, ώστε να γίνεται ευχάριστος.

Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε ότι ο σκοπός της σωστής οργάνωσης ενός χώρου είναι «να αποκτήσουν τα παιδιά δικές τους πρωτοβουλίες, ελεύθερη έκφραση και δημιουργικότητα, προκειμένου να ολοκληρωθεί η διαδικασία της κοινωνικοποίησης τους» (Καρτασίδου κ. συν., 2001)

Οι Weinstein και David (1987) ισχυρίζονταν ότι ο βασικός σκοπός στην οργάνωση του χώρου πρέπει να είναι ο σεβασμός για την ανάπτυξη του παιδιού, έτσι ώστε να καλλιεργηθεί η προσωπικότητά του, να αναπτυχθούν οι ατομικές του ικανότητες, να δημιουργήσει ευκαιρίες και να αναπτύξει αισθήματα ασφάλειας και εμπιστοσύνης. Επίσης, ένας κύριος σκοπός της οργάνωσης είναι η ικανοποίηση των παιδιών και η υποστήριξη της ανάπτυξης τους. Πιο αναλυτικά, οι βασικότεροι στόχοι της οργάνωσης του χώρου σε ό,τι αφορά τα παιδιά είναι η αυτοεξυπηρέτηση τους, η αποδοτική εργασία και η ανάπτυξη πρωτοβουλίας, δημιουργικότητας, ορθών στάσεων εργασίας και συμπεριφορά. Παράλληλα, θα πρέπει να ικανοποιεί τις ανάγκες των παιδιών για κίνηση, δράση, μάθηση, ασφάλεια και αυτονομία (Θεοδοσιάδου, 2001· Παπανικολάου, 1999· Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014).

Συμπερασματικά λοιπόν, τα παιδιά έχουν ανάγκη από χώρους κατάλληλους για την ηλικία τους με κύριο σκοπό να εφαρμόζονται δραστηριότητες και παιχνίδια. Παράλληλα και οι παιδαγωγοί χρειάζονται χώρους, οι οποίοι να είναι λειτουργικοί και εύχρηστοι. Όταν ο χώρος είναι υποστηρικτικός και λειτουργικός τόσο για τα παιδιά όσο και για τους παιδαγωγούς, οι ενήλικες μπορούν να διευκολύνουν και να ενθαρρύνουν τη μάθηση (Torelli & Durrett, 1996).

1.4.1 Η οργάνωση του Β/Σ με βάση τις ανάγκες των παιδιών

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχία του έργου του προσχολικού προγράμματος, είναι η δημιουργία ενός κατάλληλου χώρου, προσαρμοσμένου στις ανάγκες των παιδιών. Η οργάνωση του χώρου θα πρέπει να επιτυγχάνει με επαρκή τρόπο τις κινητικές, συναισθηματικές, νοητικές και αισθητικές ανάγκες των παιδιών (Παπανικολάου, 1998). Ο χώρος για να ικανοποιεί τις ανάγκες των παιδιών, θα πρέπει να είναι στα μέτρα των παιδιών,

να διακρίνεται από ευεξία, να υποστηρίζει την συναισθηματική τους ευημερία, να παρέχει τη μεγαλύτερη δυνατή ασφάλεια, να μεριμνά για την υγεία, να διεγείρει τις αισθήσεις τους, να προκαλεί τις κινητικές τους ικανότητες και να φροντίζει να αναπτυχθούν ατομικά και κοινωνικά.

Τα παιδιά θα πρέπει να έχουν την δυνατότητα να κινούνται σε όλους τους χώρους μόνα τους, χωρίς να έχουν ανάγκη από τη βοήθεια των ενηλίκων. Για αυτό λοιπόν, αφήνουμε τα παιδιά να κρεμάσουν τα ρούχα τους, να εξυπηρετούνται από μόνα τους στην τουαλέτα κ.α. (Παπανικολάου, 1998).

Ο χώρος θα πρέπει να είναι λειτουργικός, αισθητικά ελκυστικός, κατάλληλος για την ηλικία των παιδιών, κατευθυνόμενος από τα ίδια τα παιδιά, ώστε να έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τις δραστηριότητες και τον τρόπο χρήσης του (Toller & Durrett, 1996). Επιπλέον, τα παιδιά πρέπει να έχουν την δυνατότητα να επεμβαίνουν στο χώρο και να παρέχουν χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, ώστε μέσα στο χώρο το παιδί να ξεδιπλωθεί και να εμφανίσει την προσωπικότητά του (Barrett, Davies, Zhang & Barrett, 2015). Παράλληλα, ο χώρος είναι απαραίτητο να περιέχει κατάλληλους διαμορφωμένους χώρους, ώστε να εξυπηρετεί τις ανάγκες των παιδιών για κίνηση, όπου το παιδί θα μπορεί να χρησιμοποιήσει το σώμα του με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Είναι σημαντικό να δίνουμε προσοχή και στην ηλικία του παιδιού, διότι όσο πιο μεγάλο ηλικιακά είναι ένα παιδί, τόσο πιο μεγάλος χώρος χρειάζεται, για να μπορέσει να ασκήσει τις κινητικές του δεξιότητες (GSA, 2003· Head Start, 2005).

Η διαμόρφωση του χώρου πρέπει να επιτρέπει στα παιδιά να κινούνται με άνεση μέσα σ' αυτόν. Ο χώρος θα πρέπει να είναι ευρύχωρος και απαλλαγμένος από περιττά έπιπλα και να επιτρέπει την άνετη μετακίνηση των παιδιών. Η επίπλωση θα πρέπει να είναι πολύ προσεγμένη, ώστε τα παιδιά να έχουν ελευθερία κίνησης. Με αυτόν τον τρόπο το παιδί απελευθερώνει το σώμα του και το πνεύμα του. Συνεχώς, το παιδί εξελίσσεται και μπορεί να ξεδιπλώνει τις δυνατότητες και τις ικανότητες του (Δαράκη, 1995).

Τα παιδιά εκτός από ανάγκη για κίνηση έχουν και ανάγκη για ηρεμία και ασφάλεια. Είναι απαραίτητο να βρίσκονται σε ήσυχους και άνετους χώρους. Για το λόγο το σχολικό περιβάλλον θα πρέπει να είναι διαμορφωμένο με τέτοιο τρόπο ώστε να προσφέρει άνεση και ψυχική ηρεμία στα παιδιά. Προκειμένου, λοιπόν, να ικανοποιηθούν οι συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών, το προσχολικό περιβάλλον θα πρέπει να προσφέρει κίνητρα στα παιδιά να λειτουργούν με κατάλληλους ρόλους και κανόνες (Ζησοπούλου, 2018).

Επιπρόσθετα, τα παιδιά έχουν ανάγκη από το φως του ήλιου και τον καθαρό αέρα. Οι χώροι πρέπει να διατηρούνται πάντα καθαροί και ο αέρας να παραμένει φρέσκος. Αυτό θα το πετύχουμε με το να έχουμε καθημερινά κάποιες ώρες ανοιχτά τα παράθυρα και να καθαρίζουμε κάθε μέρα όλους τους χώρους του παιδικού σταθμού.

Επίσης, ο σχεδιασμός και η διατήρηση ενός ασφαλούς περιβάλλοντος για εξερεύνηση και φροντίδα είναι βασικοί παράγοντες για την υγεία και την ασφάλεια των παιδιών. Γι' αυτό είναι σημαντικό ο χώρος να διατηρείται σε καλή κατάσταση. Κατασκευές και μικρά εξαρτήματα τα οποία είναι επικίνδυνα για τα παιδιά, όπως πρίζες, διακόπτες και καλώδια πρέπει να τοποθετούνται προστατευτικές τάπες. Επίσης, παιχνίδια που απαρτίζονται από μικρά μέρη κομματιών στα οποία ελλοχεύει κίνδυνος κατάποσης πρέπει να τοποθετούνται σε σημεία που δεν έχουν πρόσβαση τα παιδιά. Η κατάλληλη ατμόσφαιρα του χώρου εξασφαλίζει τις συνθήκες, μέσα από τις οποίες θα μπορούν τα παιδιά να νιώθουν προστασία, ασφάλεια, εμπιστοσύνη, αυτοπεποίθηση, αλλά και δημιουργία σχέσεων και συντροφικότητα. Επίσης, ενθαρρύνει τα παιδιά να αλληλοεπιδρούν με τους συνομηλίκους τους αλλά και με τους ενήλικες (Σακελλαρίου, 2011). Γι' αυτό το λόγο είναι απαραίτητο να υπάρχουν χώροι ενδιαφέροντος που δημιουργούνται από τον/την παιδαγωγό με το σωστό υλικό. Το υλικό των χώρων αυτών, διεγείρει το παιδί να παίζει, να εξερευνήσει, να ανακαλύψει, να δημιουργήσει να δίνει φτερά στην φαντασία του και να ικανοποιεί τις ανάγκες του. Τόσο ο χώρος όσο και η οργάνωση του προσχολικού περιβάλλοντος μάθησης θα πρέπει να δίνει στο παιδί την δυνατότητα να αποκτήσει αισθητηριακές και κινητικές εμπειρίες, να προάγει τις γλωσσικές και επικοινωνιακές του ικανότητες (Sanoff, 1995· Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2011).

Επίσης, ο χώρος θα πρέπει να είναι εφοδιασμένος με κατάλληλα εικονογραφημένα βιβλία, φωτογραφίες, μαριονέτες ή οποιοδήποτε άλλο υλικό το οποίο μπορεί να αναπτύξει τις γλωσσικές τους δεξιότητες, δηλαδή τη γλώσσα τους και τις δεξιότητες επικοινωνίας (Segal et al., 2006). Το σωστό περιβάλλον είναι από τους σημαντικότερους παράγοντες που οδηγούν τα παιδιά να εκφράζονται ελεύθερα (Παπανικολάου, 1998· Γερμανός, 2002).

Έπειτα, ένας χώρος δεν πρέπει να παρέχει μόνο ασφάλεια και λειτουργικότητα, αλλά θα πρέπει να κεντρίσει το ενδιαφέρον και την αισθητική των παιδιών, διότι η αισθητική αποτελεί σημαντικό παράγοντα στην ψυχολογική και αισθητική αγωγή του παιδιού (Παπανικολάου, 1998). Έτσι, ο τρόπος που θα τοποθετηθούν τα έπιπλα και τα υλικά θα πρέπει να ενισχύουν αισθητικά το παιδί. Τα υλικά, ο φωτισμός και η διακόσμηση,

συμβάλλουν στην δημιουργία μιας ζέστης άνετης ατμόσφαιρας. Ακόμη, τα χρώματα στον χώρο και οι υφές παίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς ασκούν ιδιαίτερες επιδράσεις στα παιδιά. Για αυτό τον λόγο, πρέπει να μην επιλέγουμε έντονα χρώματα που αποσυντονίζουν την προσοχή των παιδιών, αλλά χρώματα που να είναι ευχάριστα αισθητικά και ξεκουράζουν τα μάτια των παιδιών(Γενειατάκη, 1987· Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014· Ζησοπούλου, 2018).

Ένας ακόμη παράγοντας που επηρεάζει τις δραστηριότητες είναι το ύψος. Το ύψος της οροφής που είναι προσαρμοσμένο στην παιδική κλίμακα ενισχύει την αυτοεκτίμηση και παρέχει στα παιδιά μια αίσθηση ασφαλείας. Τέλος, ένα πολύ σημαντικό στοιχείο για την σωστή οργάνωση του χώρου είναι να ανταποκρίνεται στις κατάλληλες προδιαγραφές για άτομα με ειδικές ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν την δυνατότητα να εξυπηρετούνται σε χώρους που διαθέτουν ειδικές παροχές, όπως την προσβασιμότητα, την δυνατότητα χρήσης βοηθητικών χώρων, όπως χώροι υγιεινής.

Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε ότι ένας καλά οργανωμένος χώρος πρέπει να έχει καλή διαρρύθμιση, ευρυχωρία, χρώμα, φως και ήλιο. Πρέπει όλοι οι χώροι να ανταποκρίνονται στο πνεύμα και στον ψυχισμό του παιδιού. Γίνεται, λοιπόν, αντιληπτό πως ο τρόπος οργάνωσης του χώρου σχετίζεται με την ανάπτυξη του παιδιού, καθώς ο χώρος δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτυχθούν κινητικά, συναισθηματικά, κοινωνικά, νοητικά και αισθητικά (ΟΣΚ, 2008).

1.4.2 Ο ρόλος του παιδαγωγού Προσχολικής Ηλικίας στην οργάνωση του χώρου

Η σπουδαιότητα του ρόλου του βρεφονηπιακού σταθμού είναι πολύτιμη και ιδιαίτερα σοβαρή καθώς οι παιδαγωγοί είναι οι κύριοι παράγοντες του εκπαιδευτικού έργου. Πρέπει, λοιπόν, με μεγάλη υπευθυνότητα και φροντίδα να δημιουργήσουν το κατάλληλο κλίμα, ώστε τα βρέφη και τα νήπια να αισθάνονται ασφάλεια και να αναπτυχθούν σωστά (Πανταζής & Σακελλαρίου, 2005). Ο παιδαγωγός αποτελεί τον δημιουργό του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος που δραστηριοποιούνται τα παιδιά με σκοπό την μάθηση και την γνωριμία με τον κόσμο που τους περιβάλλει ενώ παρατηρείται ότι είναι υπεύθυνος για την διαμόρφωση του κλίματος που υπάρχει σε ένα χώρο. Ο παιδαγωγός γνωρίζει ότι η συμπεριφορά των παιδιών διαμορφώνεται από την συνολική διεύθυνση του χώρου. Για το λόγο αυτό προνοεί να οργανωθεί έτσι το περιβάλλον, ώστε να εξυπηρετεί την χρήση των

υλικών και των μέσων και να βοηθάει στην αναζήτηση και τις δοκιμές. Η στάση του παιδαγωγού μέσα στο χώρο είναι αποφασιστική καθώς θα συμβάλλει στον ενθουσιασμό, στην ικανότητα να συγκινηθούν τα παιδιά, να θαυμάσουν (Ντούσκας, 2007).

Η προσαρμογή και η άνεση των παιδιών στο χώρο θα προφυλαχτεί από τους παιδαγωγούς εάν ο σχεδιασμός είναι καλά οργανωμένος και ικανοποιούν τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των παιδιών. Το αίσθημα της άνεσης θα ισχυροποιηθεί, όταν οι παιδαγωγοί θα προσφέρουν ένα ασφαλές, προστατευμένο, υγιές περιβάλλον όπου θα εφαρμόζονται οι κανόνες υγιεινής, θεμελιώδη προτεραιότητα για κάθε παιδικό χώρο. Χρέος τους είναι να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια, έτσι ώστε να δημιουργήσουν περιβάλλοντα μάθησης ασφαλή και υποστηρικτικά για τα παιδιά (Alvestad & Sheridan, 2015). Για να δημιουργηθεί ένα αρμονικό και κατάλληλο περιβάλλον μάθησης θα πρέπει οι παιδαγωγοί να γνωρίζουν από την αρχή της σχολικής χρονιάς την ηλικιακή και αναπτυξιακή τους φάση, τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών (Bullard, 2009).

Μεγάλη βαρύτητα στην οργάνωση του χώρου διαδραματίζει το προσωπικό ενδιαφέρον των παιδαγωγών και η διάθεση για δουλειά. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις οι πιο κατάλληλες. Όμως «η ικανότητα της παιδαγωγού φαίνεται εκεί, στη μικρή αίθουσα που της δίνεται για να μπορέσει να φτιάξει ένα μικρό παράδεισο». Κατά συνέπεια, το ζήτημα της διαμόρφωσης και της οργάνωσης ενός χώρου, δεν αποτελεί ένα φαινόμενο που δεν αφορά τον παιδαγωγό αλλά είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον τρόπο που εργάζεται διότι ο χώρος του Βρεφονηπιακού σταθμού φανερώνει πτυχές της προσωπικότητας του (Παπανικολάου, 1998).

Ο παιδαγωγός παρεμβαίνει στο χώρο του βρεφονηπιακού σταθμού και τον διαμορφώνει ανάλογα με τους εκπαιδευτικούς του σκοπούς, όπως να ανανεώνει τα υλικά στοιχεία των χώρων παιχνιδιού, να τα συντηρεί με την βοήθεια των παιδιών και να μετακινεί διάφορα έπιπλα για τις ανάγκες κάποιων δραστηριοτήτων. Ο ρόλος του είναι σημαντικός αλλά δεν είναι καθοριστικής σημασίας. Όπως αναφέρεται στον Οδηγό Νηπιαγωγού (2006) είναι σημαντικότερο ο παιδαγωγός να οργανώσει τις γωνιές μαζί με τα παιδιά γιατί έχει διαπιστωθεί ότι αυτή η διαδικασία προωθεί την ενεργό συμμετοχή τους σε κάθε δραστηριότητα που αναπτύσσεται. Τέλος ο παιδαγωγός θα πρέπει να οργανώσει τους αποθηκευτικούς χώρους και τα ράφια σε κάθε γωνιά για να τακτοποιηθούν τα υλικά, ώστε να έχουν εύκολη πρόσβαση σ' αυτά. Επίσης, για να είναι ασφαλή η μετακίνηση των παιδιών στον χώρο της τάξης, θα πρέπει ο χώρος να μην έχει εμπόδια (Οδηγός Νηπιαγωγών, 2006).

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι ο χώρος οργανώνεται από κοινού του παιδαγωγού και των παιδιών. Έτσι, ο παιδαγωγός θα πρέπει να παίρνει πολύ σοβαρά υπόψιν του τις επιθυμίες και τις ανάγκες των παιδιών και με βάση αυτών να οδηγηθεί στην οργάνωση του χώρου.

2. Διατάξεις και αρχές σχεδιασμού του ΒΝΣ

Ένας βρεφονηπιακός σταθμός για να λειτουργήσει οφείλει να πληροί και να συμμορφώνεται σε ορισμένες προδιαγραφές. Τις προδιαγραφές αυτές καθορίζουν οι κανόνες δόμησης σχολικών κτηρίων, η αρχιτεκτονική των χώρων καθώς και τα κριτήρια επιλογής των κατάλληλων χώρων. Στις αρχές σχεδιασμού συμπεριλαμβάνεται και η οργάνωση των τμημάτων του βρεφονηπιακού σταθμού το οποίο αποτελεί βασικό παράγοντα επιρροής της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Εξίσου μεγάλης σημασίας κρίνεται και η διαδικασία επιλογής κατάλληλου ψυχοπαιδαγωγικού υλικού για βρέφη και νήπια.

2.1 Επιλογή και κριτήρια του χώρου

Ο βρεφονηπιακός σταθμός είναι το δεύτερο σπίτι των παιδιών. Είναι ένας χώρος όπου το παιδί αναπτύσσεται μέσα από το παιχνίδι, τις δραστηριότητες, τις εργασίες, τις συζητήσεις με τον παιδαγωγό του και τους συμμαθητές του. Το παιδί στο χώρο του παιδικού σταθμού απορροφά γνώσεις, ερεθίσματα και αναπτύσσει τις ικανότητες και τις δεξιότητες του. Μαθαίνει να αλληλεπιδρά και να κοινωνικοποιείται. Οι βρεφονηπιακοί σταθμοί φιλοξενούν καθημερινά παιδιά προσχολικής και νηπιακής ηλικίας προσφέροντας τους φροντίδα και αγωγή. Βασική προϋπόθεση λειτουργίας ενός βρεφονηπιακού σταθμού είναι η εξασφάλιση του στον χρόνο. Στη συνέχεια το κτήριο να βρίσκεται σε προσβάσιμη περιοχή και να καλύπτει όλες τις παιδαγωγικές ανάγκες των παιδιών που σχετίζονται με την υγιεινή, την αρχιτεκτονική και την αισθητική κτηριακής εγκατάστασης. Επιπλέον πολύ σημαντικό στην προσέγγιση του χώρου είναι η διαμόρφωση του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου. Όλοι οι χώροι πρέπει να είναι διαμορφωμένοι με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Επομένως, τα κριτήρια επιλογής του χώρου σε έναν βρεφονηπιακό σταθμό αποτελούν σημαντικό παράγοντα για το παιδί (Καρτασίδου κ. συν., 2012).

Αρχικά, ο βρεφονηπιακός σταθμός και όλο το κτίριο είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών. Για να πετύχει αυτό και όλα να ολοκληρωθούν με επιτυχία ο σχεδιαστής πρέπει να έχει τις απαραίτητες γνώσεις σχετικά με το θέμα της κτιριακής εγκατάστασης. Ο χώρος – έκταση να είναι 1.500-2.000 τετραγωνικά μέτρα με μεγάλη αυλή, στεγνό έδαφος με ομαλή επιφάνεια, επίπεδη, οριζόντια ή να έχει κλίση προς τα νοτιοανατολικά, να βρίσκεται σε ήσυχη περιοχή, μακριά από ανθυγιεινές περιοχές και με θόρυβο. Επίσης οι βρεφονηπιακοί σταθμοί ιδρύονται συνήθως σε αστικές ή ημιαστικές περιοχές. Αυτό συμβαίνει επειδή οι γονείς εργάζονται και έχουν την ανάγκη να αφήσουν τα παιδιά τους κάπου όπου θα τους παρέχεται σωστή φροντίδα και αγωγή. Τέλος, ο

βρεφονηπιακός σταθμός είναι σημαντικό να εκτείνεται σε ισόγειο και για την μεγαλύτερη ασφάλεια των παιδιών αλλά και για την ευκολότερη πρόσβαση των παιδιών στον εξωτερικό χώρο του σταθμού (Σταμάτης, 2006).

2.2 Αρχιτεκτονική του ΒΝΣ

Κατανοώντας ότι η πρώτη εντύπωση παίζει σημαντικό ρόλο στις αντιδράσεις των παιδιών και καθώς η επόμενη αρχιτεκτονική “φιγούρα” που συναντούν τα παιδιά μετά το σπίτι είναι το σχολικό περιβάλλον, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην αρχιτεκτονική του κτιρίου (Σαρρής, 2014). Τα παιδιά έχουν ανάγκη από έναν ασφαλή, λειτουργικό και αισθητικά όμορφο χώρο. Γι' αυτό ένας καλά σχεδιασμένος χώρος μεταδίδει το μήνυμα ότι «αυτός είναι ένας χώρος για το παιδί». Σε ένα Β/Σ δεν φτάνει μόνο μια αρμονική σχέση των πραγμάτων, πρέπει όλοι οι χώροι, οι γραμμές, οι επιφάνειες, τα σχήματα, τα χρώματα να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στον ψυχισμό των παιδιών, ενώ η κατασκευή του να γίνεται με φυσικά υλικά για την καλύτερη σύνδεση των παιδιών με την φύση, όπως τούβλα, ξύλο και γυαλί (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014, σ. 154).

Επίσης, για την αγωγή των παιδιών θα πρέπει να υπάρχουν ανάλογοι χώροι που να επιτρέπουν στο παιδί ελευθερία στις κινήσεις του και να εξυπηρετούν τις ανάγκες του, ιδίως εάν υπάρχουν παιδιά με αναπηρίες. Γι' αυτό για να μπορέσουν να λειτουργήσουν σωστά οι παιδικοί σταθμοί, θα πρέπει να έχουν μια σπιτική ατμόσφαιρα με αίθουσες για τις ομαδικές και ατομικές τους ασχολίες, για να μπορέσουν να αναπτύξουν την έκφραση και την πρωτοβουλία τους, αλλά και να δημιουργήσουν κοινωνικές σχέσεις (Ζησοπούλου, 2015).

Πρέπει, λοιπόν, ο Β/Σ να είναι έτσι φτιαγμένος, ώστε να έχει θετική επίδραση στο παιδί. Γι' αυτό ένας Β/Σ για να είναι όμορφος και λειτουργικός χρειάζεται:

- Το κτίριο να είναι τοποθετημένο σε κάποια άκρη του οικοπέδου, ώστε να δημιουργηθούν αυλές και παιδότοποι.
- Να οικοδομείται είναι σε ένα επίπεδο, κατά προτίμηση στο ισόγειο.
- Οι χώροι παραμονής βρεφών/ νηπίων να έχουν άμεση επαφή με τον υπαίθριο χώρο
- Ασφαλή πρόσβαση και παραμονή των παιδιών στο χώρο. Για αυτό είναι απαραίτητο όπου υπάρχουν σκάλες, να υπάρχουν κιγκλιδώματα, επίστρωση με αντιολισθητικά υλικά και στρογγυλωμένες γωνίες.

- Να αποφεύγονται οι μεγάλες τζαμαρίες, αν όχι να προστατεύονται με μπάρες ή κιγκλιδώματα και τα τζάμια να είναι ασφαλείας και επενδυμένα με ειδική μεμβράνη.
- Να δοθεί προσοχή στην ασφάλεια της ηλεκτρικής εγκατάστασης.
- Τα δάπεδα στους χώρους απασχόλησης, ύπνου, φαγητού και κυκλοφορίας θα πρέπει να είναι επιστρωμένα με αντιολισθητικά υλικά, ζεστά στην υφή και στην όψη. Οι τοίχοι να βάφονται με υλικά που έχουν χαρούμενους χρωματισμούς, να καθαρίζονται εύκολα και να έχουν ηχομόνωση.
- Να υπάρχει σύστημα θέρμανσης που να εξασφαλίζει εσωτερική θερμοκρασία 18° όταν η εξωτερική είναι 0° βαθμούς.
- Οι χώροι παραμονής των παιδιών να έχουν κατάλληλο φυσικό φωτισμό. Απαγορεύεται ο φωτισμός και αερισμός από φωταγωγό.
- Οι τουαλέτες και οι βρύσες να βρίσκονται σε μικρή απόσταση από τον εσωτερικό χώρο, ενώ είναι απαραίτητο να υπάρχουν και νεροχύτες για να καλύπτουν τις ανάγκες των ενηλίκων και άλλοι προσαρμοσμένοι στα παιδιά.
- Να διαθέτει διαμορφωμένο υπαίθριο χώρο ανάλογα με το είδος και το μέγεθος του χώρου. Ο υπαίθριος χώρος θα πρέπει να είναι διαμορφωμένος με παιδική χαρά και πράσινο, να μην υπάρχουν σκαλιά και αν υπάρχουν να λαμβάνονται κατάλληλα μέτρα. Οι χώροι αυτοί πρέπει να είναι ασφαλείς και κατάλληλοι για την ηλικία των παιδιών (NAEYC, 2018).

2.3. Οργάνωση και διαμόρφωση του Βρεφικού και Νηπιακού τμήματος

Τα βρεφικά και νηπιακά τμήματα δημιουργήθηκαν για να φιλοξενούν και να προσφέρουν αγωγή και φροντίδα στα παιδιά που οι γονείς τους εργάζονται. Το βρεφικό τμήμα ενός βρεφονηπιακού σταθμού φιλοξενεί βρέφη ηλικίας 8 μηνών έως 2,5 ετών, έχει έναν παιδαγωγό και έναν βοηθό ανά 8 βρέφη. Το νηπιακό τμήμα φιλοξενεί παιδιά ηλικίας 2,5 έως 5 ετών, έχει έναν παιδαγωγό και έναν βοηθό ανά 15 παιδιά. Ο χώρος στο βρεφικό και στο νηπιακό τμήμα θα πρέπει να προσφέρει ευελιξία και η διαμόρφωση των τμημάτων θα πρέπει να ενισχύουν την ελεύθερη έκφραση και δημιουργικότητα των παιδιών. Τέλος το βρεφικό τμήμα είναι σημαντικό να μην βρίσκεται σε κάποιο όροφο και απαραίτητο είναι να υπάρχει αυλή, έτσι ώστε να βγάζουμε τα παιδιά στον εξωτερικό χώρο του παιδικού σταθμού.

Βέβαια στην περίπτωση που το βρεφικό και το νηπιακό τμήμα βρίσκεται σε κάποιο όροφο, απαραίτητο να υπάρχει βεράντα (Καρτασίδου κ.συν., 2012· Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014)

Στο βρεφικό τμήμα υπάρχουν οι εξής χώροι :

- *Η αίθουσα ύπνου:* Μέσα σε αυτήν την αίθουσα βρίσκονται τα κρεβάτια, τα έπιπλα και τα προσωπικά πράγματα των βρεφών. Είναι απαραίτητο η αίθουσα να είναι ήσυχή και ευχάριστη για τα παιδιά. Η αίθουσα πρέπει να είναι διαμορφωμένη με απαλούς χρωματικούς τόνους στους τοίχους. Ο χώρος να είναι μεγάλος και ευρύχωρος, έτσι ώστε τα βρέφη να μπορούν να κινηθούν με άνεση. Τέλος σημαντικό είναι όλα τα αντικείμενα, τα έπιπλα και τα παιχνίδια που βρίσκονται στο βρεφικό τμήμα να παρέχουν πλήρης ασφάλεια, για να μην προκύψουν τραυματισμοί.
- *Η αίθουσα απασχόλησης:* Στην αίθουσα απασχόλησης υπάρχουν ράφια μέσα στα οποία είναι τοποθετημένα πολλά παραμύθια, παιχνίδια και υλικά για κατασκευές. Τα ράφια πρέπει να είναι στο ύψος των παιδιών για να μπορούν με ευκολία να πάρουν οτιδήποτε χρειαστούν. Τέλος και σε αυτήν την αίθουσα τα χρώματα από τους τοίχους, τα ράφια και τα έπιπλα θα πρέπει να είναι.
- *Ο χώρος αλλαγών – λουτρού:* Ο χώρος αυτός έχει δημιουργηθεί για την αλλαγή και το μπάνιο των βρεφών. Το γεγονός ότι ο χώρος αλλαγών και λουτρού είναι συνδεδεμένος με τις αίθουσες ύπνου και απασχόλησης των καθιστά ιδιαίτερα σημαντικό. Αυτό συμβαίνει επειδή οι παιδαγωγοί δεν πρέπει να χάνουν τον έλεγχο της υπόλοιπης τάξης κατά την διάρκεια αλλαγής ενός παιδιού. Στον χώρο αυτό είναι απαραίτητο να υπάρχει ο απαραίτητος εξοπλισμός όπως νιπτήρες, ντουλάπες και όλα τα είδη υγιεινής. Τέλος, σημαντικό είναι αυτός ο χώρος να διατηρείται πάντα καθαρός, να απολυμαίνεται συνεχώς και να αερίζεται. Ο εξαερισμός αποτελεί σημαντικό προνόμιο για αυτόν τον χώρο, αλλά και για όλους τους υπολοίπους.
- *Ο χώρος παρασκευής γάλακτος:* Ο χώρος αυτός θα πρέπει να έχει οπτική επαφή με την αίθουσα απασχόλησης βρεφών, έτσι ώστε όταν οι παιδαγωγοί ετοιμάζουν το γάλα των βρεφών να μπορούν να επιβλέπουν τα παιδιά. Στον χώρο παρασκευής γάλακτος πρέπει να υπάρχει ένας νεροχύτης, πρίζες, ηλεκτρικά μάτια, ένα ψυγείο (για να διατηρείται το γάλα) και ντουλάπα όπου μέσα θα τοποθετούνται όλα τα προϊόντα, τα σκεύη και τα αντικείμενα που χρειάζονται για την παρασκευή του γάλακτος (Ρέντζου & Σακελλαρίου, 2014· Καρτασίδου κ. συν., 2012).

Στο Νηπιακό τμήμα υπάρχουν οι εξής χώροι :

- *Αίθουσα απασχόλησης νηπίων:* Σύμφωνα με το ΦΕΚ 645, ο χώρος θα πρέπει να έχει τραπεζάκια, καθισματάκια και ράφια ή συρτάρια για τα παιχνίδια-υλικά. Ο χώρος απασχόλησης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως τραπεζαρία, όταν δεν υπάρχει αίθουσα για την λειτουργία αυτή.
- *Αίθουσα ύπνου νηπίων:* Η αίθουσα αυτή περιλαμβάνει κρεβατάκια, ράφια ή συρτάρια. Τα χρώματα στους τοίχους θα πρέπει να είναι απαλά. Για την συσκότιση της αίθουσας θα πρέπει να υπάρχουν κουρτίνες ή στόρια. Τέλος, καλό θα ήταν να υπάρχουν CD Player ή ραδιόφωνα με κασέτες για χαλαρή μουσική και νανουρίσματα που βοηθούν τα παιδιά να ηρεμήσουν και να αποκοιμηθούν.
- *Τραπεζαρία:* Ο χώρος φαγητού περιλαμβάνει τραπεζοκαθίσματα ειδικά για τα παιδιά και θα πρέπει να συνδέεται με την κουζίνα. Η ώρα του φαγητού δίνει στα παιδιά την ευκαιρία να αναμειχθούν και να αλληλοεπιδράσουν με μικρές ή μεγάλες ομάδες. Πρέπει να βρίσκεται μακριά από τις τουαλέτες και να είναι ένας ευχάριστος χώρος με φυσικό φωτισμό.
- *Χώρος WC – λουτρού νηπίων:* Ο χώρος αυτός θα πρέπει να βρίσκεται στην ανατολική πτέρυγα απέναντι από την αίθουσα απασχόλησης, προκειμένου οι παιδαγωγοί να μπορούν να ελέγχουν τα παιδιά από την τάξη. Θα πρέπει το δάπεδο να είναι επιστρωμένο με αντιολισθηρά υλικά για να μην γλιστρούν τα παιδιά. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει ζεστό νερό με ελεγχόμενη θερμοκρασία και καθρέφτες στο ύψος των παιδιών. Η διαρρύθμιση θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να εξασφαλίζεται η απομόνωση των παιδιών και η παιδαγωγός να έχει τον πλήρη έλεγχο.
- *Αίθουσα προβολών, μουσικοκινητικής ή ψυχοκινητικής αγωγής:* Αν υπάρχει διαθέσιμος χώρος, θα πρέπει η αίθουσα να είναι άνετη και μεγάλη για πολλές χρήσεις και δραστηριότητες αδρής κινητικότητας αλλά και για διάφορες παραστάσεις θεάτρου και κουκλοθεάτρου. Ο χώρος θα πρέπει να είναι στρωμένος με αντιολισθητικό δάπεδο για την πραγματοποίηση δραστηριοτήτων αδρής κινητικότητας, αλλά και να υπάρχουν σημεία με στρωμένη μοκέτα όπου θα πραγματοποιούνται οι υπόλοιπες δραστηριότητες. Επίσης, πρέπει ο χώρος είναι απαραίτητο να διαθέτει καλή μόνωση, ώστε οι ήχοι να μην εμποδίζουν τις υπόλοιπες τάξεις (Καρτασίδου και συν., 2001· ΦΕΚ 645· Head Start, 2005).

2.4 Ψυχοπαιδαγωγικό υλικό για βρέφη και νήπια

Τα παιχνίδια έχουν σημαντική θέση στην εκπαίδευση των παιδιών. Τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα μέσω της οπτικής αντίληψης και της ενεργούς συμμετοχής σε δραστηριότητες, παρά ακούγοντας και κατανοώντας. Η βασική λειτουργία του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού είναι να διευκολύνει την προσαρμογή των παιδιών στον κόσμο. Τα παιδιά μπορούν να καταλάβουν τον πραγματικό κόσμο και να αντιμετωπίζουν ανεπιθύμητες καταστάσεις παίζοντας. Επιπλέον, κατασκευάζουν τη γλώσσα και τον κόσμο τους μέσω του παιχνιδιού και δοκιμάζουν διαφορετικούς κοινωνικούς ρόλους μαθαίνοντας καταστάσεις για την πραγματική ζωή. Παίζουν για να βιώσουν, να κατανοήσουν και να μάθουν πράγματα που δεν μπορούν να κάνουν στην πραγματική ζωή. Για ένα παιδί που αποδίδει νόημα σε παιχνίδια και αντικείμενα, το παιχνίδι με αυτά είναι μια σοβαρή υπόθεση (Mustafa, 2018).

Η απασχόληση με ψυχοπαιδαγωγικά υλικά δεν είναι απλώς μια ασχολία, αλλά και μια δραστηριότητα που υποστηρίζει την ψυχική υγεία των παιδιών και τα βοηθά να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν συναισθηματικές σχέσεις. Τα παιχνίδια έχουν στενή σχέση με την εκπαίδευση, την ιστορία, τη γεωγραφία, την κοινωνιολογία, την ψυχολογία, την πολιτική, τη βιομηχανία και τον τουρισμό, εν ολίγοις, με τον πολιτισμό. Τα παιχνίδια παρέχουν επίσης ένα κατάλληλο περιβάλλον για εκπαίδευση αξίας και ηθικής. Η εισαγωγή θεατρικών και παιχνιδιών που έχουν σημαντική θέση στην εκπαίδευση των παιδιών και η αποτελεσματικότερη χρήση τους στην εκπαίδευση αξίας και ηθικής μαζί με άλλους τομείς ανάπτυξης είναι κρίσιμης σημασίας (Nxumalo, Vintimilla, & Nelson, 2018).

Είναι πολύ σημαντική η επιλογή αυτών των παιχνιδιών και των αγαθών, διότι αυτά οφείλουν να προσδίδουν στο παιδί εμπειρίες και γνώσεις. Η χρήση αυτών των υλικών πρέπει να είναι πολύ προσεκτική. Εξίσου και τα ίδια τα υλικά πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στην ηλικία και στις ανάγκες του κάθε παιδιού, για να το βοηθήνε κατάλληλα, ώστε να εκφράζεται ελεύθερα, να είναι αυτόνομο και να ικανοποιεί τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του. Παρόλα αυτά υπάρχει ποικιλία παιχνιδιών, δηλαδή κάποια είναι προσαρμοσμένα για συγκεκριμένες ηλικίες, ενώ άλλα όχι. Το μικρό παιδί καθώς μεγαλώνει θα χάσει το ενδιαφέρον του για το παιχνίδι που έπαιζε στην μικρότερη ηλικία και για αυτό θα πρέπει να υπάρχουν παιχνίδια και για μεγαλύτερες ηλικίες. Επιπλέον το κάθε παιδαγωγικό παιχνίδι ή υλικό είναι διαφορετικό για κάθε ηλικία διότι όλα τα παιδιά δεν έχουν ίδιες και ίσες ικανότητες. Πολύ σημαντικό επίσης είναι να υπάρχουν πολλά παιχνίδια για να αποφύγουμε

τις συγκρούσεις. Τα παιδιά σε μικρότερη ηλικία συνήθως παίζουν ατομικά και αργότερα ομαδικά για αυτό θα πρέπει να υπάρχουν αρκετά παιχνίδια (Νικολάκη κ. συν., 2013).

Τα κριτήρια επιλογής των ψυχοπαιδαγωγικών υλικών ποικίλουν. Αρχικά θα πρέπει να εξασφαλίζεται η ασφάλεια των παιδιών μέσω ελέγχου των προδιαγραφών ασφαλείας όπως αυτές συνοδεύουν κάθε αντικείμενο εγκεκριμένο από ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς. Ένα δεύτερο ζήτημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το κατά πόσο ένα παιχνίδι είναι ελκυστικό και διατηρεί το ενδιαφέρον των παιδιών. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να προσμετρηθούν τόσο τα προσωπικά ενδιαφέροντα κάθε παιδιού όσο και το επίπεδο των δυνατοτήτων του. Η γνώση της σωματικής, γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών είναι συνήθως ένδειξη των ικανοτήτων του για ανάπτυξη δεξιοτήτων. Η ηλικία επίσης είναι ένα χρήσιμο στοιχείο που μπορεί να μας καθοδηγήσει στις ορθές επιλογές, αν και δεν πρέπει να αποτελεί απόλυτο κριτήριο καθώς κάθε παιδί μπορεί να διαφέρει στην ανάπτυξή του σε σχέση με άλλα παιδιά της ηλικίας του (Karadimitriou, 2019).

Μια ιδιαίτερα σημαντική πτυχή για την επιλογή ψυχοπαιδαγωγικού υλικού στην προσχολική ηλικία είναι τα πρότυπα τα οποία φέρουν τα αντικείμενα. Ορισμένα υλικά φέρουν σε επαφή τα παιδιά με κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία που αντανακλώνται κυρίως στο σχεδιασμό τους. Στις μέρες μας, ένα παράδειγμα θα ήταν να προτιμούμε παιχνίδια που εμφανίζουν ανθρωπιστικές, κοινωνικές αξίες και οικολογικές ευαισθησίες. Από την άλλη πλευρά, ένα σημαντικό ζήτημα που πρέπει να ελεγχθεί είναι τα αρνητικά κοινωνικά πρότυπα που μπορούν να εμφανιστούν. Με βάση τις αρχές της κοινωνικής μάθησης, τα παιδιά μαθαίνουν ευκολότερα μια συμπεριφορά που βλέπουν όταν αυτή προέρχεται από ένα στοιχείο που έχει δυναμική και ταιριάζει με τα ενδιαφέροντα τους. Τα υλικά αυτά δίνουν το ερέθισμα για την κωδικοποίηση μιας συμπεριφοράς και την επανάληψη αυτής όταν δοθεί η θεμιτή θετική ενίσχυση της (Acer, Gözen, Saadet Firat, Kefeli, & Aslan, 2016).

Επιπρόσθετα, καλό είναι να λαμβάνεται υπόψη η ποιότητα κατασκευής των υλικών, το κόστος αλλά και τα χαρακτηριστικά του σχεδιασμού τους. Η καινοτομία στον σχεδιασμό προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών ωστόσο πρέπει να υπάρχουν τα κριτήρια καταλληλότητας. Σύμφωνα με τον Πανταζή (1997) τα παιχνίδια πρέπει να διεγείρουν τη φαντασία, να παρέχουν ποικίλες δυνατότητες για παιχνίδι, να έχουν κατανοητή λειτουργία,

να έχουν κάποιο από τα βασικά χρώματα, να είναι ανθεκτικά και επενδυμένα με υλικά κατάλληλα για την ηλικία στον οποία απευθύνονται.

Στον βρεφονηπιακό σταθμό υπάρχουν τρεις κατηγορίες ψυχοπαιδαγωγικού υλικού:

1. Ακατέργαστο (Άχρηστο) υλικό που μπορούμε να βρούμε στην φύση ή το περιβάλλον και δεν χρειάζεται να δώσουμε χρήματα για να το προμηθευτούμε.
2. Το κατεργασμένο υλικό που βρίσκεται στο εμπόριο και είναι κατάλληλο για τον βρεφονηπιακό σταθμό.
3. Προκατασκευασμένο υλικό (Ψυχοπαιδαγωγικό υλικό) που είναι ειδικά φτιαγμένο από τον/την παιδαγωγό , από τα παιδιά ή από τους γονείς (Καρτασίδου κ. συν., 2012).

Στις ηλικίες από δύο μηνών έως 2 ετών συναντάται το ελεύθερο παιχνίδι. Ειδικότερα, σημαντικό είναι το παιδαγωγικό υλικό που ενισχύει την αδρή κινητικότητα όπως τούνελ, γωνίες που προσφέρουν ατομική ηρεμία, μικρές τσουλήθρες που είναι τοποθετημένες μέσα στην αίθουσα, σπιτάκια φωλιές, χρωματιστά μαξιλάρια σε όλα τα μεγέθη και χρωματιστά στρώματα σε όλα τα μεγέθη. Στη συνέχεια υπάρχει το υλικό που βοηθάει το παιδί να μετακινηθεί από την θέση που βρίσκεται όπως μαλακές μπάλες που βγάζουν ήχους, κούκλες, ζωάκια, κουδουνίστρες, βιβλία. Τέλος υπάρχει και το παιδαγωγικό υλικό που ενισχύει την νοητική και γνωστική ανάπτυξη των βρεφών και υπάρχει και το υλικό που βοηθάει το παιδί να δει τον εαυτό του. Στις ηλικία αυτή ο χώρος θα πρέπει να είναι ευρύχωρος, έτσι ώστε τα βρέφη να μπορούν να κινηθούν ελεύθερα στο χώρο και να τον εξερευνήσουν (Σέργη, 2003: Καρτασίδου κ. συν., 2012)

Τα παιδιά από τα δύομισι ετών έως τρεισήμισι ετών εξακολουθούν να χρησιμοποιούν τα ίδια παιχνίδια, όπως και τα μικρότερα, με διαφοροποίηση στο μέγεθος. Η παιδαγωγός είναι απαραίτητο να παρατηρεί τα παιδιά και να εντοπίζει τις δυσκολίες τους. Τα παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας παίζουν με μπάλες, παζλ, μικρά τουβλάκια, ενσφηνώματα κλπ. (Νικολάκη κ. συν., 2013).

Τέλος το ψυχοπαιδαγωγικό υλικό για παιδιά ηλικίας από τριάμισι έως έξι ετών προσφέρει και ευκαιρίες για μάθηση. Τα παιδιά σε αυτήν την ηλικία ασχολούνται με μεγάλες μπάλες, μεγάλα τουβλάκια, μουσικά όργανα, με τις γωνίες του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου, με υλικά για την εκγύμναση των κινητικών δεξιοτήτων και την ανάπτυξη της αδρής

κινητικότητα, υλικά για την εξάσκηση της αριθμητικής, της γραφής, της ανάγνωσης και βιβλία με διάφορες εικόνες ζώων κ.α. (Νικολάκη κ. συν., 2013).

3. Η διαμόρφωση του εσωτερικού χώρου του ΒΝΣ στο πλαίσιο του παιχνιδιού

Το σχολικό περιβάλλον, μαζί με τα παιδιά και τους παιδαγωγούς, αποτελεί βασικό παράγοντα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Για να στηρίζει τον ρόλο του παιδαγωγού, ο χώρος οφείλει να έχει ορθή οργάνωση και δομή. Είναι βασικό το περιβάλλον να είναι ελκυστικό, πρακτικό, ασφαλές, ενδιαφέρον και να υποστηρίζει δραστηριότητες οι οποίες αναπτύσσουν τα παιδιά σε νοητικό, σωματικό και κοινωνικό επίπεδο. Για να επιτευχθούν τα προαναφερθέντα οφείλεται να δημιουργηθούν, πέρα από τους βασικούς εσωτερικούς χώρους, διαφορετικά μέρη ενδιαφέροντος στα οποία θα αναπτύσσονται τα παιδιά πολύπλευρα.

3.1 Προϋποθέσεις για την επιτυχία του σχεδιασμού του εσωτερικού χώρου

Η δημιουργία ενός άνετου κλίματος και οικείας ατμόσφαιρας προσφέρει μια ήρεμη συμβίωση στο χώρο και δημιουργεί σχέσεις με όλα τα άτομα που βρίσκονται μέσα σ' αυτό. Σύμφωνα με τον Greenman (1998) τα περιβάλλοντα πρώιμης παιδικής ηλικίας πρέπει να είναι πλούσια σε διδασκαλία καθώς ο ρόλος του παιδαγωγού που τους προσάπτεται παίζει σημαντικό ρόλο στην ζωή ενός παιδιού. Να είναι επίσης πλούσια σε εμπειρίες και να δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά να εξερευνούν, να πειραματίζονται και να μαθαίνουν νέες γνώσεις μέσα από εμπειρίες. Βασικό είναι τα περιβάλλοντα να είναι πλούσια για παιχνίδι. Έτσι προσφέρεται στα παιδιά ένας τρόπος για να ενώσουν νέες εμπειρίες και να αναπτύξουν συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες. Τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα όταν συνδυάζουν σωματική, συναισθηματική, γνωστική και κοινωνική ανάπτυξη. Τέλος, πρέπει να προσφέρουν οικειότητα. Τα παιδιά έχουν ανάγκη να ανήκουν κάπου. Πρέπει να είναι κοντά σε ανθρώπους που γνωρίζουν και να νιώθουν οικειότητα.

Ο σχεδιασμός και η οργάνωση ενός παιδικού σταθμού, λοιπόν, παίζουν σημαντικό ρόλο στην προσωπικότητα που αναπτύσσουν τα παιδιά. Το κατάλληλο περιβάλλον βασίζεται στην άριστη συνεργασία του παιδαγωγού και του αρχιτέκτονα που σχεδιάζει τον χώρο. Χρειάζεται να προσφέρουν στα παιδιά ασφάλεια και λειτουργικότητα μέσα στο χώρο, ο εξοπλισμός θα πρέπει να τοποθετείται με σωστό τρόπο ώστε να προσφέρουν στα παιδιά ευχρηστία αλλά και να παρέχουν μέσα στο χώρο τα απαραίτητα μέτρα ασφαλείας για να αποφεύγονται πιθανά ατυχήματα και προβλήματα στο σταθμό (Ματσαγγούρας, 2006).

3.2 Η έννοια και ο σκοπός των γωνιών

Στον βρεφονηπιακό σταθμό κανένας δεν πρέπει να επιβάλλει στα παιδιά με τι θα παίζουν τις ώρες του ελεύθερου παιχνιδιού. Είναι σημαντικό το παιδί να έχει ελευθερία να διαλέξει μόνο του με τι θα ασχοληθεί. Τα παιδιά καθώς μεγαλώνουν αλλάζουν και διαφοροποιούνται τα ενδιαφέροντα τους, γι' αυτό πρέπει να τα προσεγγίζουμε συνέχεια με διαφορετικούς τρόπους και ερεθίσματα.

Οι χώροι που επιλέγουν τα παιδιά να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο είναι στις γωνιές δημιουργικής απασχόλησης. «Οι γωνιές είναι κατάλληλα διαμορφωμένα λειτουργικά τμήματα μέσα στην τάξη, που διαχωρίζονται ευδιάκριτα το ένα από το άλλο και είναι εξοπλισμένα με διαφορετικό παιδαγωγικό υλικό, το οποίο εξυπηρετεί, τη συγκεκριμένη δραστηριότητα που επιτελείται στη συγκεκριμένη γωνιά» (Καρτασίδου κ. συν., 2012, σ. 77). Το παιχνίδι στις γωνιές είναι σημαντικό να εφαρμόζεται καθημερινά στους παιδικούς σταθμούς. «Οι γωνιές» προσφέρουν στα παιδιά ψυχαγωγία, κοινωνικοποίηση, ευχαρίστηση, γνώσεις, ανάπτυξη δεξιοτήτων, αλληλεπίδραση και ικανοποίηση βασικών αναγκών. Επίσης, τα παιδιά παίζοντας σε γωνιές μαθαίνουν να παίρνουν πρωτοβουλίες, να περιμένουν την σειρά τους και να σέβονται τον συμμαθητή τους. Στον βρεφονηπιακό σταθμό υπάρχουν οι γωνιές που βρίσκονται στον εσωτερικό χώρο αλλά και οι γωνιές που τοποθετούνται στον εξωτερικό χώρο. (Anderson & Wilson, 2009).

Με την οργάνωση των γωνιών καλύπτονται οι βασικές ανάγκες των παιδιών οι οποίες είναι οι συναισθηματικές, η ανάγκη για κίνηση, η ανάγκη για παιχνίδι, η ανάγκη για κοινωνικοποίηση, η ανάγκη για ηρεμία, η ανάγκη για αυτονομία, η ανάγκη αυτεπίγνωσης και τοποθέτησης του εαυτού στο χώρο και στο χρόνο, η ανάγκη δημιουργικότητας και ανάπτυξης της φαντασίας και τέλος η ανάγκη ικανοποίησης της έμφυτης περιέργειας (Καρτασίδου κ. συν., 2012, σ. 80).

Σε κάθε τμήμα ενός βρεφονηπιακού σταθμού μπορεί να υπάρχουν μερικές από τις παρακάτω γωνιές: γωνιά βιβλιοθήκης, γωνιά παρατήρησης-συζήτησης, γωνιά κουκλόσπιτου, γωνιά μανάβικου- μαγαζάκι, γωνιά εικαστικών, γωνιά μεταμφιέσεων, γωνιά κουκλοθέατρου, γωνιά μουσικής και πολλές ακόμα. Όλες οι γωνιές είναι κατάλληλες για τις ανάγκες των παιδιών και βοηθάνε στην σωματική, ψυχική, συναισθηματική, κοινωνική, κινητική, νοητική και αισθητηριακή ανάπτυξη (Σιβροπούλου, 1997).

3.4 Οργάνωση γωνιών του Βρεφονηπιακού Σταθμού

Οι παιδικοί σταθμοί οργανώνουν τους χώρους τους για τις δραστηριότητες τους σε γωνιές. Οι γωνιές θα μπορούν να χαρακτηριστούν και ως μια κοινωνία, μέσα στην οποία τα παιδιά μπορούν να μεταφέρουν τις γνώσεις που έχουν αποκτήσει. Οι κατηγορίες των γωνιών ποικίλλουν και δεν μπορούν να δημιουργηθούν όλες μέσα στην αίθουσα, η βρεφονηπιοκόμος επιλέγει αυτές που θεωρεί σημαντικότερες για την επιτυχία των στόχων (Χρυσοφίδης & Σιβροπούλου, 2011).

Αρχικά, οι γωνιές είναι λίγες και αργότερα καθώς αυξάνονται τα ενδιαφέροντα των παιδιών αυξάνονται και αυτές. Τις γωνιές μπορούμε να τις χωρίσουμε σε μόνιμες ή εποχιακές. Μόνιμες είναι αυτές που υπάρχουν στην τάξη όλη την διάρκεια της χρονιάς ενώ εποχιακές είναι αυτές που αλλάζουν ανάλογα με την εποχή που ασχολούνται. Κάποιες γωνιές είναι πιο θορυβώδεις από άλλες, όπως είναι η γωνιά της μουσικής, του οικοδομικού υλικού κ.α. Αυτές είναι καλό να οργανώνονται μακριά από τις ήσυχες γωνιές της τάξης. Προς όλες τις γωνιές όμως η παιδαγωγός θα πρέπει να έχει οπτική επαφή, ώστε να είναι εύκολη η παρακολούθηση των παιδιών (Παπανικολάου, 1998).

Αν ο χώρος είναι μεγάλος, οι γωνιές πρέπει να βρίσκονται στις άκρες της αίθουσας, ώστε να μένει ο κεντρικός χώρος ανοιχτός για ομαδικές δραστηριότητες και να υπάρχει πρόσβαση σε όλες τις μεριές. Οι γωνιές πρέπει να προσαρμόζονται σύμφωνα με την ηλικία των παιδιών. Τα μικρότερα παιδιά χρειάζονται λιγότερες και απλούστερες γωνιές σε σχέση με τα μεγαλύτερα. Ως βρέφος το παιδί αναπτύσσει την αδρή κινητικότητα λόγω της ωρίμανσης αλλά σαν νήπιο λειτουργεί υπέρ του η καθημερινή άσκηση (Ντολιοπούλου, 2002).

Τα υλικά των γωνιών θα πρέπει να είναι τακτοποιημένα σε ράφια, συρτάρια ή ντουλάπια, πάντα στο ύψος των παιδιών όπου τα παιδιά μπορούν εύκολα να πάρουν. Ιδιαίτερη προσοχή οφείλεται να δοθεί στα αντικείμενα που βρίσκονται εκεί έτσι ώστε να μην καταστρέφονται, να μην απομακρύνονται από τις γωνιές. Στο τέλος του παιχνιδιού το υλικό θα πρέπει να είναι τακτοποιημένο από τα ίδια τα παιδιά που το χρησιμοποίησαν, ώστε να χαρούν την επόμενη ημέρα την δραστηριότητα τα ίδια τα παιδιά ή άλλα (Εξάρχου, 2004).

Η λειτουργία των γωνιών θα πρέπει να διέπεται από κανόνες συμπεριφοράς. Αυτό σημαίνει πως το κάθε παιδί θα πρέπει να σέβεται το υλικό της κάθε γωνιάς και να το χρησιμοποιεί με προσοχή χωρίς να το καταστρέφει. Οι γωνιές, θα πρέπει να είναι διαμορφωμένες κατά τέτοιο τρόπο, ώστε τα παιδιά που απασχολούνται σε αυτές να μην ενοχλούν τα παιδιά σε άλλα σημεία της τάξης. Σε κάθε γωνιά επιβάλλονται κανόνες συμπεριφοράς που αφορούν τον

αριθμό των ατόμων που επιτρέπεται να παίζουν ταυτόχρονα κάθε φορά, το χρονικό διάστημα παραμονής και τον τρόπο χρήσης των υλικών (Βαμβακιού, 2012).

Η παιδαγωγός προσχολικής ηλικίας πρέπει να φροντίζει τις γωνιές και να τις βελτιώνει συνεχώς, να τις εξοπλίζει με κατάλληλο υλικό, έχοντας στο νου ότι το υλικό αυτό θα βοηθήσει τα παιδιά να αναπτυχθούν και να καλλιεργήσουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις εμπειρίες αλλά και να παρατηρεί την συμπεριφορά των παιδιών την ώρα του παιχνιδιού για να καταλάβει αν επαρκεί ή αν πρέπει να προσθέσει ή να αφαιρέσει κάτι από τις γωνιές (Χρυσοφίδης & Σιβροπούλου, 2011).

Τέλος, η σωστή οργάνωση σε γωνιές δίνει την δυνατότητα στα παιδιά να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις δεξιότητες τους και να ικανοποιούνται οι πνευματικές, κινητικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ανάγκες των παιδιών (Παπανικολάου, 1998, σ. 26· Κυριαζοπούλου – Βαληνάκη, 1997).

Οι κυριότερες γωνιές που μπορούν να οργανωθούν σ' ένα βρεφονηπιακό σταθμό είναι:

3.4.1 Γωνιά Βιβλιοθήκης

Τα παραμύθια είναι ένας πολύτιμος θησαυρός και για τους μικρούς αλλά και για τους μεγάλους. Το παιδί μέσα από τα βιβλία και τα παραμύθια μπορεί να ονειρευτεί, να φανταστεί, να εντυπωσιαστεί με κάποιους ελκυστικούς χαρακτήρες και εικόνες. Όλα αυτά μπορούν να πραγματοποιηθούν στην γωνιά της βιβλιοθήκης (Σιβροπούλου, 1997).

Ο κύριος στόχος της γωνιάς βιβλιοθήκης είναι να φέρει το παιδί σε επαφή με τα βιβλία, τα παραμύθια και την γνώση. Η γωνιά αυτή βοηθάει στην πνευματική και αισθητική καλλιέργεια του παιδιού. Με τα βιβλία τα παιδιά αναπτύσσουν την φαντασία τους και διευρύνονται οι ορίζοντες τους. Βελτιώνονται οι λεκτικές δεξιότητες και καλλιεργείται το ενδιαφέρον τους (Σιβροπούλου, 1997). Η χρήση της βιβλιοθήκης έχει ως στόχο να δημιουργήσει κίνητρα για ανάγνωση, να αναπτύξει το πνεύμα υπευθυνότητας και σεβασμού προς τα βιβλία, να αναπτύξει την παρατηρητικότητα των παιδιών και να τα βοηθήσει να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματά τους (Χατζήνα, 2008, σ.134).

Τα παιδιά στη γωνιά της βιβλιοθήκης μπορούν να ξεφυλλίσουν μόνα τους το βιβλίο που επιθυμούν, να συζητήσουν με τον παιδαγωγό τι τους κέντρισε περισσότερο το ενδιαφέρον μέσα στο βιβλίο, να ζωγραφίσουν τους αγαπημένους ήρωες.

Για την οργάνωση της γωνιάς χρειάζονται αρχικά βιβλιοθήκες ή ράφια για να τοποθετηθούν τα βιβλία και τα παραμύθια. Όλα τα βιβλία είναι σημαντικό να τοποθετούνται από την μεριά του εξωφύλλου για να προσελκύουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Καλό είναι τα βιβλία να έχουν πολύχρωμα εξώφυλλα και να είναι κατάλληλα για την ηλικία των παιδιών. Οι βιβλιοθήκες και τα ράφια πρέπει να σχεδιαστούν στο ύψος των παιδιών, ώστε να έχουν εύκολη πρόσβαση να πάρουν ό,τι επιθυμούν. Επίσης, στο πάτωμα προτείνεται υπάρχει μοκέτα και μεγάλα μαξιλάρια. Σε διάφορα σημεία της γωνιάς πρέπει να τοποθετηθούν τραπεζάκια και καρέκλες.

3.4.2 Γωνιά παρατήρησης- συζήτησης

Μια από τις πιο ήσυχες και απλές ως προς τον εξοπλισμό γωνιά είναι αυτή της συζήτησης, όπου μπορείς να βρεις μαξιλάρια ή καρέκλες τοποθετημένες δίπλα-δίπλα. Επίσης, μπορεί να υπάρχει και ένας πίνακας για τα θέματα της ημέρας που συζητούνται. Πρόκειται, λοιπόν, για μια γωνιά που μπορεί να «μεταφερθεί» στο σπίτι του παιδιού με κάποιες απορίες απ' αυτά που συζητήθηκαν στην γωνιά αυτή. Όταν, λοιπόν, η γωνιά είναι καλά οργανωμένη και τα μέσα που χρησιμοποιεί η παιδαγωγός είναι ελκυστικά προς τα παιδιά, τότε παρακολουθούν με μεγάλο ενδιαφέρον το κάθε θέμα που συζητούν μέσα στην τάξη. Στόχος της συγκεκριμένης γωνιάς είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων διαλόγου και επικοινωνίας. Σε μακροπρόθεσμο επίπεδο, μέσω συζήτησης καλλιεργείται η ενσυναίσθηση καθώς και οι διαπροσωπικές σχέσεις των παιδιών. Η γωνιά παρατήρησης-συζήτησης συμβάλλει επίσης στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης καθώς οι προβληματισμοί, οι συζητήσεις και η επίλυση καθημερινών θεμάτων επηρεάζουν θετικά τον τρόπο σκέψης των παιδιών μακροπρόθεσμα (Koustourakis, 2018).

3.4.3 Γωνιά μουσικής

Από πολύ μικρά τα παιδιά αγαπούν την μουσική και ανταποκρίνονται στα μουσικά ερεθίσματα, γι' αυτό πρέπει να αποτελεί κομμάτι της εκπαίδευσης των παιδιών. Με την μουσική τα παιδιά ηρεμούν, διασκεδάζουν, εκφράζονται. Γι' αυτό η γωνιά αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η γωνιά αυτή πρέπει να τοποθετείται μακριά από τις ήσυχες δραστηριότητες σε χώρο ευρύχωρο, έτσι ώστε να μπορούν να κινούνται ελεύθερα στο χώρο, να μπορούν να ακούσουν την αγαπημένη τους μουσική, να τραγουδήσουν και να χορέψουν (Σταύρου, 2015).

Όσον αφορά τον εξοπλισμό της, θα πρέπει να υπάρχει ένας άνετος χώρος με μαξιλάρια, ένα τραπεζάκι στρωμένο με τσόχα, ένα ταμπλό πάνω στο οποίο να είναι τοποθετημένα τα μουσικά όργανα, αλλά και όργανα τα οποία είναι κατασκευασμένα από τα ίδια τα παιδιά και την παιδαγωγό, όπως μαράκες από μπουκάλια γεμισμένα με άμμο, βιβλία, εικόνες σχετικά με την μουσική, κασετόφωνα, κασέτες, CD (Λίτος, 2019).

Η γωνιά έχει ως στόχο να προσφέρει στα παιδιά χαρά και ευχαρίστηση καθώς και ευκαιρίες για έκφραση συναισθημάτων. Τα παιδιά μπορούν να ακούνε μουσική, να μιμούνται και να ανακαλύπτουν ήχους. Η μουσική φέρνει τα παιδιά σε επαφή με το σώμα τους και με τα υπόλοιπα παιδιά, μέσω μουσικοκινητικών ασκήσεων και κιναισθητικών δραστηριοτήτων. Βελτιώνεται η αυτοπεποίθηση αλλά αναπτύσσουν τόσο την αδρή όσο και τη λεπτή κινητικότητα. Τέλος, μέσω της μουσικής καλλιεργείται ο προφορικός λόγος των παιδιών καθώς και η μη λεκτική επικοινωνία και παράλληλα εισάγεται σε προμαθηματικές έννοιες (Ehrlin & Gustavsson, 2015).

3.4.4 Γωνιά κουκλοθεάτρου / μεταμφίεσεων

Το παιδί έχει ανάγκη να υποδυθεί ρόλους και μέσα από αυτούς έχει την δυνατότητα να εκφράσει τα συναισθήματά του, τις στεναχώριες, τους φόβους, αλλά και τις χαρές του. Για αυτό τον λόγο ο παιδαγωγός δημιουργεί τις γωνιές μεταμφίεσεων και κουκλοθεάτρου (Παπανικολάου, 1998).

Στον παιδικό σταθμό συνήθως υπάρχουν δύο διαφορετικές γωνιές. Η μία είναι η γωνιά μεταμφίεσης και η άλλη η γωνιά κουκλοθεάτρου και εξυπηρετούν δύο διαφορετικές δραστηριότητες αισθητικής αγωγής. Στην πρώτη κυριαρχεί η δραματοποίηση και το συμβολικό παιχνίδι, το οποίο είναι είτε ελεύθερο είτε οργανωμένο, και στη δεύτερη κυριαρχεί η παιδική λογοτεχνία που ενισχύει την φαντασία (Καρτασίδου, 2012).

Το παιδί στο παιχνίδι των μεταμφίεσεων προσποιείται ότι είναι κάποιος ή κάτι. Μέσω αυτού του είδους τα παιδιά εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους και απελευθερώνονται. Η μεταμφίεση με διάφορα ρούχα και αξεσουάρ συμβάλλει στη δημιουργία ενός θεατρικού παιχνιδιού. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι μαθαίνουν να παίζουν ομαδικά, να συνεργάζονται, να αυτοσχεδιάζουν και μαθαίνουν να μιμούνται. Όλο αυτό στοχεύει στην ψυχαγωγία των παιδιών και παράλληλα στην κοινωνικοποίηση τους μέσω της συνεργασίας με τα άλλα παιδιά (Σιβροπούλου, 1997).

Για την οργάνωση της γωνιάς είναι απαραίτητο να υπάρχει ένας καθρέπτης ο οποίος θα πρέπει να είναι στο ύψος των παιδιών, ρούχα και αξεσουάρ (καπέλα, περούκες, φορέματα, πουκάμισα κ.α.), στολές, ράφια, κρεμάστρες και είδη μακιγιάζ με μη τοξικά υλικά, κατάλληλα για τα παιδιά. Αναφερόμενοι στην καταλληλότητα των υλικών, πρέπει να γίνει με προσοχή καθώς κάποια αξεσουάρ μπορούν να θεωρηθούν ακατάλληλα και επικίνδυνα, όπως για παράδειγμα φουλάρια, κορδέλες, ζώνες κ.α. (Καρτασίδου, 2012).

Το κουκλοθέατρο καταφέρνει να κεντρίσει το ενδιαφέρον του μικρού παιδιού και παράλληλα καταφέρνει να το γοητεύει. Τα παιδιά ταυτίζονται με την κούκλα, εκφράζουν τα συναισθήματα τους και τις σκέψεις τους και ταυτόχρονα ψυχαγωγούνται. Η γωνιά κουκλοθέατρο γίνεται πιο ελκυστική με τη χρήση επίπλου, το οποίο είναι σχεδιασμένο με έντονα χρώματα και τοποθετημένο σε σημείο προσβάσιμο από θεατές (Σιβροπούλου, 1997, σ.119).

Για την οργάνωση της γωνιάς κουκλοθέατρο είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα έπιπλο κουκλοθέατρο. Αν δεν υπάρχει αυτό το έπιπλο στον παιδικό σταθμό ο παιδαγωγός μπορεί να το κατασκευάσει μόνος του με απλά και εύκολα υλικά. Απαραίτητη είναι επίσης η ύπαρξη ποικίλων κουκλών, αξεσουάρ και σκηνικών καθώς και ένα κασετόφωνο ή cd player (Παπανικολάου, 1998).

Στόχος στην γωνιά μεταμφίσεων και κουκλοθέατρο είναι τα παιδιά να αποκτήσουν αισθητική καλλιέργεια, να ψυχαγωγηθούν, να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα τους, να ενισχύσουν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα τους, να κοινωνικοποιηθούν και να αλληλοεπιδράσουν, να εξοικειωθούν με το κουκλοθέατρο και να αναπτύξουν τις εκφραστικές τους δυνατότητες. Παρακολουθώντας το παιδί διάφορες παραστάσεις βγάζει τα συμπεράσματα του και αποκτά μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και καλύτερη σωματική και ψυχική υγεία (Παπανικολάου, 1998).

3.4.5 Γωνιά κουκλόσπιτου

Η γωνιά κουκλόσπιτου αποτελεί μια συνηθισμένη εικόνα για τα παιδιά σε κάθε παιδικό. Σ' αυτή την γωνιά το παιδί έρχεται σε επαφή με στοιχεία που βλέπει στο περιβάλλον του σπιτιού του με αποτέλεσμα να λαμβάνει οικείες εικόνες που το βοηθούν να προσαρμοστεί καλύτερα μέσα σε ένα παιδικό σταθμό. Επίσης, με το κουκλόσπιτο αναπτύσσεται το συμβολικό παιχνίδι (Καρτασίδου, Λιώνη & Μακρή, 2001).

Το κουκλόσπιτο θα πρέπει να είναι εξοπλισμένο με αντικείμενα που συναντώνται πιο συχνά σε ένα σπίτι και καλύπτουν τις καθημερινές ανάγκες των παιδιών. Πιο αναλυτικά, ένα σπιτάκι έπιπλο, τραπέζια και καρέκλες, κουζίνα και κουζινικά είδη, κούκλες, κρεβάτια, καροτσάκι μωρού, τσάντες για ψώνια, τηλέφωνο σκούπα και πλαστικό φαγητό. Όλα αυτά τα υλικά θα πρέπει να είναι ασφαλή για τα παιδιά (Σιβροπούλου, 2017).

Τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να καλλιεργήσουν τόσο το συμβολικό όσο και το μιμητικό παιχνίδι. Μέσω της φαντασίας, της δραματοποίησης και της απόδοσης ρόλων τα παιδιά αναπτύσσονται σε γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό επίπεδο. Γνωστικά αναπτύσσονται μέσω της παραγωγής προφορικού λόγου, της δημιουργίας ιστοριών και της όξυνσης της φαντασίας τους. Παράλληλα εξασκούνται σε προμαθηματικές έννοιες, όπως η σειροθέτηση, τα μεγέθη, τα σχήματα, αλλά και η λογική σκέψη. Μέσω του παιχνιδιού με κούκλες καλλιεργείται η λεπτή κινητικότητα και ο οπτικοχωρικός συντονισμός (Candra, 2017).

Στον κοινωνικό-συναισθηματικό τομέα η γωνιά κουκλοθεάτρου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο. Τα παιδιά μέσω της κούκλας εξωτερικεύουν ή ακόμα ξεπερνούν τους φόβους τους και εκφράζονται πιο εύκολα, καθώς νιώθουν ότι επικοινωνούν μαζί της και όχι με κάποιον άνθρωπο. Με τον τρόπο αυτό ο παιδαγωγός μπορεί να ανακαλύψει πτυχές του συναισθηματικού κόσμου των παιδιών οι οποίες δεν μπορούσαν να γίνουν αντιληπτές με άλλου τρόπους επικοινωνίας. Η κούκλα συμβάλλει και στην καλλιέργεια της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας. Τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν από απλές κινήσεις με τις κούκλες για να μεταφέρουν ένα μήνυμα μέχρι και διάλογο με πολλά άτομα για τη δημιουργία μιας φανταστικής ιστορίας (Coyne, Mallon & Chubb, 2021· Caganaga, 2015).

3.4.6 Γωνιά εικαστικών

Στην γωνιά εικαστικών τα παιδιά μπορούν να ασχοληθούν με την ζωγραφική, την πλαστική και να δημιουργούν πολλές κατασκευές. Οι εικαστικές τέχνες αποτελούν βασικό κομμάτι στην ζωή των ανθρώπων και ειδικότερα στην ζωή των παιδιών. Καθημερινά στο πρόγραμμα του παιδικού σταθμού πρέπει να εφαρμόζονται και τα εικαστικά διότι εκλύουν το ενδιαφέρον των παιδιών. Για να οργανωθεί σωστά αυτή η γωνιά θα πρέπει όλα τα έπιπλα και τα υλικά να διευκολύνουν και να παρέχουν εύκολη πρόσβαση στα παιδιά (Λοϊζου, 2011)

Για την οργάνωση της γωνιάς εικαστικών είναι απαραίτητο να υπάρχουν στρογγυλά τραπεζάκια και καρέκλες κατάλληλα για τα παιδιά, έπιπλα για να τοποθετηθούν μέσα όλα

τα εργαλεία και τα υλικά που είναι απαραίτητα για τα εικαστικά, πίνακας για τα έργα των παιδιών, εργαλεία και υλικά που είναι απαραίτητα για την γωνιά εικαστικών, όπως χαρτιά, χαρτόνια, μπογιές διαφόρων ειδών, πινέλα, ψαλίδια κ.λπ.

Στόχος της γωνιάς των εικαστικών είναι να αναπτύξουν τα παιδιά τη δημιουργικότητα και τη φαντασία τους, να αναπτύξουν τη λεπτή κινητικότητα και τις δεξιότητες των δακτύλων και να εκφραστούν μέσα από τις ζωγραφιές τους. Ακόμα καλλιεργείται η παρατηρητικότητα και ενισχύεται η κοινωνικότητα τους (Martini, 2005).

3.4.7 Γωνιά εξερεύνησης και επιστημών

Μια από τις ενδιαφέρουσες γωνιές για τα μικρά παιδιά είναι η γωνιά εξερευνήσεων και επιστημών. Η γωνιά μπορεί να χρησιμοποιηθεί από βρέφη 12 μηνών έως και νήπια. Τα παιδιά μπορούν να παρατηρήσουν διάφορα φαινόμενα και να αρχίσουν να ενδιαφέρονται για τα φυσικά φαινόμενα ακόμη και να διερευνήσουν τον φυσικό κόσμο. Τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται και να αγαπούν το περιβάλλον, μέσω της ανακάλυψης του τρόπου λειτουργίας του. Σ' αυτές τις γωνιές μπορεί να υπάρχουν υλικά όπως σφουγγάρια, πολύχρωμα βότσαλα, πετρώματα, όστρακα, κοχύλια, μαγνήτες, μεγεθυντικός φακός, μπαταρίες, μπουκάλια που να περιέχουν διάφορες ουσίες με χαρακτηριστικό χρώμα, αποξηραμένα φρούτα ή καρποί, ρίζες φυτών, σπόροι, φύλλα κ.α. (Ντολιοπούλου, 2000).

Σκοπός της γωνιάς είναι η γνωριμία με την φύση και η εξερεύνηση της, μέσω της ανάπτυξης της παρατηρητικότητας και της οπτικής αντίληψης. Επίσης στοχεύει στην ενίσχυση των αισθητηριακών ερεθισμάτων και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Τα παιδιά μέσω της ανακαλυπτικής μεθόδου συμμετέχουν ενεργά στην μαθησιακή διαδικασία με παιγνιώδη τρόπο και αναπτύσσονται σε γνωστικό και νοητικό επίπεδο (Καρτασίδου κ. συν., 2001).

3.4.8 Γωνιά Τεχνολογίας- Ηλεκτρονικών υπολογιστών

Σήμερα, τα παιδιά από πολύ μικρά έρχονται σε επαφή με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Τα παιδιά πρέπει να μάθουν τις βασικές λειτουργίες ενός υπολογιστή, να χρησιμοποιούν το πληκτρολόγιο και να κατανοούν ότι είναι ένα μέσο πληροφόρησης. Πολύ δημιουργικές είναι και οι δραστηριότητες των παιδιών με την χρήση του διαδραστικού πίνακα. Η γωνιά θα πρέπει να περιλαμβάνει γραφείο, καρέκλες, υπολογιστή, ποντίκι, πληκτρολόγιο, χαρτί και εκτυπωτή. Στη σημερινή εποχή η γωνιά αυτή έχει και έναν αριθμό από tablet και διάφορα άλλα τεχνολογικά εργαλεία τα οποία κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών, ωστόσο δεν

είναι τόσο διαδεδομένη με αυτή τη μορφή στο ελληνικό σχολείο (Μανέτα & Σκουμούδη, 2008).

Το σημαντικότερο είναι ότι ο χρόνος κατά τα οποία τα παιδιά θα πρέπει να απασχολούνται με τα ηλεκτρονικά παιχνίδια και τις εκπαιδευτικές εφαρμογές, χρειάζεται να είναι σύντομος και ανά αραιά χρονικά διαστήματα. Ο σύγχρονος κόσμος της πληροφορίας καθιστά αναγκαία της επαφή με τα ηλεκτρονικά μέσα, ωστόσο είναι σωστό τα παιδιά να αντιληφθούν από μικρή ηλικία πως ως μέσω πρέπει να χρησιμοποιείται όπου χρειάζεται και με σύνεση (Ζαράνης & Οικονομίδης, 2009).

3.4.9 Γωνιά οικοδομικού υλικού

Η γωνιά του οικοδομικού υλικού είναι ένας χώρος όπου τα παιδιά εξοικειώνονται γρήγορα, όπου έχουν τη δυνατότητα να παίζουν μοναχικό αλλά και ομαδικό παιχνίδι. Η γωνιά οικοδομικού υλικού περιέχει παιχνίδια από διάφορα υλικά κυρίως από ξύλο σε πολλά σχήματα, χρώματα και μεγέθη. Τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με διάφορα υλικά και παιχνίδια (Κουτσοβάνου, 1997). Έτσι τους δίνεται η ευκαιρία να ψυχαγωγηθούν, αλλά και να εξασκήσουν την κινητικότητα τους.

Στον τομέα της οργάνωσης της γωνιάς, θα πρέπει να υπάρχουν παιχνίδια και σε μεγάλα μεγέθη για τις μικρότερες ηλικίες αλλά και σε μικρά μεγέθη για τα μεγαλύτερα παιδιά. Να υπάρχουν μικρά και μεγάλα τουβλάκια από ξύλο ή άλλο υλικό. Επίσης ο χώρος όπου θα παίζουν τα παιδιά είναι σημαντικό να είναι μεγάλος και στο πάτωμα να υπάρχει στρωμένη μοκέτα. Τέλος βασικό είναι να υπάρχουν ράφια και κούτες για να τοποθετούνται όλα τα παιχνίδια, τα υλικά και όλα να είναι τακτοποιημένα (Καρτασίδου κ. συν., 2012).

Στόχος είναι τα παιδιά να αναπτύξουν μέσα από το παιχνίδι λεπτή και αδρή κινητικότητα, και διάφορες κινητικές δεξιότητες. Επίσης στον τομέα των μαθηματικών, έχουν τη δυνατότητα να μάθουν να διακρίνουν, να επιλέγουν και να ταξινομούν τα αντικείμενα με βάση το είδος, το σχήμα το βάρος τους και άλλες χωρικές έννοιες. Η δημιουργία κατασκευών συμβάλλει επίσης στην νοητική ανάπτυξη των παιδιών καθώς αντιλαμβάνονται μέσω αυτών αιτιακές σχέσεις μεταξύ σχημάτων και υλικών και εξάγουν συμπεράσματα δοκιμάζοντας της αντοχή των κατασκευών (Ramiani, Zippert, Schweitzer & Pan, 2014).

3.4.10 Γωνιά παιδαγωγικού υλικού

Στον χώρο του βρεφονηπιακού σταθμού υπάρχουν πολλά παιδαγωγικά παιχνίδια. Μερικά είναι αγορασμένα από το εμπόριο και άλλα φτιαγμένα από τον/την παιδαγωγό. Τα αγορασμένα συνήθως είναι τουβλάκια, πάζλ, ενσφηνώματα κ.α. Μέσω αυτών προάγεται η μαθησιακή διαδικασία και τα παιδιά επωφελούνται σε διάφορους τομείς. Αρχικά επιτυγχάνεται η πνευματική ανάπτυξη των παιδιών και παράλληλα δίνεται στον παιδαγωγό η ευκαιρία να καταλάβει τον τρόπο σκέψης ενός παιδιού και τα συναισθήματα του. Τα εκπαιδευτικά παιχνίδια αυτού του τύπου συμβάλλουν στην ανάπτυξη των παιδιών σε νοητικό επίπεδο, καθώς τα βάζουν σε μια διαδικασία επίλυσης προβλημάτων, εφαρμογής κανόνων και βαθύτερης σκέψης. Ταυτόχρονα καλλιεργείται η προσοχή, η μνήμη, η φαντασία και η λεπτή κινητικότητα. Επίσης η γωνιά παιδαγωγικού υλικού βοηθά τα παιδιά να αναπτύξουν κοινωνικές δεξιότητες, όπως αυτές της επικοινωνίας, του διαλόγου και της συνεργασίας. Τέλος, καλλιεργούνται και οπτικοχωρικές έννοιες μέσω της διαδικασίας της σύγκρισης, ταξινόμησης και διάκρισης. Για την οργάνωση της γωνιάς είναι απαραίτητο να υπάρχουν μικρά τραπεζάκια και καρέκλες, συρτάρια για να τοποθετηθεί το παιδαγωγικό υλικό και παιδαγωγικό υλικό (Παπανικολάου, 1998).

3.4.11 Φυσική γωνιά

Η φυσική γωνιά είναι ένας χώρος ο οποίος δημιουργείται για να αποκτήσουν τα παιδιά γνώσεις για το φυσικό περιβάλλον, να μάθουν να το σέβονται και να το αγαπούν. Με την δημιουργία αυτής της γωνιάς τα παιδιά θα μπορέσουν να έρθουν σε επαφή με την φύση, τα ζώα και τα φυτά. Είναι κάτι πολύ ενδιαφέρον για τα παιδιά και φροντίζοντας καθημερινά τους ζωντανούς οργανισμούς θα ευαισθητοποιηθούν και θα καταλάβουν τη μεγάλη αξία της φύσης. Είναι από τις ωραιότερες και ενδιαφέρουσες γωνιές γιατί προσαρμόζεται και διαμορφώνεται κάθε εποχή με διαφορετικό τρόπο (Καρτασίδου, 2012; Θάνου, 2001).

Για την οργάνωση της φυσικής γωνιάς και τη σωστή λειτουργία της είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα μεγάλο τραπέζι, γλάστρες με φυτά ή άδειες για να φυτεύουν τα παιδιά, εργαλεία κηπουρικής, ενυδρείο με ψάρια ή χελώνες, σποράκια για να δημιουργηθούν φυτά, λουλούδια, λαχανικά και διάφορα είδη άμμου (Θάνου, 2001).

Στόχος της φυσικής γωνιάς είναι να εμπλουτίσουν τα παιδιά τις γνώσεις τους, να γνωρίσουν πράγματα για το περιβάλλον και τη φύση, να ευαισθητοποιηθούν και να μάθουν να σέβονται το περιβάλλον και να αποκτήσουν οικολογική συνείδηση. Ακόμα στόχος είναι να έρθουν σε

επαφή με τα φυτά και τα ζώα και να αντλήσουν την ευχαρίστηση τους εκεί. Η γωνιά της φύσης επεκτείνεται και στον εξωτερικό χώρο με διαφορετική βέβαια μορφή. Ωστόσο, με τον συνδυασμό των δύο γωνιών τα παιδιά μπορούν να αναπτυχθούν πολύπλευρα και να αισθανθούν ότι η τάξη μεταφέρεται στον εξωτερικό χώρο του σχολείου.

3.4.12 Γωνιά επαγγελμάτων/ κομμωτηρίου

Μέσω της γωνιάς κομμωτηρίου, τα παιδιά μαθαίνουν να φροντίζουν τον εαυτό τους, τις κούκλες αλλά και τους συμμαθητές τους (Καρτασίδου, 2012). Για την οργάνωση της γωνιάς κομμωτηρίου θα πρέπει να υπάρχει ένα ειδικό έπιπλο με καθρέπτη, βούρτσες και χτένες, αξεσουάρ μαλλιών και πετσέτες.

Στόχος της γωνιάς είναι τα παιδιά να γνωρίσουν για την περιποίηση του ανθρώπου, να κοινωνικοποιηθούν, να εξελίσσουν την φαντασία τους, να μάθουν να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, να αποκτήσουν αντίληψη και να αναπτύξουν την αισθητική τους.

Σε γενικότερο πλαίσιο, κάθε προσχολική δομή επιλέγει την επαγγελματική γωνιά που επιθυμεί. Η γωνιά επαγγελμάτων μπορεί να αλλάζει και να αναδιαμορφώνεται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Η αλλαγή αυτή στοχεύει στην άμεση επαφή των παιδιών με τα επαγγέλματα των ενηλίκων. Τα οφέλη των γωνιών αυτού του τύπου είναι γλωσσικά, καθώς εμπλουτίζουν το λεξιλόγιο των παιδιών, συναισθηματικά, διότι καλλιεργούν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία των συμμετεχόντων και τέλος κοινωνικά, καθώς μέσω του μιμητικού και ελεύθερου παιχνιδιού τα παιδιά ανταλλάσσουν απόψεις και συνεργάζονται (Καρτασίδου κ. συν., 2001).

3.4.13 Γωνιά μανάβικου/ μαγαζάκι

Η γωνιά μανάβικου και η γωνιά με το μαγαζάκι προσφέρουν στα παιδιά ψυχαγωγία και εκπαίδευση. Τα παιδιά μαθαίνουν προμαθηματικές έννοιες, τους αριθμούς και εξοικειώνονται με τα νομίσματα, τις συναλλαγές και τις αγορές. Τα παιδιά παίζοντας σε αυτές τις γωνιές αναπτύσσουν τη λογικομαθηματική τους σκέψη, πειραματίζονται, μαθαίνουν να οργανώνουν και να τακτοποιούν τα προϊόντα που βρίσκονται σε αυτές τις γωνιές. Επίσης, κοινωνικοποιούνται και μαθαίνουν καλούς τρόπους συμπεριφοράς όπως να περιμένουν την σειρά τους, να έχουν υπομονή και να συνεργάζονται μεταξύ τους (Σιβροπούλου, 1997).

Τα παιδιά παίζοντας στο μανάβικο και το μαγαζάκι θα αποκτήσουν σωστή συμπεριφορά, αλλά θα αναπτυχθούν και σε γνωστικό επίπεδο καθώς θα γνωρίσουν πολλά φρούτα, λαχανικά και διάφορα προϊόντα. Τέλος, θα κατανοήσουν τις προμαθηματικές έννοιες μέσα στις οποίες συμπεριλαμβάνονται οι ικανότητες ταξινόμησης και ομαδοποίησης αντικειμένων.

Για την οργάνωση της, είναι απαραίτητο να υπάρχει ένα έπιπλο μαγαζάκι/μανάβικο, μία ταμειακή μηχανή, νομίσματα, προϊόντα (πλαστικά φρούτα και λαχανικά, κλπ.), ένα ψεύτικο τηλέφωνο, μία ζυγαριά, σακούλες χάρτινες και κουτιά για την τοποθέτηση των προϊόντων και καρτελάκια για τις τιμές (Καρτασίδου κ.συν, 2012).

4. Εξωτερικός χώρος του ΒΝΣ

Οι εξωτερικοί χώροι ενός προσχολικού ιδρύματος θα πρέπει να διαθέτουν τις κατάλληλες εγκαταστάσεις προσαρμοσμένες σε όλες τις ηλικίες και παράλληλα να πληρούν τα πρότυπα έτσι ώστε κάθε παιδί να είναι ασφαλές σε αυτούς. Ο καλά σχεδιασμένος χώρος ενθαρρύνει τη δραστηριότητα, τη φαντασία και τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες για παιδιά. Ο σχεδιασμός του πρέπει να εξυπηρετεί τις σημαντικότερες ανάγκες των παιδιών, δηλαδή την ανάγκη να αισθάνονται ασφαλή, να είναι δραστήρια ψυχικά και σωματικά, να περιβάλλονται από μια ποικιλία εγκαταστάσεων, που θα ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα τους, και να αναπτύξουν μια συναισθηματική σχέση με το χώρο, να ταυτιστούν και να βρουν τη θέση τους σε αυτό (Djordjevic & Stankovic, 2015).

Σύμφωνα με την Παπανικολάου (1994) οι κλιματικές συνθήκες της χώρας μας επιτρέπουν στους παιδαγωγούς να χρησιμοποιούν το χώρο της αυλής ως χώρο εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει πως κινητικές δραστηριότητες, ανάγνωση βιβλίων, θεατρικό παιχνίδι, καλλιτεχνικά καθώς και ανακάλυψη της φύσης μπορούν να γίνουν στον εξωτερικό χώρο ενός προσχολικού ιδρύματος. Έρευνες που έχουν διεξαχθεί κατά το παρελθόν έδειξαν πως τα παιδιά στα σχολεία που είχαν κήπο και δομημένη αυλή παρουσίαζαν μεγαλύτερη διάθεση για μάθηση. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια στροφή προς την ολοκληρωμένη οργάνωση του εξωτερικού χώρου, όπου αφαιρείται η ασφαλτος και το τσιμέντο και κάνουν την είσοδο τους νέα υλικά όπως χώμα, νερό, μαλακά αντιολισθητικά υλικά κ.α. (Tai et. al., 2006).

4.1 Διαμόρφωση και εξοπλισμός της αυλής

Η διαμόρφωση και ο εξοπλισμός της σχολικής αυλής πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή καθώς πρόκειται για ένα μέρος στο οποίο το παιδί αναπτύσσεται πολύπλευρα. Στον εξωτερικό χώρο τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να παίζουν, να κινηθούν και να αποκτήσουν πολύτιμες δεξιότητες ζωής. Για το λόγο αυτό η οργάνωση του θα πρέπει να ακολουθεί συγκεκριμένους κανόνες. Οι βασικές αρχές διαρρύθμισης για τις προσχολικές αυλές είναι ο σχηματισμός ενός ευνοϊκού κλίματος, η εξασφάλιση της ασφάλειας των παιδιών και η διατήρηση ενός εκπαιδευτικού και παράλληλα αισθητικού περιβάλλοντος (Koreva, Khrapko & Ivanova, 2018).

Σύμφωνα με τον οδηγό μελετών για διδακτήρια όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, ο αύλειος χώρος οφείλει να πληροί συγκεκριμένες προϋποθέσεις προκειμένου να λάβει έγκριση

κατασκευής. Αρχικά, ο συνολικός χώρος πρέπει να είναι περιφραγμένος και οι κτηριακές εγκαταστάσεις να τοποθετούνται σε μια πλευρά του οικοπέδου, καθώς με τη διαρρύθμιση αυτή εξυπηρετείται η ανάγκη των παιδαγωγών για διαρκή επίβλεψη των παιδιών. Οποιαδήποτε κολώνα ή δοκάρι υπάρχει στον εξωτερικό χώρο πρέπει να έχει σχήμα κυκλικό ή στρογγυλεμένες γωνίες προς αποφυγή ατυχημάτων (ΟΣΚ, 2008).

Επίσης, στον εξωτερικό χώρο πρέπει να υπάρχει αρκετό πράσινο. Στις προδιαγραφές αναγράφεται χαρακτηριστικά η «δενδροφύτευση με οπωροφόρα, αναρριχώμενα και άλλα δέντρα και φυτά». Βασικό στοιχείο στο σχεδιασμό του εξωτερικού χώρου αποτελεί η εξασφάλιση ενός στεγασμένου τμήματος έτσι ώστε ο προαυλισμός να πραγματοποιείται ανεξαρτήτως καιρικών συνθηκών. Όσον αφορά το δάπεδο της αυλής προτείνεται να αποτελείται από άμμο, γκαζόν με πλακόστρωτο ή κάποιο άλλο υλικό, ισχυρής αντολισθητικότητας σε περίπτωση βροχής και υψηλής ασφάλειας σε περίπτωση ατυχήματος. Το υλικό που θα τοποθετηθεί για να καλύψει το δάπεδο του εξωτερικού χώρου προτείνεται να έχει σκούρο χρώμα, για την αποφυγή πόνου των ματιών των παιδιών λόγω αντανακλάσεων (ΟΣΚ, 2008).

Στις μέρες μας βασικός παράγοντας, για την ολοκληρωμένη διαμόρφωση ενός σχολικού εξωτερικού χώρου, είναι η προσβασιμότητα. Οτιδήποτε δημιουργηθεί θα πρέπει να είναι προσβάσιμο από όλα τα παιδιά ανεξαρτήτου σωματικών ή κινητικών χαρακτηριστικών. Κριτήριο σχεδιασμού ενός προσβάσιμου προαυλίου είναι η ηλικιακή ομάδα στην οποία απευθύνεται. Τα παιδιά βρεφικής και νηπιακής ηλικίας έχουν χαμηλό ύψος και βάρος και δεν έχουν αναπτύξει πλήρως τόσο την αδρή όσο και την λεπτή κινητικότητα τους. Για το λόγο αυτό ο σχεδιασμός του εξωτερικού χώρου προσαρμόζεται στις ανάγκες αυτές. Μερικά παραδείγματα προσαρμογής είναι τα χαμηλά σκαλοπάτια, η ύπαρξη μπάρας με μικρή κλίση, δραστηριότητες κοντά στο έδαφος και σε χαμηλό ύψος καθώς και μαλακά υλικά και προστατευτικά καλύμματα όπου χρειάζεται (Μπότσογλου, 2010).

4.2 Είδη εξοπλισμού

Ο εξωτερικός χώρος αποτελείται συνήθως από εξοπλισμό που είναι σταθερός στον εξωτερικό περιβάλλον. Αυτό είναι το πρώτο στοιχείο που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά τον προσδιορισμό της ποικιλίας και της πολυπλοκότητας του περιβάλλοντος. Το δεύτερο συστατικό του προγραμματισμού για ποικιλία και πολυπλοκότητα είναι τα μη σταθερά στοιχεία του περιβάλλοντος.

Ο σταθερός εξοπλισμός που συνήθως συναντάται είναι κούνιες, τσουλήθρες και αναρριχητικά παιχνίδια (Sutterby & Thornton, 2005). Οι κούνιες ως έννοια περιλαμβάνουν τυπικές κούνιες (κάθισμα και αλυσίδα) καθώς και διάφορα είδη όπως κούνιες για περισσότερα άτομα ή αιώρες. Τα παιδιά έχουν την τάση να θέλουν να σκαρφαλώσουν, οπότε είναι καλό να τους δίνεται μια τέτοια επιλογή, με γνώμονα πάντα την ασφάλεια τους. Για να αυξηθεί η πολυπλοκότητα πρέπει να υπάρχουν σταθερά δομικά στοιχεία και εξοπλισμός για την ενσωμάτωση του ελεύθερου παιχνιδιού συνδέοντας αντικείμενα όπως ράμπες, σανίδες, γέφυρες ή βαρέλια. Με τον εξοπλισμό αυτό εξυπηρετείται η ανάγκη των παιδιών για κινητικά παιχνίδια αλλά και παιχνίδια ρόλων και ανάπτυξης φαντασίας. Τα ποιοτικά υπαίθρια περιβάλλοντα περιλαμβάνουν εξοπλισμό που παρέχει διάφορα επίπεδα δυσκολίας και κινδύνου, συμπεριλαμβανομένων των υψών λαμβάνοντας πάντα υπόψη τους παράγοντες ασφάλειας που απαιτούνται (Pfouts & Schultz, 2003). Άλλες επιλογές για σταθερό εξοπλισμό θα μπορούσαν να είναι τσουλήθρες, μονόζυγα, καθώς και αντικείμενα κατάλληλα για άλματα και δραστηριότητες ισορροπίας (Sutterby & Thornton, 2005). Η συμπερίληψη ευκαιριών που εμπεριέχουν έναν υγιή βαθμό επικινδυνότητας είναι σημαντικό συστατικό για ένα ποιοτικό υπαίθριο παιχνίδι (Henniger, 1994), ωστόσο στη χώρα μας δεν έχει εφαρμοστεί η άποψη αυτή.

Όπως προαναφέρθηκε, πέρα από τα σταθερά δομικά στοιχεία ενός προαύλιου χώρου προτείνεται να υπάρχουν και μη σταθερά στοιχεία. Η έννοια ξεκίνησε αρχικά από τις ευρωπαϊκές αρχές, όπου απλά αντικείμενα, όπως παλιά ελαστικά, καλώδια, άμμος, τούβλα, σχοινί και ξύλα ήταν διαθέσιμα για ατελείωτες δημιουργικές κατασκευές (Greenman, 2003). Ως ιδέα δεν εφαρμόζεται σε απόλυτο βαθμό από τα ελληνικά σχολεία καθώς έχουν επικρατήσει κυρίως τα στοιχεία της άμμου, του νερού και άλλα υλικά όπως μαλακές μπάλες. Ωστόσο ως προσέγγιση μπορεί να συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας των εξωτερικών σχολικών χώρων. Τα μη σταθερά στοιχεία είναι δυναμικά και συνεχώς εναλλάσσονται για να ανταποκριθούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες των παιδιών κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού. Η προσθήκη των υλικών αυτών δεν είναι απαραίτητο να είναι ακριβή ή περίτεχνη. Μπορεί να γίνει και εφαρμόζοντας τις αρχές του εσωτερικού περιβάλλοντος στην αυλή, είτε μεταφέροντας έξω αντικείμενα της τάξης είτε δημιουργώντας χώρους ενδιαφέροντος σε διάφορα σημεία για τον εμπλουτισμό του μαθησιακού περιβάλλοντος (Towell, 2005).

Τα σταθερά και κινητά στοιχεία του σχεδιασμού λειτουργούν μαζί εξυπηρετώντας το εύρος των αναπτυξιακών αναγκών του παιδιού. Ένας τρόπος να επιλεγούν τα στοιχεία της αυλής

είναι μέσω των αναπτυξιακών αναγκών των παιδιών βρεφικής και προσχολικής ηλικίας. Οι ανάγκες αυτές είναι αυτές που αφορούν τη σωματική, κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική. Πιο αναλυτικά, σχετικά με τη σωματική ανάπτυξη, τα παιδιά έχουν την ανάγκη να κινηθούν, να σκαρφαλώσουν, να σκάψουν, να χοροπηδήσουν, να ισορροπήσουν ακόμα και να πέσουν. Ο σταθερός εξοπλισμός που υποστηρίζει τη σωματική ανάπτυξη αφορά μια ποικιλία επιφανειών που εναλλάσσονται από σκληρές σε μαλακές, ανοιχτές περιοχές που προωθούν το τρέξιμο και το σκαρφάλωμα, δρομάκια σε ευθεία ή σε άλλους σχηματισμούς, αμμοδόχοι, δρομάκια κ.λπ. Ο κινητός εξοπλισμός μπορεί να αποτελείται από διάφορες ξύλινες μικροκατασκευές, σανίδες, μεγάλες πέτρες, καθώς και σχοινιά αναρρίχησης ή ακόμα και μικρά ποδήλατα ή άλλα παιδικά οχήματα (Campbell, 2013).

Για την ανάπτυξη της κοινωνικότητας των παιδιών ο εξοπλισμός είναι διαφορετικής μορφής καθώς στοχεύει στην καλλιέργεια των διαπροσωπικών σχέσεων, στην ανάπτυξη της συνεργασίας και της εκμάθησης κανόνων παιχνιδιού. Ένας εξωτερικός σχολικός χώρος για να ενισχύσει τις παραπάνω ανάγκες των παιδιών θα πρέπει να περιλαμβάνει μέρη όπου θα μπορούν να κάθονται μικρές ομάδες παιδιών με τραπεζάκια, παγκάκια ή ακόμα και χρωματισμένες περιοχές στο έδαφος της αυλής. Βασική είναι η εξασφάλιση ενός ήσυχου και σκιερού μέρους για ήσυχα παιχνίδια συνεργασίας. Για την προώθηση της κοινωνικοποίησης μπορούν να χρησιμοποιηθούν επίσης άμμος, νερό, διάφορα πανιά, επιτραπέζια παιχνίδια και άλλα φυσικά υλικά (Fjortoft, 2004).

Στον τομέα της συναισθηματικής ανάπτυξης πρέπει να υπάρχει εξοπλισμός ο οποίος να αναπτύσσει την ενσυναίσθηση, την υπευθυνότητα και την αισθητηριακή επίγνωση. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της καθημερινής επαφής με τη φύση όπου τα παιδιά θα μπορούν να καλλιεργήσουν ένα φυτό, να φυτέψουν, να συνδεθούν συναισθηματικά με αυτή, να συλλέξουν φυσικά αντικείμενα και να βιώσουν την αλλαγή της φύσης μέσω των εποχών. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να παρέχονται στον εξωτερικό χώρο αμμοδόχοι, λιμνούλες, κήπος με λουλούδια ή ακόμα και λαχανικά. Στο εξωτερικό σε πολλά σχολεία συναντάται σπιτάκι για πουλιά, χώρος παρατήρησης εντόμων και μικρών ζώων καθώς και χώρος ανακύκλωσης και κομποστοποίησης. Μέσα στο πλαίσιο της συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών μέσω της φύσης κρίνονται απαραίτητα τα δέντρα τα οποία πέρα από την παρεχόμενη σκιά, δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά να τα δουν να μεγαλώνουν, να ξεκουραστούν στον κορμό τους και να αναπτύξουν δεσμούς με αυτά (Campbell, 2003).

Τέλος, στον τομέα της γνωστικής ανάπτυξης συμπεριλαμβάνονται όλα τα παραπάνω υλικά εξοπλισμού που προαναφέρθηκαν καθώς μέσω αυτών τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, δημιουργούν και αναδιαμορφώνουν το περιβάλλον τους, αναπτύσσουν το αίσθημα της ιδιοκτησίας αλλά και της συνεργασίας, παίζουν ρόλους εμπλέκοντας τη φαντασία τους και κάθονται παρατηρούν, εξερευνούν και ανακαλύπτουν τον κόσμο γύρω τους. Όλα τα προαναφερθέντα συμβάλλουν δυναμικά στη γνωστική ανάπτυξη των παιδιών (Pfouts & Schultz, 2003).

4.3 Οργάνωση γωνιών του εξωτερικού χώρου

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, τα οφέλη μιας καλά δομημένης αυλής είναι πολλαπλά και πολυδιάστατα. Ο εξωτερικός χώρος ενός βρεφονηπιακού σταθμού πρέπει να περιλαμβάνει εξοπλισμό που παρέχει πολλά ερεθίσματα στα παιδιά. Η οργάνωση του αύλειου χώρου γίνεται μέσω των περιοχών διαφορετικού ενδιαφέροντος ή αλλιώς γωνιές ενδιαφέροντος (Bay, 2016). Οι γωνιές ενδιαφέροντος αφορούν κυρίως περιοχές όπου τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τη φύση, όπως είναι η γωνιά νερού, άμμου, κήπου και μικρών ζώων. Πέρα από αυτές τις γωνιές υπάρχει και η παιδική χαρά η οποία έχει σταθερό και κινητό εξοπλισμό για την ανάπτυξη του παιχνιδιού. Το κάθε είδος γωνιών διέπτετε από τους δικούς του κανόνες και έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία πρόκειται να αναλυθούν ξεχωριστά.

4.3.1 Γωνιά νερού

Το στοιχείο του νερού παρέχει πολλά οφέλη στους υπαίθριους χώρους του σχολείου. Στα οφέλη συμπεριλαμβάνονται τα μικρά οικοσυστήματα που δημιουργούνται στις περιοχές με υγρό στοιχείο καθώς και η έννοια του νερού ως πηγή ζωής. Σχετικά με τα παιδιά και τις επιδράσεις της παρούσας γωνιάς, πρόκειται για ένα μέρος που παρέχει πολλές ευκαιρίες για μάθηση αλλά και για ανάπτυξη συναισθηματικών, κοινωνικών και γνωστικών δεξιοτήτων (Χατζοπούλου, 2021). Η οργάνωση της γωνιάς αυτής μπορεί να έχει διαφορετικές μορφές. Από την ύπαρξη μιας μικρής λίμνης μέχρι και παιχνίδια νερού. Η γωνιά νερού μπορεί να έχει ηλιακές αντλίες ή μικρούς καταρράκτες με στόχο την παροχή κίνησης στο νερό. Καλό είναι να αποφεύγεται το στάσιμο νερό καθώς πολλές φορές αποτελεί πηγή μόλυνσης και να λαμβάνεται υπόψη το ύψος στο οποίο βρίσκεται το νερό, το οποίο προτείνεται να είναι σε ύψος χαμηλότερο των 45 εκατοστών (Campbell, 2003). Μπορούν επίσης να προσδιοριστούν οι φυσικές πηγές νερού στο σχολείο οι οποίες μπορούν να αποκτήσουν μια διαφορετική χρήση. Για παράδειγμα είναι εφικτό να αλλάξουμε την κατεύθυνση του νερού της βροχής

που πέφτει στην οροφή χρησιμοποιώντας ένα βαρέλι και στη συνέχεια τα παιδιά να μπορούν να ποτίζουν τον κήπο από αυτό (SHIP, 2011).

Στόχος της γωνιάς νερού είναι τα παιδιά να αντιληφθούν την αξία του, την μοναδικότητα του, τον ρόλο του στη ζωή και τη φύση. Παράλληλα όμως με την αξία του νερού στη ζωή, τα παιδιά μπορούν να παίζουν, να γνωρίσουν τις μορφές του νερού, να δημιουργήσουν διάφορες μορφές και χρώματα συνδυάζοντας το με άλλα υλικά όπως άμμο, μπογιές κ.α. (Campbell, 2003).

4.3.2 Γωνιά άμμου

Μελετώντας τα παιδιά την ώρα που ασχολούνται με την άμμο γίνεται κατανοητό πως ως ασχολία έχει μεγάλη αξία. Εκτός από τα συναισθήματα χαλάρωσης και την παροχή πλούσιων εμπειριών, είναι ένας κινητός εξοπλισμός που ενθαρρύνει το οικοδομικό παιχνίδι, το δραματικό παιχνίδι, τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και τον πειραματισμό με τις φυσικές ιδιότητες της άμμου. Μελέτες δείχνουν ότι τα παιδιά προτιμούν να παίζουν με μη δομημένα μέρη όπως νερό, άμμο, σχοινιά και κουτιά περισσότερο από τα παραδοσιακά παιχνίδια, επειδή μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη φαντασία τους και να έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στο παιχνίδι τους. Παίζοντας με την άμμο, ειδικά όταν αυτή αναμειγνύεται με νερό, προσφέρονται πολλές επιλογές και ευκαιρίες για δημιουργικότητα (Φραγκούλη, 2015).

Το μέρος όπου θα τοποθετηθεί μια αμμοδόχος πρέπει να έχει μια ικανοποιητική απόσταση από την είσοδο της αυλής του σχολείου και του σχολικού κτηρίου καθώς και να βρίσκεται μακριά από γωνίες. Το μέγεθος της αμμοδόχου πρέπει να είναι σχετικά μεγάλο. Έτσι επιτυγχάνεται η αύξηση των δυνατοτήτων παιχνιδιού αλλά παράλληλα μειώνεται η πιθανότητα να το χρησιμοποιήσουν γάτες, καθώς ζώα αυτού του είδους προτιμούν μικρότερα μέρη με άμμο. Αν για οποιαδήποτε περίπτωση δεν μπορεί να αποφευχθεί η χρήση μικρής αμμοδόχου, τότε πρέπει να εξασφαλίζεται ότι αυτή θα μπορεί να καλυφθεί (Campbell, 2003). Γύρω από την αμμοδόχο θα πρέπει να τοποθετηθεί ένα διαφορετικό υλικό είτε από ξύλο είτε από πλακάκια έτσι ώστε να μειωθεί η πιθανότητα μεταφοράς άμμου σε άλλα σημεία της αυλής. Η βάση της αμμοδόχου μπορεί να είναι από χαλίκια ή κάποιο άλλο οικοδομικό υλικό το οποίο διαπνέει. Η άμμος πρέπει να έχει ύψος τουλάχιστον 60 εκατοστά για να είναι εφικτή η δραστηριότητα του σκαψίματος. Η πρόσβαση στην αμμοδόχο μπορεί να γίνει μέσω ράμπας ή σκαλοπατιού (Dudek, 2000).

Κάθε γωνιά άμμου, εκτός από την άμμο και την αμμοδόχο πρέπει να έχει και τον ανάλογο εξοπλισμό από αντικείμενα. Κουβαδάκια, φτυάρια, τσουγκράνες, καλούπια και διάφορα άλλα είδη παρόμοιου εξοπλισμού ανήκουν στη γωνιά άμμου και αποθηκεύονται εκεί. Το μέρος αποθήκευσης των υλικών μπορεί να είναι μια ντουλάπα αποθήκευσης ή και ένα απλό σκέπαστρο. Οποιοδήποτε μέσω αποθήκευσης επιλεγεί θα πρέπει να είναι στο κατάλληλο ύψος και προσβάσιμο από όλα τα παιδιά (Campbell, 2003).

4.3.3 Γωνιά μικρών ζώων

Η γωνιά μικρών ζώων δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην ελληνική πραγματικότητα. Ωστόσο τα τελευταία χρόνια γίνονται έρευνες προς αυτή την κατεύθυνση με σκοπό την ένταξη των μικρών ζώων σε βρεφονηπιακούς σταθμούς. Σύμφωνα με έρευνα των Λουκάκη & Κουκουτσάκη (2014), η συντροφιά μικρών ζώων στα παιδιά προσχολικής ηλικίας τα βοηθά να αναπτυχθούν σε πολλούς τομείς. Τα οφέλη της ύπαρξης μικρών ζώων αναπτύσσουν τους μαθητές αρχικά γνωστικά, καθώς μέσω της παρατήρησης ανακαλύπτουν πτυχές του φυσικού κόσμου, χαρακτηριστικά και τροφικές συνήθειες των ζώων. Επίσης στη γωνιά αυτή καλλιεργούνται και συναισθηματικά τα παιδιά καθώς αποκτούν ενσυναίσθηση και υπευθυνότητα. Μαθαίνουν τις ανάγκες ενός οργανισμού και τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλλουν για να του παρέχουν ό,τι χρειάζεται. Ταυτόχρονα καλλιεργείται και η ομαδικότητα αφού τα παιδιά μπορούν να ανταλλάξουν απόψεις, ευθύνες αλλά και να εργαστούν συνεργατικά για τη διατήρηση της γωνιάς ζώων.

Ως προς τον εξοπλισμό, ως σταθερός θεωρείται η περίφραξη του χώρου, η ύπαρξη φυσικού στοιχείου όπως χώμα, φύλλα και μικρά φυτά. Πρέπει να υπάρχει σε κοντινή απόσταση παροχή νερού. Στα κινητά στοιχεία εξοπλισμού πέρα από τα ίδια τα ζώα, μπορούν να ενταχθούν οι φωλιές τους, οι ταΐστρες και οι ποτίστρες (Drissner, Steigmüller & Hille, 2013).

4.3.4 Γωνιά κήπου

Η γωνιά κήπου αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία μιας σύγχρονης σχολικής αυλής ενός προσχολικού ιδρύματος. Όπως έχει προαναφερθεί, η ύπαρξη πρασίνου, φυτών και δέντρων στο σχολείο συμβάλει δυναμικά στην ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Στη γωνιά του κήπου τα παιδιά μπορούν να εξοικειωθούν με την κηπουρική μέσω των ενεργειών καλλιέργειας ενός φυτού. Μπορούν για παράδειγμα να φυτέψουν, να ποτίσουν, να σκαλίσουν τον κήπο και παράλληλα να παρατηρήσουν τον κύκλο της ζωής της φύσης. Για

το λόγο αυτό ο κήπος χρειάζεται μια ποικιλία φυτών όπως θάμνους, δέντρα, λουλούδια, λαχανικά και μυρωδικά, παρέχοντας έτσι στα παιδιά μια ποικιλία διαφορετικών ειδών. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί πως η επιλογή συγκεκριμένων ειδών κήπου που θα καλλιεργηθούν, διαφέρει ανά περιοχή και επηρεάζεται από τις κλιματολογικές συνθήκες (Blair, 2009).

Η καθημερινή ενασχόληση με τον κήπο προσδίδει στα παιδιά πολλές νέες ικανότητες και δεξιότητες χρήσιμες για όλη τους τη ζωή. Βασικό θετικό αποτελεί η καλλιέργεια της υπευθυνότητας, των δεξιοτήτων οργάνωσης και της αυτοπεποίθησης. Το αίσθημα της ευθύνης για την ανάπτυξη ενός φυτού αλλά και η παραγωγή δικών τους φρούτων και λαχανικών αυξάνει το σεβασμό για το περιβάλλον και την ανάγκη για την προστασία του. Μέσω του κήπου γίνεται εισαγωγή στις έννοιες των φυσικών επιστημών όπως η δράση-αντίδραση, η αξία του νερού για τη ζωή, η βιολογία των φυτών κ.α. Επίσης αναπτύσσεται η μαθηματική σκέψη καθώς τα παιδιά μπορούν να διερευνήσουν έννοιες όπως ύψος, βάρος, απαρίθμηση αλλά και την εκμάθηση των εποχών, ημερών και ωρών (Φραγκούλη, 2015).

Σύμφωνα με τους Γαρίτση & Ταμουτσέλη (2015), ο κήπος αποτελεί πεδίο εφαρμογής πολλών και διαφορετικών ειδών μάθησης. Εκτός από τη βιωματική μάθηση που εφαρμόζεται μέσω των δραστηριοτήτων καλλιέργειας και φροντίδας των φυτών, η στενή επαφή με τον κόσμο της φύσης ενισχύει την ανακαλυπτική και διερευνητική μάθηση σε φυσικό πεδίο δράσης. Οι ίδιοι επισημαίνουν πως η γωνιά κήπου ενδείκνυται για την ανάπτυξη συνεργατικής μάθησης καθώς τα παιδιά εργάζονται σε ομάδες, αλληλεπιδρούν και καθίστανται συνυπεύθυνα για την συντήρηση της (Γαρίτσης & Ταμουτσέλη, 2015).

Ο σταθερός εξοπλισμός της γωνιάς κήπου αποτελείται από χώμα καλλιεργήσιμο, μικρό φράχτη που θα λειτουργεί ως περίφραξη, μια βρύση σε κοντινή απόσταση και δρομάκια από ξύλα ή πέτρες για να μπορούν να κινούνται τα παιδιά με άνεση χωρίς δυσκολία στο χώρο. Στον κινητό εξοπλισμό συγκαταλέγονται τα εργαλεία κηπουρικής, όπως ποτιστήρι, μικρά φτυάρια, τσουγκράνες και γάντια αλλά και σπόροι, φυτά και λουλούδια. Τα παιδιά μπορούν να τοποθετούν ταμπέλες/ καρτέλες οι οποίες θα δείχνουν το εκάστοτε φυτό που καλλιεργείται. Γενικότερα προτείνεται να δίνεται η ελευθερία στα παιδιά να διαμορφώσουν το χώρο όπως τα ίδια επιθυμούν με την καθοδήγηση και την επίβλεψη των παιδαγωγών (Malone & Tranter, 2003).

4.3.5 Παιδική χαρά

Στη χώρα μας, ο σχεδιασμός μιας παιδικής χαράς υλοποιείται σύμφωνα με την υπουργική απόφαση 28492/2009, και με την τροποποιητική απόφαση αυτής 27934/2014 (ΦΕΚ 931/Β/18.05.09; ΦΕΚ 2029/Β/25-0702014). Τα σχολικά ιδρύματα επικεντρώνονται κυρίως στην επιλογή, στον τρόπο τοποθέτησης και στην ποιότητα του εξοπλισμού, καθώς και στην τήρηση των μέτρων ασφαλείας. Η παιδική χαρά ενός βρεφονηπιακού σταθμού οφείλει να πληροί πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, οι οποίες υπάγονται στα πρότυπα των ευρωπαϊκών προδιαγραφών ασφαλείας. Ο εξοπλισμός της παιδικής χαράς συμπεριλαμβάνει τόσο τα στοιχεία κατασκευής των δαπέδων του χώρου όσο και τις κατασκευές που επιλέγονται να τοποθετηθούν. Αναφορικά με το δάπεδο, θα πρέπει να έχει έναν βαθμό απορροφητικότητας κραδασμών για την προστασία των παιδιών από πιθανές πτώσεις. Το υλικό που επιλέγεται κυρίως είναι ο ελαστικός τάπητας και όχι ο χλοοτάπητας ή η ασφαλτος (CPSC, 2008).

Ο κατασκευαστικός εξοπλισμός αποτελείται από διάφορα είδη, τα οποία ποικίλουν με σκοπό την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών σε γνωστικό, κοινωνικό, σωματικό, συναισθηματικό και ψυχικό επίπεδο. Από τους πιο κοινούς εξοπλισμούς ορίζονται οι κούνιες οι οποίες μπορεί να είναι ατομικές ή ακόμα και των δύο-τριών ατόμων. Για τα παιδιά αυτής της ηλικιακής ομάδας προτιμώνται κούνιες μικρής ταλάντωσης, με προστατευτικά πλαστικά κάγκελα για την εξασφάλιση της ασφάλειας των παιδιών. Ένα ακόμα είδος εξοπλισμού είναι οι τσουλήθρες, οι οποίες έχουν εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό από άποψη σχεδιασμού. Πέρα από τα μέτρα ασφαλείας, τα οποία αφορούν το ύψος, την κλίση και το μέγεθος της σκάλας, την κλίση της τσουλήθρας και το μήκος της, τα προστατευτικά κάγκελα και το υλικό κατασκευής, υπάρχουν άλλες παράμετροι που λαμβάνονται υπόψη. Μερικές παράμετροι είναι η ικανότητα του εξοπλισμού να διεγείρει τη φαντασία των παιδιών, το ελεύθερο παιχνίδι ρόλων και να προωθεί την ατομική αλλά και ομαδική χρήση του εκάστοτε εξοπλισμού. Η χρήση έντονων διαφορετικών χρωμάτων, πολλαπλών υφών των επιφανειών και η δημιουργία διαφόρων χώρων παιχνιδιού δίνουν μια νέα διάσταση στη χρήση της τσουλήθρας (Μπότσογλου, 2010). Τέλος, η παιδική χαρά στον αύλειο χώρο του βρεφονηπιακού σταθμού πρέπει να περιλαμβάνει και κατασκευές που προωθούν το συνεργατικό παιχνίδι σε συνδυασμό με τη σωματική άσκηση, όπως είναι οι τραμπάλες, οι τροχοί, ακόμα και οι κατασκευές ισορροπίας, οι διαδρομές, τα λάστιχα από αυτοκίνητα κ.α. Η ύπαρξη των προαναφερθέντων εξοπλισμών οφείλει να πληροί τις ευρωπαϊκές

προδιαγραφές για την ηλικιακή ομάδα βρεφών και νηπίων για την εξάλειψη του κινδύνου κατά τη χρήση τους (EN 1176, 2000; EN1177, 1998).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στόχος

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι να μελετηθεί η άποψη των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας για τους χώρους του βρεφονηπιακού σταθμού καθώς και για τη συμβολή του παιχνιδιού στις γωνιές για την ολόπλευρη ανάπτυξη των παιδιών.

Μεθοδολογία

Εργασία

Για την διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελούνταν από 45 ερωτήσεις. Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου περιλάμβανε ερωτήσεις που αφορούσαν δημογραφικά στοιχεία των παιδαγωγών, ενώ το δεύτερο μέρος επικεντρώνονταν στην οργάνωση του χώρου, στο παιδαγωγικό υλικό, καθώς και στους στόχους των γωνιών.

Δείγμα

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 22 παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας οι οποίοι εργάζονταν σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς της Θεσσαλονίκης, του Βόλου και των Ιωαννίνων.

Διαδικασία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε 10 βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς στην Θεσσαλονίκη, στο Βόλο και στα Ιωάννινα. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε στις google forms και μοιράστηκε ηλεκτρονικά στους παιδαγωγούς. Τα αποτελέσματα καταχωρήθηκαν στο excel.

Αποτελέσματα

Δημογραφικά Χαρακτηριστικά

Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους ήταν γυναίκες (95,5%). Το ηλικιακό τους εύρος ήταν μεταξύ 22 -29 ετών. Οι περισσότεροι κατάγονταν από την Ελλάδα, ενώ μόνο το 0,5% δήλωσε ως καταγωγή κάποια άλλη χώρα. Το επίπεδο εκπαίδευσής τους ήταν αρκετά υψηλό, καθώς το 77,3% αυτών ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ/ΤΕΙ. Επιπλέον, το 13,6% ήταν κάτοχοι

διδασκαλικού τίτλου σπουδών. Από τους συμμετέχοντες στην έρευνα μας, το 63,3% εργάζονταν σε ιδιωτικό ΒΝΣ και το 36,4% σε δημόσιο ΒΝΣ.

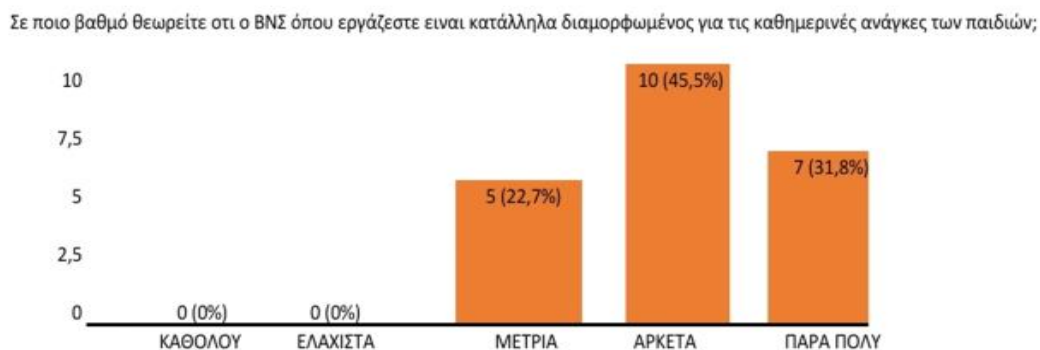
Όσον αφορά τον αριθμό των παιδιών σε κάθε τάξη, το 45,5% των ερωτηθέντων απάντησε ότι η τάξη τους είχε 16 έως 26 παιδιά, το 36,4% 9 έως 15 παιδιά και το 9,1% απάντησε ότι η τάξη τους φιλοξενούσε 1 έως 8 και 9 έως 15 παιδιά αντίστοιχα.

Χώροι ΒΝΣ

Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό είστε ικανοποιημένοι με τους χώρους του κτιρίου». Οι περισσότεροι με ποσοστό 50% απάντησαν αρκετά. Ακολουθεί το ποσοστό των 27,3% όπου εδώ οι παιδαγωγοί είναι μέτρια ευχαριστημένοι με τους χώρους. Τέλος, το 22,7% είναι πάρα πολύ ευχαριστημένο με τους χώρους του κτιρίου.

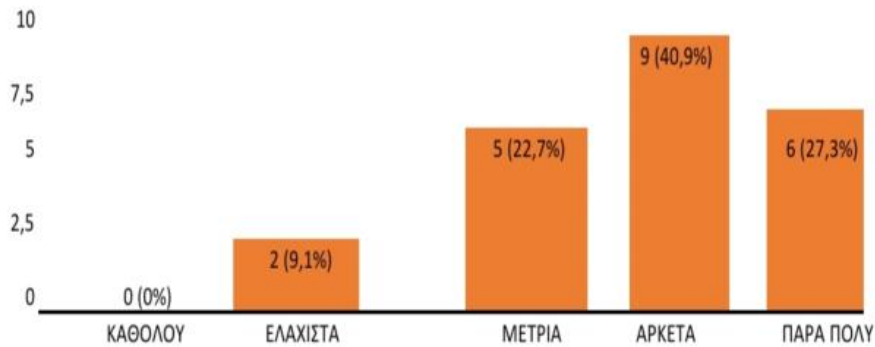


Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι ο χώρος του ΒΝΣ όπου εργάζεστε είναι κατάλληλα διαμορφωμένος για τις καθημερινές ανάγκες των παιδιών», το 45,5% των ερωτηθέντων απάντησε «αρκετά».



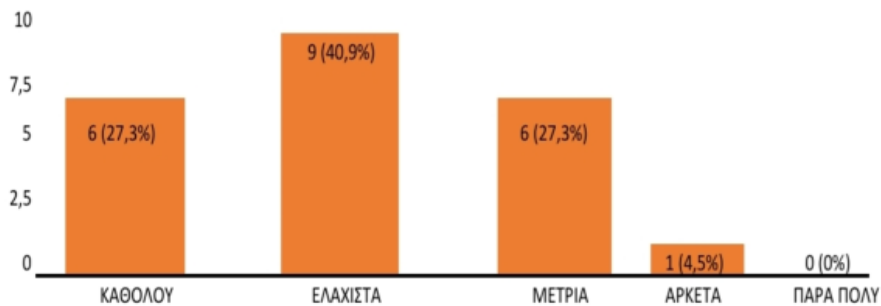
Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η τάξη σας είναι επαρκής για τον αριθμό των παιδιών που φιλοξενεί» στην έρευνα μας οι απαντήσεις δίστανται, καθότι ένα μεγάλο ποσοστό, συγκεκριμένα το 40,9% απάντησαν «αρκετά».

Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι η τάξη σας είναι επαρκής για τον αριθμό των παιδιών που φιλοξενεί;



Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα έπιπλα εμποδίζουν τις κινήσεις των παιδιών μέσα στον χώρο» Υπάρχουν διαφορετικές απαντήσεις με παρόμοια ποσοστά. Ειδικότερα, η απάντηση «ελάχιστα» επιλέχθηκε από το 40,9% των συμμετεχόντων.

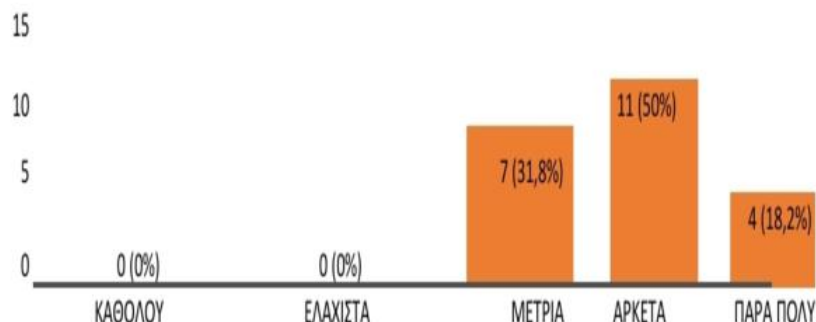
Σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι τα έπιπλα εμποδίζουν τις κινήσεις των παιδιών μέσα στο χώρο;



Διαμόρφωση γωνιών

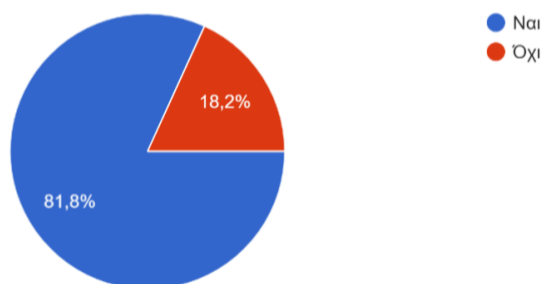
Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό η τάξη είναι διαμορφωμένη σε γωνιές» το 50% των παιδαγωγών απάντησε πως η τάξη είναι διαμορφωμένη σε γωνιές σε «αρκετό» βαθμό, το 31% θεωρεί ότι είναι σε «μέτριο» βαθμό και το 18% «πάρα πολύ».

Σε ποιο βαθμό η τάξη είναι διαμορφωμένη σε γωνιές;



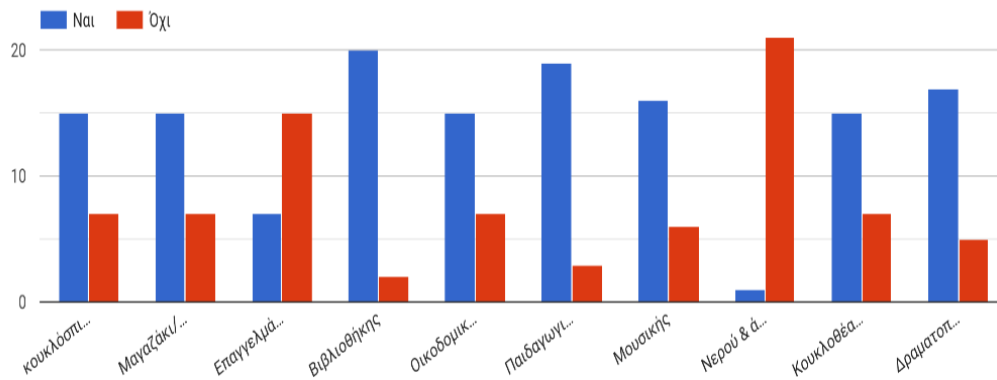
Στην ερώτηση «Οι γωνιές προϋπάρχουν από την αρχή της χρονιάς», το 81,8% απάντησε ότι προϋπάρχουν από την αρχή της χρονιάς, ενώ το 18,2% ότι δεν προϋπάρχουν.

Οι γωνιές προϋπάρχουν από την αρχή της χρονιάς;



Σχετικά με το «Ποιες γωνιές υπάρχουν στην τάξη», οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής: το 68,2% απάντησε ότι υπάρχουν οι γωνιές του κουκλόσπιτου, του οικοδομικού υλικού, του κουκλοθέατρου και η γωνιά με το μαγαζάκι/μπακάλικο. Το 31,8% απάντησε ότι υπάρχει γωνιά επαγγελματιών στον ΒΝΣ, το 91% ότι υπάρχει γωνιά βιβλιοθήκης, ενώ σχετικά με τη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού, το 86,36% απάντησε ότι υπάρχει στην τάξη τους. Όσον αφορά τη γωνιά της δραματοποίησης/θεατρικού παιχνιδιού το 77% των συμμετεχόντων απάντησε ότι υπάρχει στην τάξη, ενώ το 72% περίπου ότι υπάρχει γωνιά. Η γωνιά που σύμφωνα με την έρευνα δεν συναντιέται συχνά στον ΒΝΣ είναι του νερού και της άμμου, καθώς μόνο το 4,5% των παιδαγωγών απάντησε ότι υπάρχει στον βρεφονηπιακό σταθμό όπου εργάζονται.

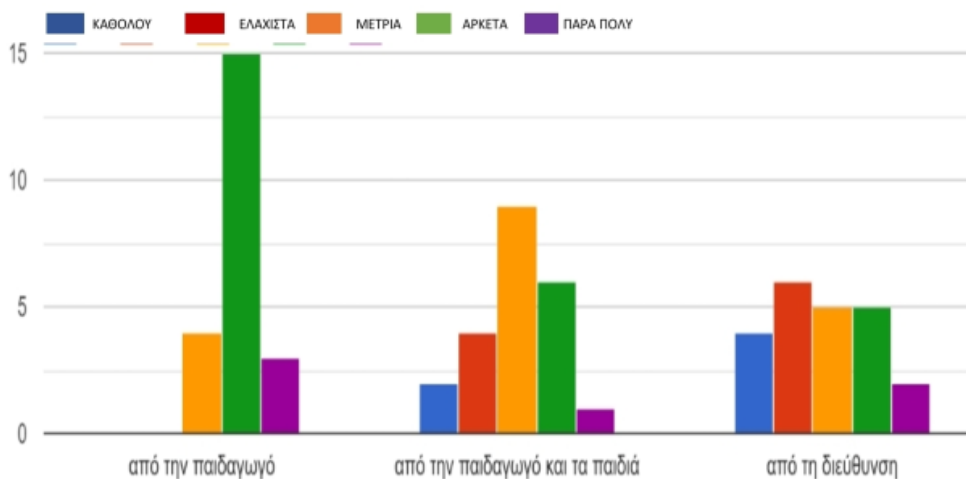
Ποιές γωνιές υπάρχουν στην τάξη;



Οργάνωση γωνιών

Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό η οργάνωση των γωνιών έγινε, από την παιδαγωγό, από την παιδαγωγό και τα παιδιά, από τη διεύθυνση», στο ερώτημα από την παιδαγωγό το 68% των παιδαγωγών απάντησε «αρκετά». Στο ερώτημα από την παιδαγωγό και τα παιδιά παρατηρήσαμε ότι οι περισσότεροι (40,90%) απάντησαν «μέτρια». Τέλος στο ερώτημα από την διεύθυνση, το 27,27% ήταν αυτοί που επέλεξαν «ελάχιστα».

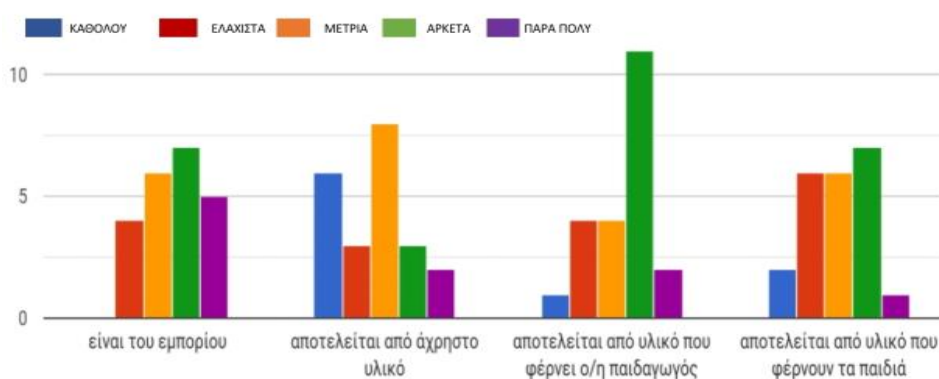
Σε ποιο βαθμό η οργάνωση των γωνιών έγινε



Υλικά των γωνιών

Στην ερώτηση «Σε ποιο βαθμό το υλικό των γωνιών είναι του εμπορίου, αποτελείται από άχρηστο υλικό, αποτελείται από υλικό που φέρνει ο/η παιδαγωγός, αποτελείται από υλικό που φέρνουν τα παιδιά» είχαμε τις εξής απαντήσεις: οι μισοί παιδαγωγοί απάντησαν ότι το υλικό των γωνιών το φέρνει κυρίως ο παιδαγωγός, το 32% ότι πρόκειται για αγορασμένο υλικό (του εμπορίου), ενώ το 36,5% απάντησε «μέτρια» ότι πρόκειται για άχρηστο υλικό. Τέλος, στο ερώτημα αν το υλικό των γωνιών είναι υλικό που φέρνουν τα παιδιά, το 31,8% απάντησε «αρκετά».

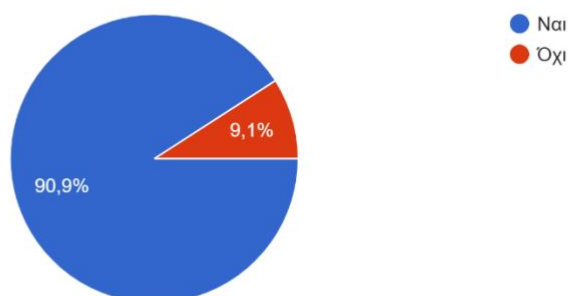
Σε ποιο βαθμό το υλικό των γωνιών



Υπαρξη κανόνων για τις γωνιές

Στην ερώτηση αν «Υπάρχουν κανόνες (αριθμός παιδιών, χρήση υλικού κλπ.) για τις γωνιές της τάξης» το 91% των παιδαγωγών απάντησε θετικά.

Υπάρχουν κανόνες (αριθμός παιδιών, χρήση υλικού κλπ) για τις γωνιές της τάξης;

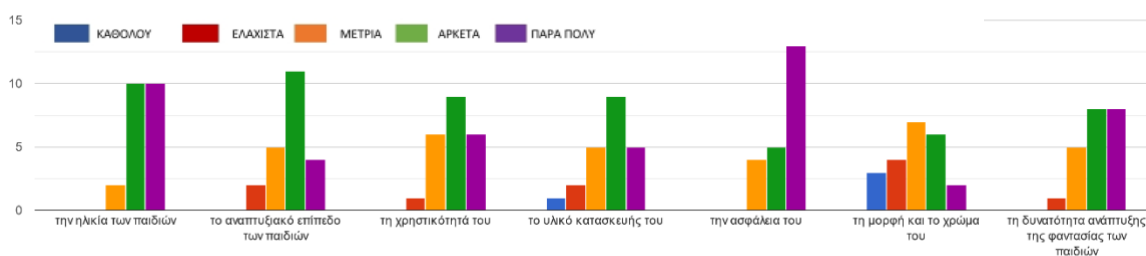


Επιπλέον, το 68% των παιδαγωγών συζητά τους κανόνες αυτούς στην αρχή της χρονιάς.

Κριτήρια επιλογής του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού

Στην ερώτηση που αφορούσε την επιλογή του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού, η πλειοψηφία των παιδαγωγών (91%) απάντησε ότι η ηλικία των παιδιών παίζει ρόλο σε μεγάλο βαθμό. Οι μισοί παιδαγωγοί (50%) δήλωσαν ότι το αναπτυξιακό επίπεδο των παιδιών παίζει ρόλο σε «αρκετό» βαθμό, ενώ η χρησιμότητα του υλικού είναι βασικό στοιχείο επιλογής σε «αρκετό» βαθμό για το 39% των συμμετεχόντων. Το 41% των παιδαγωγών θεωρεί ότι το υλικό κατασκευής λαμβάνεται «αρκετά» υπόψη τους στην επιλογή του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού, και το 59% λαμβάνει κατά νου «πάρα πολύ» την ασφάλεια του. Το 32% των συμμετεχόντων έχει ως κριτήριο επιλογής τη μορφή και το χρώμα σε «μέτριο» βαθμό, ενώ το 27% το λαμβάνει «αρκετά» υπόψη του. Τέλος το 76% των παιδαγωγών θεωρούν ότι η δυνατότητα ανάπτυξης της φαντασίας των παιδιών παίζει ρόλο «αρκετά» και «πάρα πολύ» στην επιλογή του ψυχοπαιδαγωγικού υλικού.

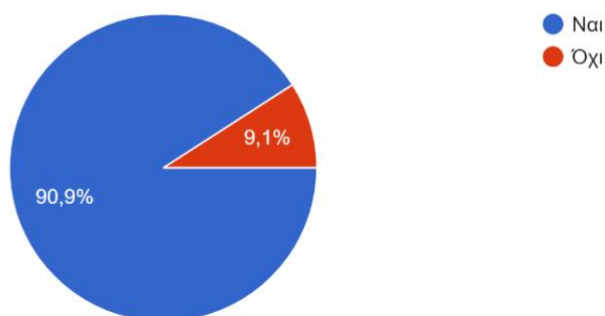
Το ψυχοπαιδαγωγικό υλικό επιλέγεται σύμφωνα με



Παιδική χαρά στον προαύλιο χώρο

Στην ερώτηση αν «Περιλαμβάνει ο προαύλιος χώρος παιδική χαρά για τα παιδιά», το 91% των παιδαγωγών απάντησε θετικά.

Περιλαμβάνει ο προαύλιος χώρος παιδική χαρά για τα παιδιά;

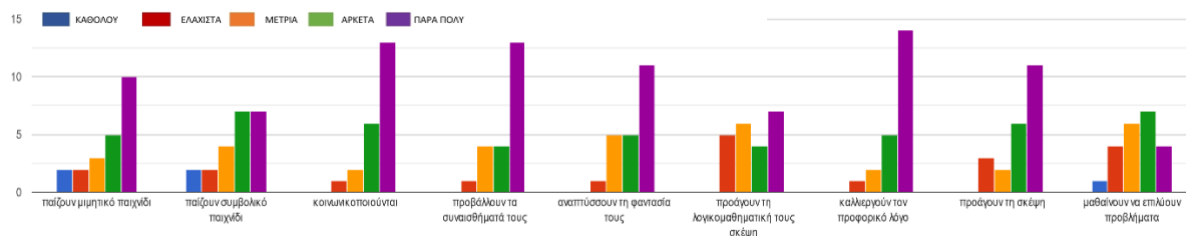


Παιχνίδια που λαμβάνουν χώρα στις γωνιές

Γωνιά κουκλόσπιτου

Στη γωνιά του κουκλόσπιτου, η πλειοψηφία των παιδαγωγών (45,5%) απάντησε ότι τα παιδιά παίζουν «πάρα πολύ» μιμητικό παιχνίδι, «αρκετά» συμβολικό παιχνίδι (31,8%). Επιπλέον, το 59% των παιδαγωγών θεωρεί ότι στη γωνιά του κουκλόσπιτου τα παιδιά «πάρα πολύ» κοινωνικοποιούνται, προβάλλουν τα συναισθήματά τους (50%), αναπτύσσουν την φαντασία τους, προάγουν τη λογικομαθηματική τους σκέψη (31,8%), καλλιεργούν τον προφορικό λόγο (63,6%), και προάγουν την σκέψη τους (50%). Τέλος το 32% των παιδαγωγών θεωρεί ότι η γωνιά βοηθάει τα παιδιά «αρκετά» στην επίλυση προβλημάτων.

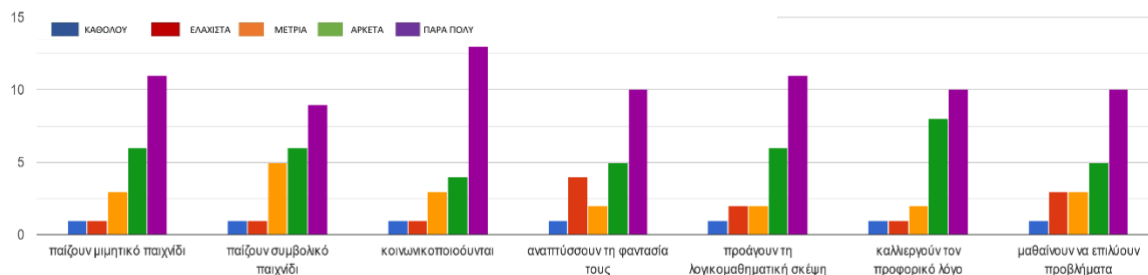
Στη γωνιά του κουκλόσπιτου, τα παιδιά



Γωνιά με το μαγαζάκι

Όσον αφορά τη γωνιά με το μαγαζάκι, το 50% των παιδαγωγών απάντησε πως τα παιδιά παίζουν «πάρα πολύ» μιμητικό παιχνίδι, συμβολικό παιχνίδι και προάγουν τη λογικομαθηματική τους σκέψη. Το 60% των συμμετεχόντων θεωρεί ότι το παιδί κοινωνικοποιείται «πάρα πολύ», αναπτύσσει τη φαντασία του (45,5%), καλλιεργεί τον προφορικό λόγο και μαθαίνει να επιλύει προβλήματα στη συγκεκριμένη γωνιά.

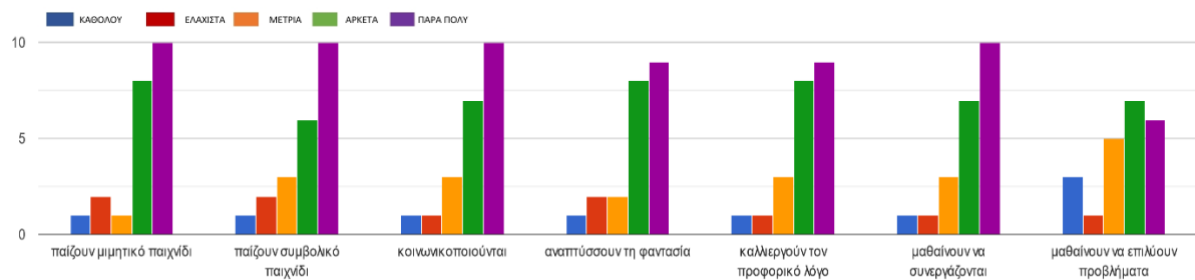
Στη γωνιά με το μαγαζάκι, τα παιδιά



Γωνιά των επαγγελματιών

Στη γωνιά των επαγγελματιών, σύμφωνα με την άποψη των παιδαγωγών, τα παιδιά παίζουν «πάρα πολύ» μιμητικό και συμβολικό παιχνίδι (45,45%), κοινωνικοποιούνται, αναπτύσσουν την φαντασίας τους, καλλιεργούν τον προφορικό λόγο (77,27%), μαθαίνουν να συνεργάζονται και να επιλύουν προβλήματα.

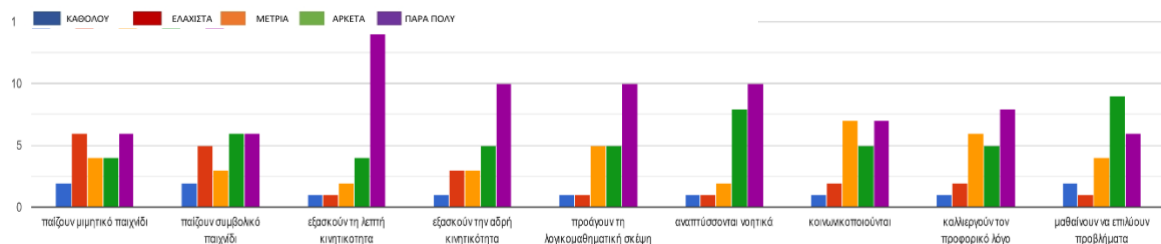
Στη γωνιά των επαγγελματιών (ιατρείο, κομμωτήριο κλπ) τα παιδιά



Γωνιά οικοδομικού υλικού

Στη γωνιά οικοδομικού υλικού τα παιδιά παίζουν «πάρα πολύ» μιμητικό παιχνίδι και συμβολικό παιχνίδι (22%), εξασκούν την λεπτή κινητικότητα (64%), εξασκούν την αδρή κινητικότητα (45%), προάγουν τη λογικομαθηματική σκέψη, αναπτύσσονται νοητικά και κοινωνικοποιούνται (32%), ενώ καλλιεργούν τον προφορικό λόγο (36%) και μαθαίνουν να επιλύουν προβλήματα (41%) «αρκετά».

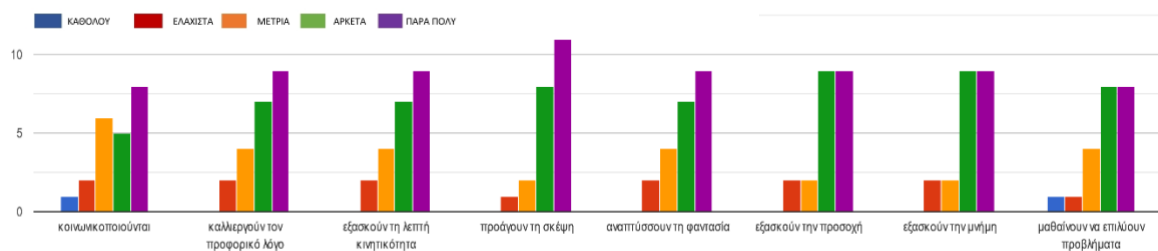
Στη γωνιά του οικοδομικού υλικού, τα παιδιά



Γωνιά παιδαγωγικού υλικού

Όσον αφορά τα οφέλη που αποκομίζουν τα παιδιά από το παιχνίδι στη γωνιά παιδαγωγικού υλικού, σύμφωνα με την άποψη των παιδαγωγών, το 36% απάντησε πως τα παιδιά κοινωνικοποιούνται, καλλιεργούν τον προφορικό λόγο, αναπτύσσουν την φαντασία τους και εξασκούν την λεπτή κινητικότητα και την προσοχή (41%) «πάρα πολύ». Το 50% των παιδαγωγών θεωρεί ότι η γωνιά προάγει την σκέψη «πάρα πολύ», εξασκεί την μνήμη και βοηθάει τα παιδιά να επιλύουν προβλήματα (73%).

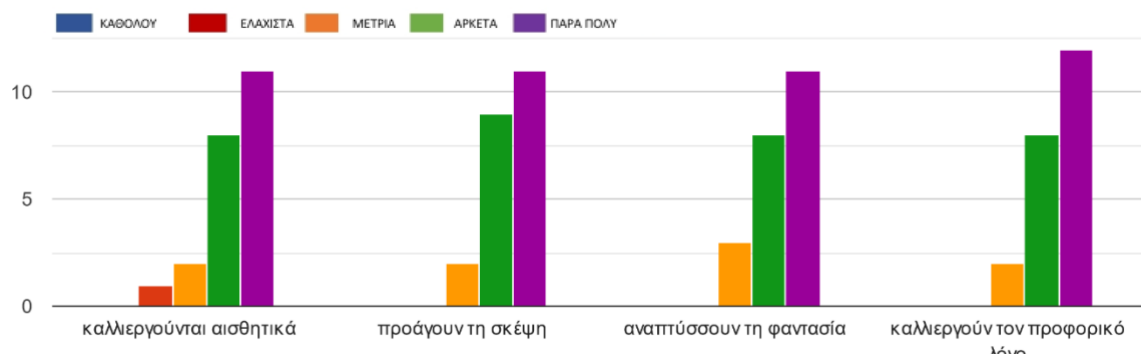
Στη γωνιά του παιδαγωγικού υλικού, τα παιδιά



Γωνιά βιβλιοθήκης

Στην ερώτηση που αφορούσε την ενασχόληση των παιδιών στη γωνιά της βιβλιοθήκης οι μισοί περίπου παιδαγωγοί θεωρούν ότι τα παιδιά καλλιεργούνται «πάρα πολύ» αισθητικά, προάγουν την σκέψη τους και την φαντασία τους και καλλιεργούν τον προφορικό λόγο.

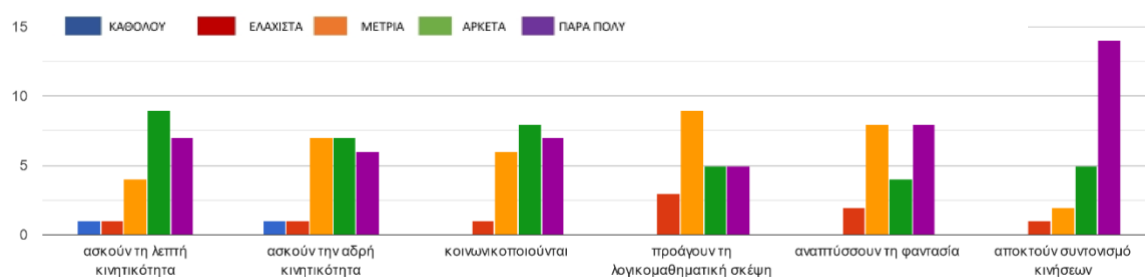
Στη γωνιά της βιβλιοθήκης τα παιδιά



Γωνιά μουσικής

Στην γωνιά της μουσικής το 41% των παιδαγωγών θεωρεί ότι τα παιδιά ασκούν «αρκετά» τη λεπτή κινητικότητα, την αδρή κινητικότητα και τον κινητικό συντονισμό (64%), κοινωνικοποιούνται και αναπτύσσουν τη φαντασία (36%), ενώ προάγουν και τη μαθηματική τους σκέψη (41%).

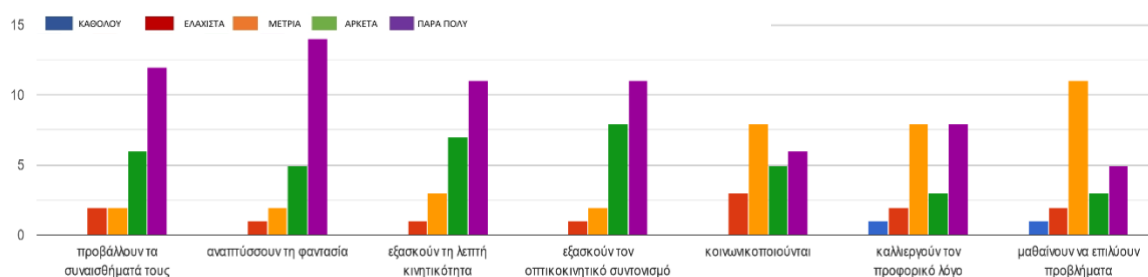
Στη γωνιά της μουσικής, τα παιδιά



Γωνιά εικαστικών

Στην γωνιά εικαστικών το 55% των παιδαγωγών θεωρεί ότι τα παιδιά προβάλλουν τα συναισθήματά τους «πάρα πολύ», αναπτύσσουν την φαντασία τους (64%), εξασκούν τη λεπτή κινητικότητα (50%) και τον οπτικοκινητικό συντονισμό. Το 36% απάντησε πως κοινωνικοποιούνται και καλλιεργείται ο προφορικός λόγος των παιδιών. Τέλος, οι μισοί παιδαγωγοί θεωρούν ότι τα παιδιά μαθαίνουν να επιλύουν προβλήματα σε μέτριο βαθμό.

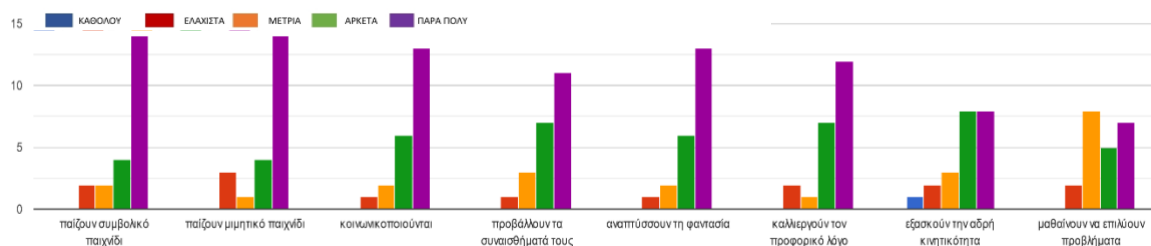
Στη γωνιά των εικαστικών τα παιδιά



Γωνιά δραματοποίησης/θεατρικού παιχνιδιού

Στην ερώτηση που αφορούσε την ενασχόληση των παιδιών στη γωνιά δραματοποίησης και θεατρικού παιχνιδιού, το 64% των παιδαγωγών θεωρεί ότι τα παιδιά παίζουν πάρα πολύ συμβολικό και μιμητικό παιχνίδι, κοινωνικοποιούνται (59%), προβάλλουν τα συναισθήματά τους και αναπτύσσουν τη φαντασία τους (50%), καλλιεργούν τον προφορικό λόγο (55%), εξασκούν την αδρή κινητικότητα (73%) και μαθαίνουν να επιλύουν προβλήματα (36%).

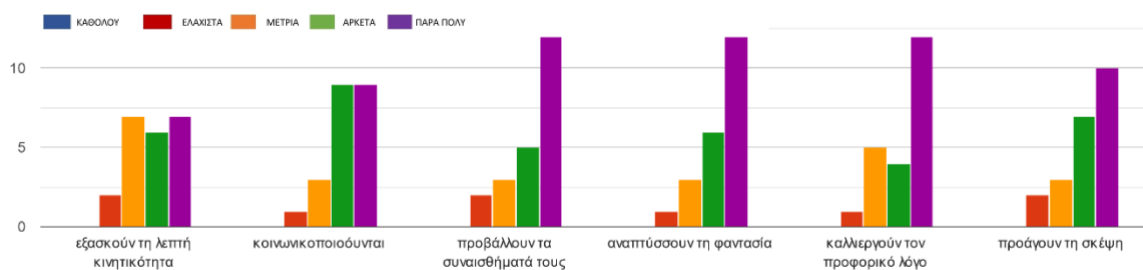
Στη γωνιά της δραματοποίησης/θεατρικού παιχνιδιού τα παιδιά



Γωνιά κουκλοθέατρου

Στη γωνιά κουκλοθέατρου τα παιδιά εξασκούν «μέτρια» τη λεπτή κινητικότητα (32%). Η πλειοψηφία των παιδαγωγών (82%) απάντησε ότι τα παιδιά κοινωνικοποιούνται «αρκετά» και «πάρα πολύ». Επίσης, προβάλλουν τα συναισθήματά τους (55%) «πάρα πολύ», αναπτύσσουν την φαντασία, καλλιεργούν τον προφορικό λόγο και προάγουν τη σκέψη τους (45%).

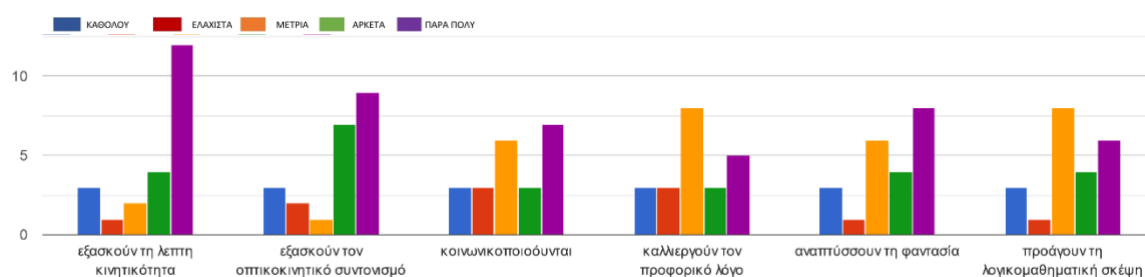
Στη γωνιά του κουκλοθέατρου τα παιδιά



Γωνιά νερού και άμμου

Στη γωνιά νερού και άμμου το (55%) των παιδαγωγών δήλωσε ότι τα παιδιά μέσα από παιχνίδι στη γωνιά εξασκούν «πάρα πολύ» τη λεπτή κινητικότητα, τον οπτικοκινητικό συντονισμό (41%), κοινωνικοποιούνται (32%), καλλιεργούν τον προφορικό λόγο (36%), αναπτύσσουν την φαντασία και προάγουν τη λογικομαθηματική σκέψη.

Στη γωνιά με το νερό και την άμμο τα παιδιά



Συζήτηση

Η έρευνα μας έδειξε πως τα παιδιά, βάσει της άποψης των παιδαγωγών, δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τις γωνιές δραστηριοτήτων και μέσα από το παιχνίδι στις γωνιές αυτές εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους, αλληλοεπιδρούν με τα άλλα παιδιά και μαθαίνουν να παίζουν ομαδικά. Οι «γωνιές» προσφέρουν στα παιδιά ψυχαγωγία, κοινωνικοποίηση, ευχαρίστηση, γνώσεις, ανάπτυξη δεξιοτήτων, αλληλεπίδραση και ικανοποίηση βασικών αναγκών. Επίσης, τα παιδιά καθώς παίζουν στις γωνιές μαθαίνουν να παίρνουν πρωτοβουλίες, να περιμένουν την σειρά τους και να σέβονται τον συμμαθητή τους (Καρτασίδου κ. συν., 2012).

Επίσης, διαπιστώθηκε ότι σχεδόν οι μισοί παιδαγωγοί υποστηρίζουν πως ο χώρος του ΒΝΣ έχει διαμορφωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να ανταποκρίνεται στις καθημερινές ανάγκες των παιδιών. Ο χώρος του ΒΝΣ πρέπει να είναι οργανωμένος ορθά και να εμπεριέχει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των παιδιών αλλά και στη διατήρηση της ασφάλειάς τους. Η ολοκληρωμένη οργάνωση του χώρου ενισχύει την ανάπτυξη των παιδιών σε πολλούς τομείς ανάπτυξης, όπως στον γνωστικό, κοινωνικό και συναισθηματικό αλλά παράλληλα συμβάλλει και στην απόκτηση νέων ικανοτήτων. Τα παιδιά που βρίσκονται σε ένα κατάλληλα οργανωμένο περιβάλλον έχουν πολλές ευκαιρίες να σκεφτούν και να χρησιμοποιήσουν τα υλικά που βρίσκονται στον χώρο με διαφορετικούς τρόπους. Δεδομένου ότι η παραμονή των παιδιών σε ένα προσχολικό ίδρυμα είναι μεγάλη σε καθημερινή βάση, η οργάνωση αυτού θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να αισθάνονται καλοδεχούμενα, να καλύπτουν τις φυσικές και κοινωνικές τους ανάγκες, να συμμετέχουν ενεργά στη μάθηση τους και να αισθάνονται ικανά και άξια (Πυργιωτάκη & Αλπέντζου, 2011).

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας μας προκύπτει ότι η οργάνωση των γωνιών γίνεται κυρίως από τον/την παιδαγωγό. Θεωρείται προτιμότερο ο/η παιδαγωγός να οργανώσει τις γωνιές σε συνεργασία με τα παιδιά, επειδή με αυτόν τον τρόπο προωθεί την ενεργό συμμετοχή τους στις δραστηριότητες και τα ίδια έχουν τη δυνατότητα να εκφράζουν την άποψή τους. Επίσης έχει παρατηρηθεί ότι με αυτήν την διαδικασία τα παιδιά γίνονται πιο προσεκτικά και υπεύθυνα με τα υλικά και τα αντικείμενα των γωνιών, με αποτέλεσμα να μην τα καταστρέψουν. Αυτό συμβαίνει επειδή γνωρίζουν τον λόγο που τοποθέτησαν τα υλικά και τα αντικείμενα σε κάθε γωνιά. Επιπλέον, η οργάνωση του χώρου διαδραματίζει πολύ σπουδαίο ρόλο σε ένα προσχολικό περιβάλλον, καθώς καθορίζει τη δυνατότητα

σωστής λειτουργίας του χώρου, ικανοποιώντας τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα τόσο των παιδαγωγών όσο και των παιδιών (Nordtomme, 2012).

Μέσα από την έρευνα μας διαπιστώθηκε πως, σχεδόν όλοι, οι βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί δεν διαθέτουν γωνιά νερού & άμμου. Η γωνιά νερού και άμμου έχουν μεγάλη αξία για ποικίλους λόγους. Πέρα από το γεγονός ότι προσφέρει συναισθήματα χαλάρωσης και παρέχει πλούσιες εμπειρίες, είναι ένας κινητός εξοπλισμός που ενθαρρύνει το οικοδομικό παιχνίδι, το δραματικό παιχνίδι, τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις και τον πειραματισμό με τις φυσικές ιδιότητες της άμμου. Μελέτες δείχνουν ότι τα παιδιά παίζοντας με μη δομημένα μέρη, όπως το νερό και η άμμος, αναπτύσσουν σε υψηλό βαθμό την φαντασία τους και γίνονται περισσότερο δημιουργικά. Παίζοντας με την άμμο, ειδικά όταν αυτή αναμειγνύεται με νερό, προσφέρονται πολλές επιλογές και ευκαιρίες για δημιουργικότητα (Φραγκούλη, 2015). Επιπλέον, παρέχει πολλές ευκαιρίες για μάθηση αλλά και για ανάπτυξη συναισθηματικών, κοινωνικών και γνωστικών δεξιοτήτων (Χατζοπούλου, 2021).

Επιπρόσθετα παρατηρήσαμε ότι στην πλειοψηφία τους οι παιδαγωγοί θέτουν κάποιους κανόνες στις γωνιές που υπάρχουν στον εσωτερικό χώρο του ΒΝΣ, αλλά και στον εξωτερικό. Η ύπαρξη αυτών των κανόνων είναι ιδιαίτερα σημαντική όχι μόνο για την εύρυθμή λειτουργία του ΒΝΣ, αλλά και για την ομαλή συνύπαρξη των παιδιών μέσα στην αίθουσα. Οι παιδαγωγοί είναι σημαντικό να θέτουν κανόνες στις γωνιές έτσι ώστε τα παιδιά να γνωρίσουν πως μπορούν να τις χρησιμοποιήσουν, χωρίς να παραβιάζουν όμως τους κανόνες. Αυτοί θα βοηθήσουν τα παιδιά να καταλάβουν ότι πρέπει να προσέχουν τα αντικείμενα και τα παιχνίδια που υπάρχουν στις γωνιές. Είναι σημαντικό, να κατανοήσουν ότι δεν καταστρέφουμε το υλικό των γωνιών και πρέπει να το σεβόμαστε και να το μοιραζόμαστε με τα υπόλοιπα παιδιά. Επίσης, πρέπει να μάθουν ότι μετά το τέλος του παιχνιδιού, συμμαζεύουμε και τακτοποιούμε το υλικό στις αντίστοιχες γωνιές του. Όποιος παιδαγωγός δεν θέτει όρια και κανόνες χάνει την προσοχή και τον σεβασμό των παιδιών και με αυτό τον τρόπο κανένα παιδί δεν θα σέβεται αλλά και δεν θα προσέχει τα υλικά που υπάρχουν στις γωνιές. Η οριοθέτηση βοηθάει το παιδί εμπεδώσει τους κανόνες και τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών του (Βαμβακιού, 2012).

Μέσα από την έρευνα μας διαπιστώθηκε ότι οι γωνιές δραστηριοτήτων στην πλειοψηφία των τάξεων προϋπήρχαν από την αρχή της χρονιάς. Αυτό είναι αρκετά ευνοϊκό, διότι τα παιδιά παίζοντας από την αρχή της χρονιάς στις γωνιές θα μπορέσουν να καλύψουν καλύτερα κάποιες βασικές τους ανάγκες, καθώς και να αναπτύξουν αρκετές ικανότητες και

δεξιότητες, όπως κινητικές, νοητικές, αναπτυξιακές, γλωσσικές, κοινωνικές και ψυχοσυναισθηματικές κ.α. (Anderson & Wilson, 2009).

Επιπρόσθετα συμπεράναμε πως τα παιδιά, σύμφωνα με την άποψη των παιδαγωγών, αφιερώνουν αρκετό χρόνο με το να παίζουν σε κάποιες από τις γωνιές του εσωτερικού και του εξωτερικού χώρου. Αυτό είναι ιδιαίτερα ευχάριστο, καθώς τα παιδιά παίζοντας αναπτύσσουν την φαντασία τους και βιώνουν σχέσεις αλληλεπίδρασης. Το παιχνίδι στις γωνιές αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι στο καθημερινό πρόγραμμα του ΒΝΣ. Για να είναι το παιχνίδι δημιουργικό απαιτείται η διαμόρφωση και η σχεδίαση αυτού του χώρου, με τέτοιο τρόπο ώστε να προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών (Καρτασίδου κ. συν., 2012, σ. 80).

Σύμφωνα με αυτή την άποψη των παιδαγωγών ένα μικρό ποσοστό τάξεων δεν είχε διαμορφώσει τη «μουσική γωνιά». Έχει ιδιαίτερη σημασία τα παιδιά να έρχονται σε επαφή με τα μουσικά όργανα και την μουσική ,γενικότερα, σε καθημερινή βάση, διότι μέσω της μουσικής αναπτύσσουν πολλές ικανότητες και δεξιότητες και εξωτερικεύουν τα συναισθήματα τους. Η μουσική φέρνει τα παιδιά σε επαφή με το σώμα τους και με τα υπόλοιπα παιδιά, μέσω μουσικοκινητικών ασκήσεων και κιναισθητικών δραστηριοτήτων. Βελτιώνεται η αυτοπεποίθηση, ενώ αναπτύσσουν τόσο την αδρή όσο και τη λεπτή κινητικότητα. Τέλος, μέσω της μουσικής καλλιεργείται ο προφορικός λόγος των παιδιών (Ehrlin & Gustavsson, 2015).

Τέλος, μέσα από την έρευνα μας διαπιστώθηκε πως σχεδόν όλοι οι βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί διαθέτουν παιδική χαρά. Η ύπαρξη της παιδικής χαράς προσφέρει ποικίλες ευεργετικές επιδράσεις. Τα παιδιά παίζοντας στην παιδική χαρά ψυχαγωγούνται, αθλούνται κοινωνικοποιούνται, απελευθερωθούν τα συναισθήματα τους και αποβάλουν το άγχος τους (Μπότσογλου, 2010).

Συμπεράσματα

Μελετώντας τα παραπάνω αποτελέσματα, συμπεραίνουμε ότι τα παιδιά δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για τις γωνιές δραστηριοτήτων, καθώς, σύμφωνα με την άποψη των παιδαγωγών που συμμετείχαν στην έρευνα, μέσα από το παιχνίδι στις γωνιές τα παιδιά αναπτύσσουν την φαντασία τους, κοινωνικοποιούνται, προάγουν τη λογικομαθηματική σκέψη, καλλιεργούν τον προφορικό λόγο, εξασκούν την λεπτή κινητικότητα, προβάλλουν τα συναισθήματα, την σκέψη τους και εξασκούν τον οπτικοκινητικό συντονισμό, αφού ασχολούνται καθημερινά παίζοντας σε κάποια γωνιά μέσα ή έξω στην αυλή. Προκειμένου το παιχνίδι στις γωνιές να είναι δημιουργικό, η διαμόρφωση αυτών των χώρων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Επίσης από την έρευνα μας προέκυψε ότι οι περισσότεροι βρεφονηπιακοί σταθμοί δεν διαθέτουν γωνιά νερού & άμμου.

Διαπιστώθηκε, επίσης, ότι σχεδόν όλοι οι παιδαγωγοί θέτουν όρια και κανόνες σχετικά με το παιχνίδι στις γωνιές. Οι γωνιές εξοπλίζονται κυρίως με υλικό που φέρνει ο παιδαγωγός. Σύμφωνα, όμως, με την βιβλιογραφία είναι προτιμότερος ο εξοπλισμός των γωνιών από άχρηστο υλικό ή υλικό που φέρνουν τα παιδιά. Αυτό θα κεντρίσει περισσότερο το ενδιαφέρον των παιδιών γιατί θα θελήσουν να ανακαλύψουν καινούργιους τρόπους παιχνιδιών, αλλά θα μάθουν κιόλας πως μπορεί ένα άχρηστο υλικό να χρησιμοποιηθεί σαν παιχνίδι. Τέλος, θα καλλιεργηθεί η περιβαλλοντική συνείδηση των παιδιών και θα μάθουν να επαναχρησιμοποιούν διάφορα υλικά (Χρυσαφίδης & Σιβροπούλου, 2011).

Οι παιδαγωγοί προσπαθούν να οργανώνουν τις γωνιές λαμβάνοντας υπόψη τους τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις προτιμήσεις τους όσον αφορά το παιχνίδι.

Συμπερασματικά, από την έρευνα μας διαπιστώσαμε ότι οι γωνιές δραστηριοτήτων είναι σημαντικό μέρος της παιδαγωγικής διαδικασίας, διότι τα παιδιά παίζοντας σε αυτές αναπτύσσονται ολόπλευρα και έχουν την δυνατότητα να εκφράσουν τα συναισθήματα τους μέσα από το παιχνίδι (Καρτασίδου κ. συν., 2012). Κάθε γωνιά επιδρά με τον δικό της τρόπο σημαντικά στην ανάπτυξη των παιδιών για αυτό και είναι πολύ σημαντική η κατάλληλη διαμόρφωση τους.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Acer, D., Gözen, G., Saadet Fırat, Z., Kefeli, H., & Aslan, B. (2016). Effects of a redesigned classroom on play behavior among preschool children. *Early Child Development and Care*, 186(12), 1907-1925. <https://doi.org/10.1080/03004430.2015.1136999>.
- Aljabreen, H. (2020). Montessori, Waldorf, and Reggio Emilia: A Comparative Analysis of Alternative Models of Early Childhood Education. *International Journal of Early Childhood*, 52(3), 337-353.
- Alvestad, T., & Sheridan, S. (2015). Preschool teachers' perspectives on planning and documentation in preschool. *Early Child Development and Care*, 185(3), 377-392. <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.929861>.
- Anderson, J. A., & Willson, P. (2009). Knowledge management: organizing nursing care knowledge. *Critical care nursing quarterly*, 32(1), 1-9. <https://doi.org/10.1097/01.CNQ.0000343127.04448.13>.
- Barrett, P., Davies, F., Zhang, Y., & Barrett, L. (2015). The impact of classroom design on pupils' learning: Final results of a holistic, multi-level analysis. *Building and Environment*, 89, 118-133. <https://doi.org/10.1016/j.buildenv.2015.02.013>.
- Bay, D. N. (2016). Outdoors in Preschool Teaching: A Model Implementation in Turkey. *Journal of Studies in Education*, 6(1), 56-73. <http://dx.doi.org/10.5296/jse.v6i1.8806>.
- Blackmore, J., Bateman, D., Loughlin, J., O'Mara, J., & Aranda, G. (2011). *Research into the connection between built learning spaces and student outcomes: Literature review*. Melbourne: Victorian Department of Education and Early Childhood Development.
- Blair, D. (2009). The child in the garden: An evaluative review of the benefits of school gardening. *The journal of environmental education*, 40(2), 15-38. <https://doi.org/10.3200/JOEE.40.2.15-38>.
- Bourdieu, P. (2018). Social space and the genesis of appropriated physical space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42(1), 106-114. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12534>.
- Brown, M. F. (2020). The Third Teacher: An analysis of aesthetic and intentionality of space in the classroom. *Senior Honors Projects 2020*, 32.
- Bullard, J. (2009). *Creating environments for learning: Birth to age eight*. Saddle River, Merrill.
- Caganaga, K. (2015). The role of puppets in kindergarten education in Cyprus. *Open Access Library Journal*, 2(07), 1-9. <https://doi.org/10.4236/oalib.1101647>
- Campbell, H. (2013). *Landscape and Child Development. A design guide for early years, kindergarten play, learning environments*. Toronto: Evergreen.
- Candra, A. (2017). Playing drama for early childhood using hand puppets with story telling method. *Proceeding the International Conference on Education Innovation*, 1(1), 330-334.

- Chappell, K. & Craft, A. (2011). Creative learning conversations: Producing living dialogic spaces. *Educational research*, 53(3), 363-385. <https://doi.org/10.1080/00131881.2011.598663>.
- CPSC (Consumer Product Safety Commision). 2008. *Handbook for public playground safety*. Washington, DC: US CPSC.
- Coyne, I., Mallon, D. & Chubb, E. (2021). Research with young children: Exploring the methodological advantages and challenges of using hand puppets and draw and tell. *Children & Society*, 35(5), 813-830. <https://doi.org/10.1111/chso.12452>.
- Djordjevic, S. S., & Stankovic, D. (2016). Arrangement of outdoor space at preschool institutions in the city of Nis. *Facta Universitatis Series: Architecture and Civil Engineering*, 13(3), 273-282. <https://doi.org/10.2298/FUACE1503273S>.
- Drissner, J., Steigmüller, M. L., & Hille, K. (2013). Environmental education outside school: Effects of a half-day teaching programme. *Education Journal*, 2(6), 231-235. <https://doi.org/10.11648/j.edu.20130206.14>.
- Dudek, M. (2000). *Kindergarten Architecture*. London: Taylor & Francis.
- Edwards C., Gandini, L., & Forman, G., 2008. *Reggio Emilia: Οι χίλιες γλώσσες των παιδιών προσχολικής ηλικίας*, Επιμ. Ε. Κουτσοβάνου, Πατάκη, Αθήνα.
- Edwards, C., & Gandini, L. (2018). The Reggio Emilia Approach to Early Childhood Education. Στο J. Roopnarine, J. Johnson, S. Flannery Quinn, & M. Patte, *Handbook of International Perspectives on Early Childhood Education*. New York: Routledge.
- Ehrlin, A., & Gustavsson, O. (2015). The importance of music in preschool education. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 40(7), 32-42. <https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.297050958213955>
- Fjortoft, I. (2004). Landscape as Playscape: The Effects of Natural Environments on Children's Play and Motor Development. *Children, Youth and Environments* 14(2), 21-44. <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.14.2.0021>.
- Fernández-Santín, M., & Feliu-Torruella, M. (2020). Developing critical thinking in early childhood through the philosophy of Reggio Emilia. *Thinking Skills and Creativity*, 37, 100686.
- Gandini, L. (2012). Connecting through caring and learning spaces. In C. Edwards, L. Gandini, & G. Forman (Eds.), *The hundred languages of children: The Reggio Emilia experience in transformation* (317–341). (3rd ed.). Santa Barbara, CA: Praeger
- General Service Administration (2003). *Child care center design guide 140*. New York: Public Buildings Service, Office of Child Care
- Head Start (2005). *Head start design guide. A guide for building a Head Start facility*. USA: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Head Start Bureau.
- Henniger, M. L. (1994). Planning for outdoor play. *Young Children*, 49, 10-15.
- Hohmann, M. (2002). The High/Scope Preschool Key Experiences: Essential Elements of Young Children's Learning. *Journal of at-Risk Issues*, 8(1), 9-11.
- Karadimitriou, K. (2019). Selecting Toys for Preschoolers and Kindergartners. *Journal of Education and Human Development*, 8(1), 146-149. <https://doi.org/10.15640/jehd.v8n1a1>

- Kopeva, A., Khrapko, O., & Ivanova, O. (2018). Landscape planning of preschool yards. In *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 463(2), IOP Publishing. <https://doi.org/10.1088/1757-899X/463/2/022017>.
- Koustourakis, G. (2018). Classroom Space and Kindergarten Curriculum: A Sociological Approach to Teachers' Discourse on the Status of Space and Its Use in Teaching. *European Journal of Alternative Education Studies*, 3(2). <https://doi.org/10.5281/zenodo.1422865>.
- Loukaki, K., & Koukoutsakis, P. (2014). Rabbit-assisted interventions in a Greek kindergarten. *Journal of the Hellenic Veterinary Medical Society*, 65(1), 43-48. <https://doi.org/10.12681/jhvms.15512>.
- Mäkinen, A., Kivimäki, M., Elovainio, M., & Virtanen, M. (2003). Organization of nursing care and stressful work characteristics. *Journal of Advanced Nursing*, 43(2), 197-205. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02694.x>.
- Malone, K., & Tranter, P. (2003). Children's Environmental Learning and the Use, Design and Management of Schoolgrounds. *Children youth and environments*, 13(2), 87-137. <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.13.2.0087>
- Martini, M. (2005). Features of Teaching Associated with Significant Gains in Language Test Scores by Hawaiian Preschool Children. *Learning in Cultural Context*, 153-173. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/0-387-27550-9_7.
- Marshall, C. (2017). Montessori education: a review of the evidence base. *npj Science of Learning*, 2(1), 1-9. <https://doi.org/10.1038/s41539-017-0012-7>.
- Mendoza, L., Escamilla, A., & Romero, A. C. G. L. (2021). Montessori Project. In *SHS Web of Conferences*, 102. <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110203004>
- Miller, V. (2019). Creating the Third Teacher Through Participatory Learning Environment Design: Reggio Emilia Principles Support Student Wellbeing. *School Spaces for Student Wellbeing and Learning*, 239–258. https://doi.org/10.1007/978-981-13-6092-3_13.
- Montessori, M. (2004). *The Montessori Method the Origins of an Educational Innovation: Including an Abridged and Annotated Edition of Maria Montessori's The Montessori Method*. New York: Gerald Lee Gutek
- Montessori, M., Hunt, J. M., & Valsiner, J. (2017). *The montessori method*. Routledge.
- McNally, S. A., & Slutsky, R. (2017). Key elements of the Reggio Emilia approach and how they are interconnected to create the highly regarded system of early childhood education. *Early Child Development and Care*, 187(12), 1925-1937.
- Mustafa, Ö. (2018). Contribution of Plays and Toys to Children's Value Education. *Asian Journal of Education and Training*, 4(2), 146-149. <https://doi.org/10.20448/journal.522.2018.42.146.149>.
- Nordtomme, S. (2012). Place, space and materiality for pedagogy in a kindergarten. *Education Inquiry*, 3(3), 317-333. <https://doi.org/10.3402/edui.v3i3.22037>.
- Nxumalo, F., Vintimilla, C., & Nelson, N. (2018). Pedagogical gatherings in early childhood education: Mapping interferences in emergent curriculum. *Curriculum Inquiry*, 48(4), 433-453. <https://doi.org/10.1080/03626784.2018.1522930>.

- Parks, G. (2000). *The high/scope perry preschool project*. US Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Pfouts, D. K., & Schultz, R. A. (2003). The benefits of for outdoor learning centers for young gifted learners. *Gifted Child Today*, 26(1), 56-63. <https://doi.org/10.4219/gct-2003-91>.
- Ramani, G. B., Zippert, E., Schweitzer, S., & Pan, S. (2014). Preschool children's joint block building during a guided play activity. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35(4), 326-336. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.05.005>.
- Sanoff, H. (1995). *Creating Environments for Young Children*. Raleigh, NC: North Carolina State University.
- Schweinhart, L. J. (2004). *A school administrator's guide to early childhood programs*. Ypsilanti MI: High/Scope Press, 2004, 15-30.
- Segal, M., Badige, B., Woika, M. J., & Leinfeider, J. (2006). *All about child cate and early education. A comprehensive resource for child care professionals*. United States: Pearson education.
- Service Health Improvement Program (SHIP). (2011). *Creating and Growing Edible Schoolyards. A How- to Manual for School Professionals*, (12-14). Διαθέσιμο στο: https://www.arboretum.umn.edu/UserFiles/File/2013%20Schoolyard%20Gardens%20Conference/EdibleSchoolyardsManual_optimized.pdf
- Siaviki, A., Tympa, E., Karavida, V., Fykaris, I., & Grammatikou, D. (2021). The functionality of the Montessori method: preschool and primary Greek School teacher's attitudes. *International Journal of Humanities and Social Science*, 11(6), 115-124. <https://doi.org/10.30845/ijhss.v11n6p12>.
- Sutterby, J. A., & Thornton, C. D. (2005). It doesn't just happen! Essential contributions from playgrounds. *YC Young Children*, 60(3), 26.
- Tai, L., Haque, T., McLellan, K., & Jordan Knight, E. (2006). *Outdoor Environments for Children*. USA: McGraw-Hill.
- Torelli, L., & Durrett, C. (1996). Landscape for Learning: The Impact of Classroom Design on Infants and Toddlers. *Early Childhood News*, 8(2), 12-17.
- Towell, J. L. (2005). *Quality outdoor preschool environments in early care and education centers*. Oklahoma State University.
- Tympa, E., Karavida, V., Charissi, A., & Siaviki, A. (2020). Parental views of the Montessori approach in a public Greek Early year setting. *Education* 3(13), 1-7. <https://doi.org/10.1080/03004279.2020.1849344>.
- Weinstein, C.S. & David, T.C. (Eds) (1987). *Spaces for children*. New York: Plenum Press.

Ελληνόγλωσση

- Βαμβακίδου, Ι. (2012). *Παρουσίαση του επαγγέλματος της Νηπιαγωγός και του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών*. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Γαρίτσης, Ι., & Ταμουτσέλη, Ν. (2015). Η σχολική αυλή ως πεδίο διεύρυνσης του χώρου διδασκαλίας. *Στο Πρακτικά 7ου Πανελλήνιου Συνεδρίου ΠΕΕΚΠΕ*. Βόλος, 8-10.

- Γερμανός, Δ. (2002). *Οι τοίχοι της γνώσης, σχολικός χώρος και εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γερμανός, Δ. (2004). *Το παιχνίδι, μια άλλη προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας*. Στο Π. Χατζηκαμάρη & Μ. Κοκκίδου (Επιμ.), *Το παιχνίδι στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press
- Γερμανός, Δ. (2004β). *Χώρος και διαδικασίες αγωγής. Η παιδαγωγική ποιότητα του χώρου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γερμανός, Δ. (2014). Αναμορφώνοντας το σχολικό χώρο: Από τον χώρο των κανονισμών, στο χώρο για το παιδί. Στο Μ. Τζεκάκη, Μ. Κανατσούλη (επιμ.), *Αναστοχασμοί για την παιδική ηλικία*, σ. 448-467. Θεσσαλονίκη: ΤΕΠΑΕ-ΑΠΘ.
- Γερμανός, Δ. (2018). Δημιουργώντας τον χώρο του παιδιού στο σχολείο: η προσέγγιση από την πλευρά του χρήστη και ο παιδαγωγικός σχεδιασμός του χώρου. Στο : Τσουκαλά, Κ., Γερμανός, Δ. (επιμ.), *Χώροι για το παιδί ή χώροι του παιδιού*, σ. 40-59. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης.
- Γκλούμπου, Α. (2014). *Η παιδαγωγική αξιοποίηση του σχολικού χώρου στη διαμόρφωση συνεργατικό εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Εφαρμογή σε ένα πρόγραμμα μαθηματικών δραστηριοτήτων στο νηπιαγωγείο*. Διδακτορική διατριβή. ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη.
- Δαράκη, Π. (1995). *Το προσχολικό παιδί και οι ανάγκες του*. Αθήνα: Δωδώνη
- Διαφέρμου, Χ., Κουλούρη, Π. & Μπασαγιάννη, Ε. (2006). *Οδηγός νηπιαγωγού: Εκπαιδευτικοί σχεδιασμοί – Δημιουργικά περιβάλλοντα μάθησης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- ΕΝ 1176-2. (2000). *Εξοπλισμός παιχνιδότοπων-Μέρος 2: Πρόσθετες ειδικές απαιτήσεις ασφάλειας και μέθοδοι δοκιμής για κούνιες*. ΕΛΟΤ
- ΕΝ 1176-3. (2000) *Εξοπλισμός παιχνιδότοπων-Μέρος 3: Πρόσθετες ειδικές απαιτήσεις ασφάλειας και μέθοδοι δοκιμής για τσουλήθρες*. ΕΛΟΤ
- ΕΝ 1176-7. (2000). *Εξοπλισμός παιχνιδότοπων- Μέρος 7: Καθοδήγηση για την εγκατάσταση, τον έλεγχο, τη συντήρηση και τη λειτουργία*. ΕΛΟΤ
- ΕΝ 1177. (1998). *Δάπεδα παιχνιδότοπων με απορροφητικότητα κρούσεων-Απαιτήσεις ασφαλείας και μέθοδοι δοκιμής*. ΕΛΟΤ
- Εξάρχου, Ν. (2004). *Βιωματική μάθηση στην προσχολική ηλικία. Μεθοδολογική προσέγγιση δραστηριοτήτων*. Αθήνα: Ατροπός
- Ζαράνης, Ν. & Οικονομίδης, Β. (2009). *Οι απόψεις των φοιτητών παιδαγωγικών τμημάτων προσχολικής εκπαίδευσης για την εισαγωγή των ΤΠΕ στο νηπιαγωγείο*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Σύρος, τομ. Α' , 148-155.
- Ζησοπούλου, Ε. (2015). *Ο χώρος ως υλικό πεδίο αγωγής στο συνεργατικό νηπιαγωγείο: Εφαρμογή στη διδακτική λογοτεχνικών κειμένων*. Διδακτορική διατριβή. ΤΕΠΑΕ, ΑΠΘ. Θεσσαλονίκη.
- Ζησοπούλου, Ε. (2018). *Οι απόψεις των νηπιαγωγών για την σημασία του χώρου στην εκπαιδευτική διαδικασία*. Παιδαγωγική Επιθεώρηση
- Θάνου, Α. (2001). *Πειράματα στο νηπιαγωγείο, Θεωρητικό υπόβαθρο και δραστηριότητες*. Αθήνα: Καστανιώτη.

- Κανανά, Δ. (2003). *Θεωρία και μεθοδολογία δραστηριοτήτων στην προσχολική αγωγή*. Αθήνα: Κυριακίδης
- Κανανά, Μ. (2018). Ο χώρος του νηπιαγωγείου ως τρίτος παιδαγωγός. *Χώρος για το παιδί ή Χώροι του Παιδιού*: (1), 60-71.
- Καρτασίδου, Λ., Λιώνη, Σ., & Μακρή, Ε., (2012). *Οργάνωση Βρεφονηπιακών Τμημάτων & Μορφές Δραστηριοτήτων Προσχολικής Ηλικίας*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Κογκούλης Ι.Β., (2004). *Η Σχολική Τάξη ως Κοινωνική Ομάδα και η Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*. Β' έκδοση. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Κουτσουβάνου, Ε. & Ομάδα εργασίας (1997). *Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, Π. (1997). *Νηπιαγωγική, τόμοι Α',Β',Γ'*. Αθήνα: Εκδόσεις Βλάσση.
- Λίτος, Ι. (2019). Ο χώρος της μουσικής στο νηπιαγωγείο: από τη μουσική γωνιά στις μουσικές δράσεις. *Χώροι για το Παιδί ή Χώροι του Παιδιού*;, 1, 402-435.
- Λοϊζου, Ε. (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης*. Λευκωσία: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου.
- Μανέτα, Μ.- Σκουμύδη, Σ. (2008). *Μέθοδοι δημιουργικής απασχόλησης και τεχνικά εποπτικά μέσα*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Ματσαγγούρας, Η. (2006). *Η σχολική τάξη. Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας: Χώρος, ομάδα, πειθαρχία, μέθοδος*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Μοντεσσόρι, Μ. (1980). *Πρακτικός Οδηγός στη Μέθοδο μου*. Αθήνα: Γλάρος.
- Μπότσογλου, Κ. (2010). *Υπαίθριοι χώροι παιχνιδιού και παιδί: Παιδαγωγική ποιότητα, ασφάλεια, παιδαγωγικές εφαρμογές*. Αθήνα:Τυπωθύτω. Γ. Δαρδανός.
- Νικολάκη, Μ., Σωφρόνα, Ε. & Κιαμίλη, Φ. (2013). *Αγωγή προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».
- Ντολιοπούλου, Ε. (2002). *Σύγχρονα προγράμματα για παιδιά προσχολικής ηλικίας*. Αθήνα: Τυπωθύτω.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2003). *Το ολοήμερο Νηπιαγωγείο στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Ντολιοπούλου, Ε. (2006). *Σύγχρονες Τάσεις της Προσχολικής Αγωγής*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Ντούσκας, Ν. (2007). *Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στο σύγχρονο σχολείο*. Εκπαιδευτικό Βήμα: 6(1), 28-41.
- Οργανισμός Σχολικών Κτηρίων (ΟΣΚ), (2008). *Οδηγός Μελετών για Διδακτήρια Όλων των Βαθμίδων Εκπαίδευσης*. Αθήνα.
- Οδηγός Νηπιαγωγού, (2006), Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Πανταζής, Σ. (1997). *Η Παιδαγωγική και το Παιχνίδι-Αντικείμενο στο Χώρο του Νηπιαγωγείου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Παπανικολάου, Ρ. (1994). *Οργάνωση και διαμόρφωση του χώρου στο νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Καστανιώτης.

- Πυργιωτάκη, Ι. & Αλπέντζου, Ο. (2011). *Ο σχολικός χώρος και η παιδαγωγική του διάσταση*. Στο Ι. Πυργιωτάκη (επιμ.), *Ολοήμερο σχολείο*. Αθήνα: Υ.Π.Ε. Π.Θ.
- Ρέντζου, Κ. & Σακελλαρίου, Μ. (2014). *Ο χώρος ως παιδαγωγικό πεδίο σε προσχολικά περιβάλλοντα μάθησης. Σχεδιασμός & οργάνωση*. Αθηνά: Πεδίο
- ΦΕΚ 931/Β/18.05.09: *Καθορισμός των προϋποθέσεων και των τεχνικών προδιαγραφών για την κατασκευή και τη λειτουργία των παιδικών χαρών των Δήμων και των Κοινοτήτων, τα όργανα και η διαδικασία αδειοδότησης και ελέγχου τους, τη διαδικασία συντήρησης αυτών, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια*.
- ΦΕΚ 2029/Β/25-0702014: *Τροποποίηση και συμπλήρωση της 28492/2009 (Β' 931) απόφασής μας περί οργάνωσης και λειτουργίας των παιδικών χαρών των ΟΤΑ*.
- Φραγκούλη, Μ. (2015). *Η επίδραση του νηπιαγωγικού χώρου στην επικοινωνία νηπιαγωγού και νηπίων*. Διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Αιγαίου
- Χατζοπούλου, (2021). Το παιχνίδι στον σχολικό αύλειο χώρο. Απόψεις εκπαιδευτικών προσχολικής ηλικίας. *Κείμενα Παιδείας*, 1(1). <https://doi.org/10.12681/keimena-paideias.25636>.